

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

J. LELIARD, Strafvordering; de taal van de vernieuwers in de wetten van 5, 12 en 18 maart 1998 729

J. SCHRIJVERS, Het nieuwe indicatieve tarief van de vergoedingen wegens lichamelijke schade 738

Rechtspraak

Grondwet – Gelijkheid en niet-discriminatie – Rechten van de mens – Vrijheid van handel en nijverheid – Beroepsverbod – Verbodsbepalingen ten aanzien van veroordeelden en gefailleerden – Duur

Arbitragehof, 27 mei 1998 743

Huur – Tenietgaan van het verhuurde goed – Geheel of gedeeltelijk tenietgaan – Ontbinding

Cass., 5 december 1996 (*met noot van S. Denoo*, «Geen ontbinding van rechtswege van een huurovereenkomst bij gedeeltelijk tenietgaan van het verhuurde goed») 745

Arbeidsovereenkomst – Overdracht van onderneming – Verkrijger – Overgedragen verplichtingen – Loonachterstallen – Niet-betaling – Schadevergoeding – Misdrijf

Cass., 20 oktober 1997 747

Raad van State – Procedure – Verzoekschrift – Onderteekening door advocaat-stagiair – Onontvankelijk – Arbitragehof – Prejudiciële beslissing – Gevolgen

R.v.St., 28 september 1998 (*met noot van W. Lambrechts*, «De advocaat-stagiair en de Raad van State: tweede bedrijf») 747

Verzekering – Reisverzekering – Verplichting verzekeraar – Beoordeling

Hof Antwerpen, 2 februari 1998 749

Sociale zekerheid werknemers – Loon – Begrip – Bijdragen – Kledijvergoeding – Kampvergoeding

Arbh. Gent, 24 oktober 1997 750

Rechtsmiddelen – Verstek – Betekening verstekvonnis – Art. 806 Ger. W. – Belang – Stilzwijgende afstand

Rb. Brugge, 2 december 1997 (*met noot*) 752

Faillissement – Eigendomsvoorbehoud – Artikel 101 Fail-l.W. – Termijn

Kh. Dendermonde, 5 oktober 1998 752

Alimentatie – Gemeenrechtelijke onderhoudsverplichting van kinderen tegenover hun ouders – 1. Geen exceptie van onwaardigheid – 2. Begroting – Toepassing van een driefasenredenering – Goedschikse vrijwillige hulp die de onderhoudsschuldeiser ontvangt

Vred. Westerlo, 30 december 1997 753

Nieuw recht op komst

J. Meeusen, Nieuw internationaal procesrecht op komst in Europa: het EEX II-Verdrag 755

Boeken

F.A. Nelissen, Scheepswrakken en wrakkeschepen. Een volkenrechtelijke beschouwing vanuit milieuperspectief (*door E. Somers*) 758

I. Ghijs, Zwartboek Justitie – Van halve waarheden en hele leugens (*door A. Verdoodt*) 759

J.P. Loof en P.B. Cliteur (ed.), Mensenrechten, dierenrechten, ecosysteemrechten. Over het toekennen van fundamentele rechten aan mannen, vrouwen, kinderen, dieren en de rest van de natuur (*door A. Carette*) 759

B. Louveaux, La responsabilité de l'agent immobilier (*door R. Timmermans*) 759

F. Meerschaut, M. Van der Hulst en S. Van der Jeught, Parlementair onderzoeksrecht – Theorie en praktijk (*door E. Clement*) 760

Mededelingen

Voorrechten - Loon werknemers - Sluitingsfonds - Samenloop 760

Walter Leën Prijs voor Sociaal Recht 1996-1998 760

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

Opgericht in 1931.

Hoofdredacteurs: René Victor (1931-1984), Edgar Boonen (1984-1993), Camiel Caenepeel (1993-1998)

VERSCHIJNT IEDERE WEEK VAN SEPTEMBER TOT JUNI

Redactie: A. Van Oevelen (hoofdredacteur),
E. Dirix, J. Laenens, J.R. Rauws,
A. Vandeplas

Redactiesecretaris: Mevr. C. Meeusen

Redactieadres: V.Z.W. Rechtskundig Weekblad
Mechelsesteenweg 210 bus 6
2018 Antwerpen
(redactiesecretariaat bereikbaar
van 9 tot 12 uur)
Tel. 03/248.49.84
Fax 03/248.08.70

Vaste medewerkers:

A. Alen
F. Aps
R. Boes
Gh. Dhaeyer
J. Erauw
M. Gelders
P. Humblet
W. Lambrechts
R. Leysen
J. Meeusen
H. Nys
I. Opdebeek
W. Pintens
W. Rauws
D. Simoens
G. Suetens-Bourgeois
M. van Damme
S. Van Overbeke
J. Wouters

Abonnements, advertenties: N.V. INTERSENTIA, Churchilllaan 108, 2900 Schoten
tel.: 03/680.15.50 - fax: 03/658.71.21
Abonnementsprijs: 4.550 f., voor studenten 2.950 f..

Kledingfabrikanten en specialisten in toga's

DIRK NEVENS

Nieuwe steenweg 8 - 1731 Zellik ☎ (02) 466 09 05

Fax (02) 466 63 24

Molenstraat 23 - 9300 Aalst ☎ (053) 21 47 77

rue du Midi 175 - 1000 Bruxelles ☎ (02) 511 88 06

TE HUUR TE AALST

prachtige
kantoorruimte

110m², gelijkvloerse verdieping
garage(s) mogelijk
enige ligging

KAPELLESTRAAT 21, 9300 Aalst

inl. W. De Schutter 053/77.85.39

STRAFVORDERING; DE TAAL VAN DE VERNIEUWERS IN DE WETTEN VAN 5, 12 EN 18 MAART 1998

«Ik heb u gezegd, lezer, dat mijn verhaal eentonig is»
(Multatuli, *Max Havelaar*, hfdst. 17)

In het *Belgisch Staatsblad* werden op 2 april 1998 de volgende teksten bekendgemaakt:

Tekst I: de wet van 5 maart 1998 betreffende de voorwaardelijke invrijheidstelling en tot wijziging van de wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen de abnormalen en de gewoontemisdadigers, vervangen door de wet van 1 juli 1964;

Tekst II: de wet van 12 maart 1998 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en het Wetboek van Strafvordering inzake de procedure tot onttrekking van de zaak aan de rechter;

Tekst III: de wet van 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek;

Tekst IV: de wet van 18 maart 1998 tot instelling van de commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling.

Die nieuwe teksten zijn, wat taal en terminologie betreft, verre van onberispelijk. Ze stroken immers op veel plaatsen niet met de hierna voorgestelde principes van goede wetgevingstechniek, aan de ene kant door hun inconsequent, d.i. van bestaande teksten en geijkte terminologie afwijkend, taal- en terminologiegebruik, en aan de andere kant door een taalgebruik zoals dat kan ontleend zijn aan geschriften van rechtsleer of academische dissertaties, waarin creativiteit en «dichterlijke vrijheid» geoorloofd lijken, daar het er immers in hoofdzaak gaat om communicatie binnen een vakgebied.

Nieuwe teksten zijn normaal bestemd om deel te gaan uitmaken van het corpus van 's lands wetgeving, in verband waarmee eenheid en samenhang geen ijdele woorden zijn. Daarom kan men stellen dat ze moeten beantwoorden aan een aantal criteria, die wij kunnen noemen: *beginselen voor de steller van teksten van wet of verordening*.

Ervan uitgaande dat het voor goede communicatie, met de wetgever als zender en de burger als ontvanger, onontbeerlijk is:

1°. dat de wetgever steeds dezelfde taal spreekt d.w.z. dat hij, om over bepaalde begrippen te spreken, buiten de specifieke terminologie, steeds dezelfde, herkenbare, woorden en zinsconstructies gebruikt – met inachtneming van de regels van de taal – en zodoende *vastheid en correctie in taalgebruik of formuleerwijze* betracht;

– voorts dat hij de taal waarin hij zich tot de burger richt, beheerst; d.w.z. dat hij, als uitzender van het signaal, in staat is om geen verkeerde relaties te maken en dus die taal te gebruiken overeenkomstig dezelfde regels als die volgens welke de burger, de ontvanger van het signaal, de taal heeft leren gebruiken.

Alleen op die wijze komen we tot degelijke communicatie, wanneer de twee partners daarin beschikken over dezelfde taalbeheersing, d.i. de beschikking over de middelen

(de taal en het regelwerk) om het bericht uit te zenden (= een aspect van de «*Kommunikative Kompetenz*», de actieve taalbeheersing) en, aan de andere kant, om het bericht te ontvangen, (= het andere aspect van de «*Kommunikative Kompetenz*», de passieve taalbeheersing).¹ Een belangrijke eis is dus eveneens *juistheid van taalgebruik*.

Daarbij geldt mede als principe dat de zender de woorden gebruikt in dezelfde betekenis als die welke de ontvanger eraan verbindt, zoals de ontvanger, steunend op vroegere confrontatie met de desbetreffende taalvormen en op zijn bewust aangeleerd of intuïtief inzicht in het regelwerk van zijn moedertaal, de boodschap kan verstaan en haar bedoeling begrijpen. (Als wij niet precies weten wat de spreker met zijn mededeling bedoelt, is het moeilijk zijn boodschap te begrijpen. «Wir verstehen hier 'das, was gesagt wird' erst, wenn wir es in den Zusammenhang dessen stellen können, was der Sprecher gemeint hat.»²;

2° dat de wetgever voor de behandelde begrippen slechts één naam gebruikt, die in alle van hem uitgaande teksten dezelfde is; d.w.z. dat hij *vastheid van terminologie* hanteert;

3° dat de wetgever, in meertalige teksten, een term in de ene taal in alle gevallen doet overeenstemmen met steeds dezelfde term in de andere taal (talen); dat derhalve, in de Belgische situatie, een Nederlandse term telkens met dezelfde Franse (of Duitse) term wordt vertaald en omgekeerd; dus, *consequentie in de vertaling*.

Wanneer de wetgever echter een nieuwe instelling of nieuw orgaan totstandbrengt of de aard van een bestaande instelling of orgaan ingrijpend wijzigt, is het aan te nemen dat hij daarvoor een nieuwe naam of term invoert, die dan, door gebruik in de nieuwe context, herkenbaar wordt en geschikt voor later gebruik. Men zie bijv. de term 'beslagrechter' in het burgerlijk procesrecht (geijkt in art. 79 en 1395 e.v. Ger.W. en sedertdien in de praktijk ingeburgerd). Het komt er wel op aan dat zodanige termen voor de burger verstaanbaar zijn.

Op het gebied van taal en terminologie in wetgevingszaken moet daarom alle zogenaamd 'creatieve' variatie worden vermeden, opdat het element van herkennen en dus begrijpen ten volle zijn functie zou kunnen vervullen.

De overweging dat wetenschapsbeoefenaars vrij nieuwe termen kunnen smeden voor begrippen van hun vak, kan niet gelden voor de wetgever, daar zogenaamde 'geleerde naamgeving' geen wettentaal kan zijn, omdat het in de wet gaat om communicatie voor «Jan Modaal», voor wie de wetteksten tenslotte bestemd zijn; waarbij niet noodzakelijk hoeft

¹ De term «*Kommunikative Kompetenz*» is afkomstig van S.J. SCHMIDT, *Teksttheorie*, München 1973, als geciteerd in HÖRMANN, *Meinen und Verstehen*, Frankfurt am Main 1976, 191.

² HÖRMANN, o.c., 207.

te worden gedacht aan volstrekt algemene verstaanbaarheid voor allen, hoewel men in verband met strafrecht wel meer naar een zo algemeen mogelijke verstaanbaarheid zou mogen streven.³ Ten minste moet daar het principe gelden van «één begrip – één woord» en, als Montesquieu's eis van eenvoudige wettentaal zin heeft, dan zeker in regels van strafrecht.

Wanneer variaties in taal en creatieve naamgeving als van auteurs van rechtsleer of rechtsfilosofie hun weg vinden in wetteksten, wordt afgeweken van voor de redactie, c.q. de vertaling, van zo'n teksten gevestigde principes en wordt geen wettentaal meer geschreven.

Het verwijt geldt in dezen geenszins de wetenschapsbeoefenaar, die voor zijn creatieve ideeën soms nieuwe termen schept. Het geldt wel jegens de ontwerper van de wet, als die niet in staat blijkt om de juist verbinding te leggen tussen de academie en het publiek, en tevens jegens de wetgever die zijn goedkeuring hecht aan teksten die, zoals tekst III op sommige plaatsen kennelijk het begripsvermogen van de burger te boven gaan.

Een bekwaam legist verstaat de kunst om, zo nodig, vrije wetenschappelijke theorie om te zetten in dwingend voorschrift.

Geschiedt zulks in het raam van bestaande wetgeving, dan is het gebruik van de daarin geijkte taal en terminologie een onontkoombaar vereiste. «Toutefois, dans la mesure où il s'agit de la modification d'un acte législatif (...), où s'il s'agit d'un acte législatif d'exécution, on respectera la terminologie de l'acte principal»⁴

In een recent werk wordt in dat verband terecht gewaagd van de noodzaak van consequentie in taal en terminologie, niet alleen in eenzelfde tekst – in het geval van tekst III, het Wetboek van Strafvordering – maar ook in alle desbetreffende teksten: «In order for the law to function, the principle of language consistency applies not only to the text at hand but to all related instruments».⁵ En zijn niet alle teksten van een corpus van wetgeving «related instruments», doordat ze in principe uit dezelfde bron komen en gericht zijn tot eenzelfde ontvanger?

Consequentie in taal en terminologie bevordert, zoals reeds gezegd, het herkennen van de mededelingen en het begrijpen daarvan; ze bevordert binnen het kennisgebied van de tekst zowel actieve als passieve taalbeheersing; rechtszekerheid wordt erdoor gediend.

Bij dat alles valt te bedenken dat vastheid van terminologie eveneens van niet te schatten belang is bij de tegenwoordig steeds onontbeerlijker blijvende registratie van wetgeving in elektronische documentatiebestanden met zoekprogrammatuur op hoofdwoorden in een 'natuurlijke' context.⁶

³ Dat principe is door mij, nader gedocumenteerd, behandeld in *Het Kleed van Themis*, Antwerpen, Maarten Kluwer, 1979, 25-31.

⁴ *Guide pour l'élaboration de la législation fédérale*, 294.

⁵ S. SARCEVIC, *New Approach to Legal Translation*, Den Haag, 1997, 118. In het geval dat ons hier bezighoudt, is «related instruments» bij uitstek de bestaande tekst van het Wetboek van Strafvordering.

⁶ Over die systemen en hun nut, is nader gehandeld in mijn bijdrage «Over de (on)toegankelijkheid van onze wetgeving» *R.W.*, 1995-96, 209. Het vermelden waard is het bestand «Justel» van het ministerie van Justitie, waarin thans vele honderden wetten en be-

Dat zijn voorwaarden voor de overbrenging van de gedachte van de ene deelnemer aan het communicatieproces (de wetgever) bij de andere (de burger) en het door deze begrijpen van de boodschap, zodat hij, overeenkomstig de door hem begrepen bedoeling van de uitzender, zal worden gebracht tot het gewenste handelen of nalaten.

Woorden worden begrepen in relatie tot de context, de *Gestalt* waarin ze reeds eerder zijn herkend en begrepen.

«On respectera la terminologie d'actes législatifs existants ...» luidt de raad van het Zwitserse «Office fédéral de la Justice» voor degenen die wetten moeten opstellen.⁷ Dit principe is, zoals zal worden aangetoond, niet door de Belgische federale wetgever inachtgenomen.

Op de steller of de vertaler van een nieuwe tekst rust de taak bij de formulering te onderzoeken of en op welke wijze het behandelde begrip reeds tot uitdrukking is gebracht, hetzij op andere plaatsen in de op het moment behandelde tekst – wat bij ons blijkbaar niet altijd geschiedt – of in andere teksten van dezelfde hand (nl. die van de wetgever), wat evenmin tot de stijl van onze wetgever blijkt te behoren.

De steller van nieuwe bepalingen moet daartoe kunnen steunen op degelijke documentatie en daarbij is kennis en onderzoek van de bestaande wetgeving nuttig, zo nodig met gebruik van de lexicografie.

Met die twee bezigheden hebben de ontwerpers van de nieuwe wetteksten zich weinig ingelaten; ze hebben zich kennelijk niet erg om de hiervoren gestelde beginselen bekommerd, met het gevolg dat de nieuwe teksten, wat de rechtstaal betreft, aan kritiek onderhevig zijn.

Wat voor vertalers geldt, is uiteraard van overeenkomstige toepassing op het werk van de redactie van nieuwe regelende teksten, bestemd om deel uit te maken van het algemeen corpus van de wetgeving, waarbinnen eenheid geboden is. «As far as technical terminology is concerned, once an equivalent has been selected, the same term must be repeated over and over again instead of using synonyms. The use of synonyms is discouraged in legal texts because the user might think that reference is being made to a different concept»⁸ (en het gevaar is reëel wanneer het niet alleen gaat om 'think', maar, in een rechtsgeding bijvoorbeeld, ook om 'pretend').

Dat alles houdt meer bepaald in dat voor onze teksten in twee talen, consequentie vereist is, zodat de overeenstemming tussen de twee teksten op alle plaatsen in de wetgeving gelijk kan zijn en er naast een woord of uitdrukking in de ene taal altijd eenzelfde woord of uitdrukking in de andere staat.

Is dat niet het geval, dan ontstaat het gevaar dat de lezer meent dat er wordt gesproken over een nieuw begrip dat hij nog niet kent en hij dus de tekst verkeerd gaat interpreteren.

Op terminologisch gebied zijn dan ook de «precedenten» van buitengewoon belang en is het bij wetwijziging onontbeerlijk dat de wetgever over de dingen, eventueel in een nieuwe omgeving, spreekt in dezelfde bewoordingen als die waarin hij er reeds vroeger over gesproken heeft, in eerste

sluiten geregistreerd zijn, en de recente gerealiseerde mogelijkheid om het Belgische Staatsblad on-line te consulteren.

⁷ *Guide* ..., 285.

⁸ SARCEVIC, *l.c.*

instantie in gelijke context. Doet hij dat niet, dan kan worden verwacht dat hij daarvoor zijn reden opgeeft.

Voor de wetgever of de steller van een verordening moet derhalve als richtlijn gelden: «Gebruik woorden en zinnen zoveel mogelijk overeenkomstig de in de betreffende context gangbare betekenis, en expliciteer afwijkende betekenisgeving».⁹

Tegenover die regel, die geldt voor de uitzender van de boodschap, staat de regel die geldt voor de ontvanger ervan, of waarop deze zich althans mag beroepen: «Interpreteer woorden en zinnen zoveel mogelijk overeenkomstig de in de betreffende context gangbare betekenis, tenzij de taalgebruiker afwijkende betekenisgeving heeft geëxpliciteerd».¹⁰

Waardevolle hulpmiddelen bij de toepassing van die principes zijn, wat de kennis van het gebruik in reeds bestaande teksten van andere wetten of besluiten betreft, de gespecialiseerde terminologiebestanden (zoals *Eurodicatom* van de Europese Unie) en de juridische woordenboeken, waarin dat gebruik geregistreerd is.¹¹

De taak van de lexicografen is immers te herinneren aan vroegere gevallen waarin een woord is gebruikt, waardoor de zin zal worden bepaald waarin het in een nieuwe context wordt begrepen. «The meaning of a word is a collection, an organized recollection, of many individual uses of it, i.e. of various occurrences of it (...) (of it C...). Signs act as souvenirs. When active and actually employed in a new context, they act as reminders of context past, or they could mean nothing».¹² Haas zegt voorts dat een woord wel kan worden geïsoleerd als fysisch verschijnsel, «while, without its being presently used, its past uses may be 'recalled to mind' (e.g. in a dictionary paraphrase or definition)».¹³

De wetgever zal thans, bijvoorbeeld, om het begrip weer te geven dat in het Frans gedekt wordt door *motiver*, niet zonder meer gebruik maken van het woord 'motiveren', maar wel van de uitdrukking 'met redenen omkleden' (weliswaar synoniem, maar met andere connotatie), omdat hij hiermee, zoals uit juridische woordenboeken blijkt, dat juridische begrip reeds vroeger bij herhaling heeft weergegeven en het door de herkenning van de formulering eerder wordt verstaan.

De hedendaagse wetgever zal het evenmin nog hebben over de 'uitdoving' (*extinction*) van de strafvordering, b.v. door de dood van de verdachte of verjaring (art. 20-21 Voorafg. Titel Sv.), maar, overeenkomstig zijn geijkte gebruik op andere plaatsen in de wetgeving, spreken over het 'verval' van de strafvordering, want zo heeft hij dat begrip reeds eer-

der benoemd, o.m. in art. 20 en 165 Sv., evenals in art. 618 B.W.

Immers, aldus Haas¹⁴, «there are relations, even relations of correspondence, between a word's present employment and those other employments which we remember».

Als wij een en ander samenvatten, kunnen wij komen tot de volgende vier belangrijke *aanwijzingen voor de redactie van wetteksten*:

Regel A. Zorg voor correct taalgebruik, overeenkomstig de regels, en maak steeds zoveel mogelijk gebruik van dezelfde syntactische structuren; gebruik de woorden altijd met dezelfde betekenis als bij vorige gelegenheden; denk eraan dat de lezer de woorden met die betekenis zal verbinden, en eveneens dat hij het recht heeft uw tekst te interpreteren volgens de regels van de taal.

Regel B. Noem een begrip altijd en overal met dezelfde term (een woord of woordgroep); denk eraan dat de lezer die term zal begrijpen in relatie tot de betekenis waarin hij bij een vroegere gelegenheid is gebruikt, hetzij in dezelfde wettekst, hetzij in andere teksten van het *corpus* van wetgeving, en dat het gebruik van een alternatieve term voor eenzelfde begrip de lezer van de wijs kan brengen, de overbrenging van uw boodschap schaden en grond opleveren tot betwisting.

Regel C. Is Uw tekst meertalig, draag er dan zorg voor dat een term in een taal, in een andere taal telkens met dezelfde term overeenstemt. Zorg voor consequentie bij het vertalen; afwijking daarvan heeft hetzelfde gevolg als afwijking van Regel B.

Regel D. Zorg voor zo groot mogelijke verstaanbaarheid en vermijd vooral het gebruik van woorden of uitdrukkingen ontleend aan een wetenschap of techniek, die niet verstaanbaar zijn voor de doorsnee burger die met die wetenschap of techniek niet bekend is; behalve wanneer uw tekst voorschriften inhoudt, bepaaldelijk gericht tot de beoefenaars van een vak of een techniek.

Thans komt het erop aan de teksten I tot IV te toetsen aan de gestelde regels om na te gaan in hoever de opstellers ervan die hebben gevolgd of ervan zijn afgeweken.

Kortheidshalve wordt de hier volgende bespreking beperkt tot de grofste ontsporingen. Om dezelfde reden wordt naar de teksten verwezen met het nummer dat hiervoren naast het volledige opschrift is vermeld, en, naar andere teksten met de gebruikelijke afkortingen (Sv., Sw., B.W., G.W., Ger.W.). De teksten worden achtereenvolgens in verband gebracht met de gegeven «aanwijzingen»:

Tekst I

– In verband met Regel A

1. In art. 3, § 1, lezen wij «Drie maanden voor de voorwaarde bedoeld in art. 2, tweede lid, 1° vervuld is,...» Het voorzetsel 'voor', bijvoorbeeld in de bepalingen «voor de deur», of «voor de middag», wijst naar een plaats, in de ruimte of in de tijd naargelang het een verbinding maakt met een substantief dat een ruimtelijk gegeven (deur) of een tijdstip (middag) aanduidt, of wanneer het een verbinding maakt tussen een tijdsbepaling (zoals hier 'drie maanden') en een tijdsbepaling van tweede rang, als voor de middag, (hier de tijdsbepalende zin «vervuld is»). Wanneer het gegeven in de

⁹ Regel 30, gegeven door M.A. LOTH in *Recht en Taal*, 78. De «betreffende context» is hier in eerste instantie het wetboek of de wet waarop wijzigingen betrekking hebben. Afwijking van de daarin gebruikte terminologie is volstrekt te mijden. Zie ook de verwijzing naar de Zwitserse *Guide*, in noot 4.

¹⁰ M.A. LOTH, *l.c.* Dat 'expliciteren' van eventueel afwijkende betekenisgeving zal dan geschieden in definities, zoals wij die de jongste tijd nu en dan ook in onze wetten zien verschijnen: «Voor de toepassing van deze wet, moet worden verstaan onder enz.»

¹¹ Zeer belangrijk in dat opzicht is o.m. J. MOORS, *Frans-Nederlands/Nederlands-Frans juridisch woordenboek*, Brugge, Die Keure, 1991, dat in de betrokken kringen nog niet voldoende bekend is.

¹² HAAS, «The theory of Translation», in Parkinson (ed.), *The theory of Meaning*, Oxford, 1968, 91.

¹³ *Ibid.*

¹⁴ *l.c.*

bepaling van tweede rang een vervoegd werkwoord is, schrijft men niet het voorzetsel 'voor' maar het voegwoord 'voordat'. Dus hier: «drie maanden voordat de voorwaarde (...) vervuld is...»; Door de foute woordkeuze zondigt de wetgever tegen de regel A (*taalbeheersing*).

2. Afwijking van regel A constateren we ook in art. 3, § 2, waarin tweemaal met het vrouwelijk persoonlijk voornaamwoord «zij» verwezen wordt naar het onzijdige personeelscollege, dat in het Frans «*la conférence*» heet, en waarnaar de Franse tekst verwijst met «elle». Hier is bovendien ondoordacht vertaald en heeft ook onze regel A niet gewerkt;

3. Bizar klinkt ook het derde lid van § 2: «Zonder afbreuk te doen aan hetgeen is bepaald in het laatste lid van § 3, is dit advies niet vatbaar voor beroep».

Dit zinnetje lijkt afkomstig uit een commentaartekst, maar dan een met taalfouten.

Om te beginnen houdt de bepaling «zonder afbreuk te doen» een impliciete voorwaarde in (betekenis: als hij/het geen afbreuk doet). Dat leidt ons tot de volgende redenering als wij, zoals zo velen thans, geen Frans meer kennen, of niet naar de Franse tekst kijken: «Als het advies geen afbreuk doet aan het bepaalde in § 3, vierde lid, is het niet vatbaar voor enig rechtsmiddel; dus, voorwaarde voor vatbaarheid voor een rechtsmiddel is dat het advies afbreuk doet aan § 3, vierde lid. Dan had men kunnen schrijven «Tegen dit advies kan alleen dan worden opgekomen, wanneer het strijdig is met § 3, vierde lid». Vergelijk de zin: «Zonder stevig te ontbijten mag je niet in de kou gaan werken»; het eerste is voorwaarde voor het tweede.

Die onzin kan de wetgever echter niet hebben bedoeld. Laten we dus van goede wil zijn en raden wat er wel bedoeld is... Dan ook is de tekst niet onberispelijk. Onderwerp van de volzin is 'dit advies'. De bijwoordelijke bepalingzin 'zonder afbreuk te doen ...' betreft datzelfde onderwerp. Er staat dus dat het advies niet vatbaar is... zonder dat het afbreuk doet, en derhalve dat het niet vatbaar is, als het geen afbreuk doet... hoewel in feite de bedoeling lijkt te zijn dat het voorschrift van § 3, laatste lid, blijft gelden, ook al is het advies niet vatbaar voor een rechtsmiddel.

In aanmerking genomen de losse manier waarop wordt omgesprongen met de termen *alinéa* en 'lid', kunnen we vermoeden dat hier bedoeld is het voorschrift van § 3, 4°. De wetgever heeft het woord «lid» gebruikt in een andere betekenis dan gebruikelijk is en daarmee gehandeld in strijd met regel B (*vastheid in terminologie*).

Voorts maakt hij hier een verkeerde grammaticale relatie in strijd met de regel A (*taalbeheersing*). Met dat ene korte zinnetje gaat hij nog in tegen de regel C (*consequentie bij het vertalen*), daar de Franse versie begint als volgt: «*Sans préjudice du prescrit...*» Overeenkomstig die regel C, wordt «*sans préjudice de*» gewoonlijk weergegeven met «onverminderd», zoals dat te vinden is op tal van andere plaatsen in de wetgeving (art. 218 en 966 B.W., art. 44 Sw., herhaaldelijk in Sv., te beginnen met art. 17; in honderden wetten en in deze zelfde wet; nl. in art. 7, eerste lid).

In het Frans staat de woordgroep «*susceptible d'aucun recours*», waarin *recours* met het onbepaalde *aucun* erbij niet moet worden begrepen als «beroep», dat doet denken aan «hoger beroep», maar in de algemene zin als «rechtsmiddel».

Daarmee bevinden we ons in de sfeer van de procedure voor de gerechten, terwijl we hier staan op het niveau van

administratieve beslissingen; de bedoelde commissie is toch geen rechtsprekend orgaan – ze wordt als instelling niet in het Gerechtelijk Wetboek vermeld; dat zou anders in de onderhavige wet bij een wijzigingsbepaling zijn geregeld.

Hier hoort derhalve de algemene uitdrukking, «opkomen tegen», door welk middel dan ook; wel binnen de sfeer van de werking van de betrokken commissie.

Had er daarom niet beter gestaan «Tegen dit advies kan niet worden opgekomen, onverminderd het bepaalde in § 3, 4°»? Dat was waarschijnlijk de bedoeling, als we de Franse tekst ter hulp roepen, maar is die wijze van interpreteren wel geoorloofd?

Alleen al met de zowat achttien woorden van deze bepaling, wijkt de wetgever af van de voornaamste grondbeginselen van goede wetgevingstechniek (taalfouten, onvaste terminologie, inconsequente vertaling).

In art. 3, § 3, 3°, staat in het Nederlands een Frans aanvoegende constructie, die in de Franse versie niet weerspiegeld is. In verband met een memorie van de veroordeelde of zijn raadsman, lezen wij het zinsgedeelte «... door toedoen van de directeur van de inrichting uiterlijk op de vooravond van zijn vergadering, voorgelegd aan het personeelscollege».

Als ik gebruik maak van mijn recht om de tekst te interpreteren volgens de regels van de taal, lees ik in deze tekst dat de directeur, de avond voordat hij vergadert, de memorie aan het personeelscollege moet voorleggen.

Eerst hebben we het woord «vooravond», waarmee kennelijk bedoeld is 'de dag voor'. Het Nederlandse 'vooravond' betekent, buiten bijzondere gevallen,¹⁵ gewoon 'de avond voordat iets geschiedt'; deze bepaling lijkt een raar voorschrift, want er kan worden aangenomen dat 's avonds het college niet bereikbaar is, zodat de directeur, als hij de Nederlandse tekst letterlijk verstaat, met de memorie van de veroordeelde voor een gesloten kamerdeur staat en het stuk eerst de volgende dag kan afgeven, wat hem het verwijt zal opleveren dat hij te laat komt.

Voorts is er in die tekst het gebruik van het possessivum 'zijn', dat in het Nederlands meestal een terugwijzende functie heeft (vergadering van de directeur?), maar hier gebruikt wordt met een vooruitwijzende functie, zoals dat meer in het Frans voorkomt (vergadering van het personeelscollege?). In de Franse versie wordt evenwel *conférence du personnel* eerst genoemd en er wordt naar teruggewezen met *la réunion de celle-ci*. Beter had men geschreven: «... door toedoen van de directeur van de inrichting voorgelegd aan het personeelscollege, ten laatste de dag voor zijn vergadering».

– In verband met regel B

a. In art. 2 heeft de wetgever het over een soort van straf die voor de betrokkene gevangenschap meebrengt. Hij noemt die niet met zijn geijkte term «vrijheidsstraf», zoals hij dat altijd al heeft gedaan, bijv. in Sv.,¹⁶ maar roept een nieuw verzinsel in het leven met de uit het Frans gekopieerde constructie «vrijheidbenemende straf», die nu het Franse descriptieve «*peine privative de liberté*» vergezelt in art. 2. Hij volgt daarbij het voorbeeld van de Franstalige wetgever, die

¹⁵ «Avond voor een bijzondere dag» zegt Van Dale en geeft daarbij als voorbeeld: «aan de vooravond van het feest».

¹⁶ O.m. in art. 12 vooralg. Titel Sv. en in art. 421, 622 en 629 Sv., alsook in in art. 30 Sw. en art. 39 van de gecoördineerde wetten betreffende de politie over het wegverkeer (K.B. van 16 maart 1968).

elders nog gebruik maakt van het eveneens descriptieve «*peine emportant privation de liberté*», waarbij in het Nederlands ook de term «vrijheidsstraf» staat (art. 13 Voorafg. Titel Sv.).

De wetgever kent nu daardoor in twee verwante teksten voor éénzelfde begrip twee termen: *vrijheidsstraf* in Sv. en *vrijheidbenemende straf* in de wet op de voorwaardelijke invrijheidstelling (tekst I).

De lezer heeft op grond om achter die alternatieve terminologie een filosofische of strafrechtkundige onderscheiding te vermoeden. Een wettelijk praktisch onderscheid is er (blijkens de Franse versie) kennelijk niet. Hier had, zoals elders, *vrijheidsstraf* moeten staan.

Het wijst daarbij wel op verregaande nonchalance als de wetgever geen rekening houdt met de terminologie die hij zelf ooit heeft gebruikt (art. 421 Sv. en ook elders in art. 30 Sw. en overigens nog in de met deze tekst volgens art. 19 samenhangende, nieuwe wet van 12 maart 1998 (tekst IV) nl. in art. 5, § 1, eerste streepje).

De wetgever maakt voor één begrip gebruik van twee verschillende termen, waarvan er één totaal verschilt van zijn gebruik in andere verwante teksten en veeleer lijkt thuis te horen in een penologisch tractaat. Aan het principe van vastheid van terminologie had de wetgever hier geen boodschap. Het kan nauwelijks onwetenschappelijker.

b. Voor wat in het Frans *contre-indications* wordt genoemd (art. 2, 3°), worden ook twee verschillende Nederlandse woorden gehanteerd: «contra-indicaties» en «tegenaanwijzingen», en dat binnen een afstand van slechts vier regels tekst.

Die twee gevallen (van vrijheidsstraf en van contra-indicatie) lijken wel het gevolg te zijn van een spijtige samenloop van slordigheid en incompetentie van de wetgever, waardoor de regel B (*vastheid van terminologie*) is genegeerd.

Tekst II

In verband met regel A.

In art. 7 worden het eerste en het tweede lid van art. 838 Ger.W. vervangen.

In het eerste lid is herhaaldelijk sprake van rechter «*van de politierechtbank*» of «*van de rechtbank van eerste aanleg*» en andere. De wetgever wijkt hier af van zijn normale formule die hij in hetzelfde wetboek gebruikt, die met het voorzetsel 'in': «rechter *in* de rechtbank», raadsheer *in* het hof enz.; dus is hier afgeweken van het principe van de vaste syntactische structuur.

Die wijze van formuleren is de wetgever niet onbekend; men kan zich afvragen waarom hij niet formuleert zoals in de basistekst, het Gerechtelijk Wetboek, dat hij wijzigt bij art. 2 van deze wet (zie art. 649, eerste lid, 1°, Ger.W.: «rechters in de rechtbank van eerste aanleg of rechters in de rechtbank van koophandel...»). In Zwitserland zou onze wetgever als zodanig maar een pover figuur slaan.

Het tweede lid van art. 838 Ger.W., vervangen door art. 7 van deze wet, bevat een andere ontsparing: de volzin die eindigt met de bepalingzin «... nadat de partijen behoorlijk zijn opgeroepen om hun opmerkingen te horen».

Als wij de tweede regel van Mr. Loth¹⁷ (recht van de lezer de tekst te interpreteren volgens de regels van de taal) op deze grammaticaal zwakke zin toepassen, lezen wij dat

de partijen moeten opkomen om naar de opmerkingen van anderen (hun) te luisteren.

De bijwoordelijke bepaling van doel, ingeleid door het voegwoord «om», bevat een werkwoordvorm (horen) waarvan naar Nederlands gebruik, het onderwerp hetzelfde is als dat van de hoofdzin (het passieve «opgeroepen worden»). Vergelijk: «Hij wordt gedagvaard om te verschijnen» of «Hij wordt uitgenodigd om de huishuur te betalen», of nog, «Zij werden opgeroepen om te (komen) getuigen.» In elk van die volzinnen is het onderwerp van de doelzin met «om + te + infinitief» (verschijnen, betalen, getuigen) ook het onderwerp (handelend voorwerp) van de hoofdzin (gedagvaard worden, uitgenodigd worden, opgeroepen worden). Daaruit blijkt het verkeerde van de relatie tussen 'zijn opgeroepen' en 'horen'; waaruit af te leiden is dat in deze zin de opgeroepen partijen hun (eigen of een anders) opmerkingen moeten horen (dat is de uitgedrukte betekenis «*expressed meaning*»). Men heeft aangevoeld dat het doel (horen) dat van de 'oproeper' is, en dat uitgedrukt met een constructie waaruit in feite blijkt dat 'horen' het doel van de «opgeroepene» is. Onzin dus.

Feitelijk is de «bedoelde» betekenis (*intended meaning*) dat iemand (= onderwerp) de partijen oproept om hun opmerkingen (van de partijen) te horen; het doel van het oproepen is immers het horen van die opmerkingen.

We zouden de actieve infinitief (horen) kunnen vervangen door een passieve infinitief (gehoord worden) en de tekst formuleren als volgt «... nadat de partijen behoorlijk zijn opgeroepen om in hun opmerkingen te worden gehoord». Dit is een constructie die de wetgever moet bekend zijn, want hij heeft ze eveneens gebruikt in art. 845 Ger.W. (in zijn conclusies gehoord worden; «*être entendu en ses conclusions*»)

In verband met regel B.

Ten eerste het nieuwe vierde lid van art. 658 Ger.W. waarin het gaat over «van de zaak onttrokken rechters» naast het Franse «*juges dessaisis*». Een geval van onvastheid van terminologie binnen eenzelfde tekst (het Gerechtelijk Wetboek) en inconsequentie in de vertaling. Nu eens is een *juge dessaisi* een rechter «aan wie een zaak onttrokken is»; dan weer is het, luidens art. 6 van deze wet, een «van de zaak onttrokken» rechter. De wetgever heeft zich door het transitief gebruik van *dessaisir* van de wijs laten brengen¹⁸ Hij/zij heeft het Franse passieve zinsverband willen weergeven met een Nederlands passief zinsverband en wist bij de goedkeuring van deze bepaling wellicht niet meer waarover de tekst eigenlijk ging, en dat het voorwerp van onttrekken niet de rechter is, maar wel de zaak, terwijl het voorwerp van *dessaisir* wel de rechter is en niet de zaak.

Door dat misverstand stemt volgens de tekst het zinvolle Franse *juge dessaisi* overeen met het zinledige Nederlandse *van de zaak onttrokken rechter*. Gebrekkige overeenstemming van de teksten; de vertaler heeft de Franse tekst niet begrepen; bijgevolg: ergerlijk slechte Nederlandse tekst. Men kan zich terecht afvragen hoe de juristen in de Volksvertegenwoordiging zoiets konden laten doorgaan.

¹⁸ Wellicht bevangen door de sfeer bij het volk ontstaan naar aanleiding van een geruchtmakende zaak van onttrekking wegens wettige verdenking.

¹⁷ Cf. noten 1 en 2.

Tekst III

In deze tekst, de *grosse pièce* van het op 2 april 1998 in het *Belgisch Staatsblad* opgediende wetgevingsmenu, moeten wij om te beginnen toejuichen dat de wetgever voor het moeilijke begrip van het Franse *saisir*, op creatieve wijze gebruik gemaakt heeft van uitdrukkingen als (bij een Franse passieve constructie) «*kennis krijgen*» (art. 23, tweede lid, Sv.) «*aanbrengen*» (een zaak bij de rechter) (art. 28*quater*, derde lid, 28*quinquies*, § 4, eerste en tweede lid, 56, § 1, zesde lid en 61*ter*, § 5 Sv.); «*zich wenden tot*» (art. 61*quater*, § 6, 61*quinquies*, § 5 Sv.); «*belasten*» (met een zaak) (art. 28*quater*, derde lid, *in fine*, Sv., art. 30, § 4, tweede lid (nieuw) wet voorlopige hechtenis; *aanhangig maken* art. 136, tweede lid, Sv. en, reflexief (*se saisir*), «*aan zich trekken*» (art. 59 nieuw Sv.).

Een en ander toont aan dat er geen behoefte is aan het verkeerde «vatten» of het archaische «adiëren». Die terminologie hebben we wel te danken aan de Senaat, die de goedgekeurde tekst van de Kamer op het gebied van taal en terminologie grondig wist te verbeteren;

Bovendien is het gebruik te loven van «verval van de strafvordering» in de nieuwe bepalingen van art. 135, § 2 en 235*bis*, §§ 3, 5 en 6 Sv. (Dat begrip was weergegeven met «uitdoving» in de nieuwe tekst van art. 135 Sv., zoals vervangen bij art. 27 van de door de Kamer goedgekeurde tekst (nu art. 28), voordat de Senaat, na evocatie, zijn heilzame invloed op het gebied van Nederlandse taal en terminologie liet gelden);

Toch blijkt consequentie geen deugd van de wetgever te zijn, vooral als het om terminologie gaat. Dat blijkt nog uit een ander voorbeeld. In de wet van 9 juli 1997 houdende maatregelen teneinde de gerechtelijke achterstand weg te werken bij de hoven van beroep¹⁹ voegt art. 7 in het Gerechtelijk Wetboek een art. 109*ter* in, waarin sprake is van «de oorspronkelijk geadieerde kamer» naast «*la chambre saisie initialement*», maar bij art. 115 van de Faillissementswet van 8 augustus 1997 (een maand later!) in hetzelfde jaar, vervangt hij in datzelfde Gerechtelijk Wetboek art. 631, § 1, tweede lid, en schrijft daarin «de rechtbank waartoe men zich het eerst wendt» naast «*le tribunal de la premier saisi*»; het lijkt erop dat de wetgever van het Gerechtelijk Wetboek een terminologische lappendeken wil maken; jammer voor het Gerechtelijk Wetboek en blamerend voor de juristen die daar mee verantwoordelijk voor zijn.

Tekst III is niet geheel onberispelijk en roept nog een paar vragen op.

– In verband met Regel A

a. Art. 46 voegt in de Voorafgaande Titel Sv. een art. 5*bis* in, waarvan § 1 luidt als volgt: «De hoedanigheid van benadeelde persoon verkrijgt degene die verklaart schade te hebben geleden veroorzaakt door een misdrijf».

Waarom zegt de wetgever «benadeelde persoon», terwijl toch iedereen weet dat alleen een persoon kan benadeeld worden. Is het enkel omdat men in het Frans niet kan zeggen «*le lésé*», en «*personne*» daarbij niet kan missen? Moet dat dan ook in het Nederlands worden weerspiegeld? Had men niet kunnen schrijven «De hoedanigheid van benadeelde heeft...» of, kortweg, «Benadeelde is... degene die...». Dat werkwoord «verkrijgen» is daarbij wel misplaatst. Moet er

de nadruk op worden gelegd dat de betrokkene zekere moeite moet doen om die hoedanigheid te «verkrijgen» of volstaat het te zeggen wat benadeelde is? Als men wilde zeggen dat het «benadeelde zijn», het gevolg is van de genoemde verklaring had men kunnen schrijven als volgt (geïnspireerd door de artt. 63 e.v. Sv.): «Benadeelde is degene die heeft verklaard schade te hebben geleden ten gevolge van een strafbaar feit». Als hij die verklaring heeft gedaan, wordt hij als benadeelde bejegend en heeft hij dus die hoedanigheid. Hoefde er meer gezegd te worden? De wetgever heeft zich hier schuldig gemaakt aan woordenkramerij.

b. In het herstelde artikel art. 56, § 2, eerste lid, Sv. staan tegenover de Franse woorden «*sauf les restrictions établies par la loi*» de Nederlandse woorden «met uitzondering van de door de wet ingestelde beperkingen». Hier wordt eigenlijk gezegd dat die ‘beperkingen’ van iets uitgezonderd zijn, waarvan? Waarom kon het niet zijn «behoudens (of onverminderd) de bij de wet gestelde beperkingen», waarmee gezegd wordt dat die ‘beperkingen’ blijven gelden, zoals op zoveel andere plaatsen in onze wetgeving? Dat de wetgever die constructie kent, wordt bewezen door art. 2, §§ 2 en 3 van tekst IV. Voor zodanige afwijking van onze regel A moet er een reden zijn; welke?

– In verband met regel B en regel C

Een nieuwigheid in deze tekst is het drietal «in verdenking stellen», «inverdenkingstelling» en «inverdenkinggestelde»...

Wie pech heeft en niet straffeloos mag uitgaan, is achtereenvolgens verdachte/*personne soupçonnée* (art. 28*quinquies* (nieuw), §§ 3 en 4 Sv., inverdenkinggestelde/*inculpé* (nieuwe teksten Sv. passim), of verdachte/*inculpé* (Sv. op 33 plaatsen) en beklaagde/*prévenu* of beschuldigde/*accusé* (Sv. passim en art. 71 en 218-225 Sv.). De overeenstemming der teksten is niet nauwkeurig: *inculpé* stemt overeen met verschillende termen.

In art. 61*bis* (nieuw) Sv. wordt gezegd – in vertaald Frans – dat de onderzoeksrechter overgaat tot de inverdenkingstelling..., alsof hij eerst iets anders doet en dan overgaat tot..., aldus immers krijgt het werkwoord ‘overgaan tot’ (slechte vertaling van het in het Frans gewone «*procéder à*») in het Nederlands zin. Als de constructie «in verdenking stellen» dan echt onmisbaar is, had men evengoed en beter, vrij van het Franse voorbeeld, gewoon met een persoonsvorm kunnen stellen: «De onderzoeksrechter stelt elke persoon in verdenking tegen wie... Er moest wellicht een substantief staan, zoals in het Frans gebruikelijk is; want zowel in het Frans als in het Nederlands lijkt het moeilijk het werkwoord «in verdenking stellen» of *inculper* gewoon te vervoege; vandaar het gebruik van «*procéder à*» «overgaan tot», gevolgd door een substantief.

Vanaf dat ogenblik is er in de procedure systematisch sprake van «inverdenkingstelling» (= *inculpation*) en van «inverdenkinggestelde» (= *inculpé*). Hierover wordt hierna nog gehandeld.

– In verband met regel D (geen «geleerde» woorden)

Art. 5 voegt een art. Sv. 28*bis* in, waarvan de eerste zin luidt als volgt: «Het opsporingsonderzoek strekt zich uit over de proactieve recherche». Noch ‘proactief’, noch ‘recherche’ komt in onze wetgeving voor. Daarbij wordt samengevat wat hiermee wordt bedoeld, namelijk het samenbren-

¹⁹ Welke achterstand, buiten gerechtelijke, kan er nog bij de gerechtshoven bestaan?

gen en verwerken van gegevens betreffende «te plegen of reeds gepleegde, maar nog niet aan het licht gebrachte strafbare feiten». Dit vergt echter nog andere uitleg; heeft het iets te maken met het bijhouden van politieke documentatie? Wellicht zal de rechtsleer zich daarover buigen. De vraag die rijst is, waarom in de eerste zin naast *enquête proactive*, in het Nederlands geschreven is «proactieve recherche», terwijl *enquête* in onze wetten gelijkstaat met het Nederlandse «onderzoek» en het Nederlands bastaardwoord 'recherche' eigenlijk 'opsporing' betekent. Als zou blijken dat met «proactief» een zinnige wetsterm wordt geïntroduceerd, had er ten minste proactief onderzoek moeten staan. Waarom niet? Waarom die inconsequente terminologie? Of bevinden wij ons hier weer op het gebied van de geleerde naamgeving, die men beter uit de wet zou weren?

Door het gebruik van het (eigenlijk Franse) lidwoord 'de' bij «proactieve recherche», wordt geïmpliceerd dat zo iets al bestaat en dat die bestaande «proactieve recherche» voortaan zal behoren bij het opsporingsonderzoek; dit zal zich immers «uitstrekken over...».

Bedoeld is hier dat die zogenaamde (blijkens het bepaald lidwoord, al bestaande, althans bekende) «proactieve recherche» nu deel zal gaan uitmaken van het opsporingsonderzoek. Als die «proactieve recherche» echter een nieuwheid is, binnengebracht van buiten de wetgeving, en er met de bepaling bedoeld wordt dat het opsporingsonderzoek niet beperkt mag blijven tot reeds gepleegde en bekende strafbare feiten en dat er voortaan ook aan proactieve recherche moet gedaan worden, zou het zin gehad hebben te schrijven (zonder het Franse lidwoord): «Het opsporingsonderzoek omvat eveneens proactief onderzoek». Maar dan blijft er nog de geleerde uitdrukking (N.B. uit welke Nederlandse bron komt dit bij ons in de wet niet gebruikte woord «recherche?»).

Een beter voorstel is het geleerde 'proactieve' en het ongewone 'recherche' maar te laten vallen en de bepaling als volgt te stellen: «Het opsporingsonderzoek omvat eveneens het opsporen, verzamelen, registreren en verwerken van gegevens en inlichtingen met het oog op vervolging van daders van strafbare feiten waarvan redelijkerwijs kan worden vermoed dat ze, in het kader van een criminele organisatie zoals omschreven door de wet, zullen gepleegd worden, of reeds gepleegd, maar nog niet aan het licht gebracht zijn, dan wel misdaden of wanbedrijven uitmaken, als bedoeld in artikel 90ter, §§ 2, 3 en 4». Dan kunnen de strafrechtsspecialisten het in hun wetenschappelijke uiteenzettingen nog gerust hebben over de in de wet bedoelde «proactieve recherche». De burger kan in de wet lezen wat dat is.

Verantwoordelijk voor rechtstaalbederf is eveneens de steller van de memorie van toelichting bij deze tekst III, waarin nog woorden voorkomen uit de tijd toen de Vlaamse juristen zich, bij gebrek aan taalbeheersing of vaste terminologie, nog behielpen met letterlijke vertalingen uit het Frans, zoals «vatten», «voorzien (zonder nuances)» of «afstapping ter plaatse». Men vindt er ook nog het archaïsche «adiëren».

Tekst IV

In deze tekst die van minder belang lijkt dan de drie voorgaande, heeft de wetgever zich wat taalfouten betreft, niet zo laten gaan; integendeel, hij heeft kennelijk op veel plaatsen gehandeld zoals onze regels luiden. Hier veel minder bui-

tennissigheid maar consequent taalgebruik in overeenstemming met dat van bestaande teksten. Bijvoorbeeld: in art. 2, §§ 2 en 3, staat «behoudens de uitzondering(en)» naast «*sauf l'(les) exception(s)*».

De datum van verschijnen was wel eerst de dag na 1 april, toch heeft de wetgever gezorgd voor enkele teksten die zo onhandig in elkaar geknutseld zijn dat wij ons daarover in andere omstandigheden, vrolijk zouden kunnen maken.

– In verband met regel A

In art. 2, § 4, staat een ongelukkige volzin die, met maar weinig slechte wil, licht verkeerd te verstaan is: «Een veroordeelde die onder de bevoegdheid ressorteert van een commissie waarvan hij de taal niet kent of die zich gemakkelijker uitdrukt in de taal van een andere commissie...». Een eerste reactie van de lezer is: «wat zijn dat nu voor commissies, die zich gemakkelijker uitdrukken in de taal van andere commissies. Zou men de mensen van zo'n commissies niet moeten naar huis sturen?» Eigenlijk niet; had de wetgever iets meer taalbeheersing aan de dag gelegd en een komma geplaatst na het werkwoord 'kent', dan was duidelijk geweest dat het antecedent van het daaropvolgende betrekkelijk voornaamwoord «die», niet «commissie» is, maar wel «veroordeelde».

Art. 5, § 4, bepaalt dat de assessoren van de commissies «worden aangewezen voor een termijn van drie jaar, die eenmaal kan worden verlengd voor een termijn van vijf jaar». Een termijn verlengen voor vijf jaar is onjuist; je kan wel iemand in dienst nemen voor vijf jaar. Letterlijk staat hier dat die termijn van drie jaar gedurende vijf jaar kan worden verlengd. Kan dat verlengen vijf jaar duren? Bedoeld is dat een gedane verlenging voor vijf jaar geldt.

Een termijn verlengen met vijf jaar kan in het Nederlands wel. Daarbij hoeft het woord «termijn» niet te worden herhaald, zoals in het Frans. De eerste termijn wordt verlengd met een tijd, die wordt uitgedrukt met de woorden «vijf jaar». Een betere tekst zou zijn: «... worden aangewezen voor een termijn van drie jaar; deze kan eenmaal met vijf jaar worden verlengd».

– In verband met Regel B

In art. 2, § 4, eerste lid, is alweer sprake van een «gemotiveerde aanvraag» die aan de commissie wordt gericht. In het Frans is het een *requête motivée*. Onze regel van vastheid bij het vertalen zou voorschrijven het Franse *requête* te koppelen aan het Nederlandse «verzoekschrift», zoals de wetgever gewend is naar blijkt uit de volgende wetsartikelen: art. 72bis, 217, 219, 298 en 340 B.W.; art. 1025 Ger.W. en art. 207, 444 Sv. en op talrijke andere plaatsen.

De term «verzoekschrift» past ook beter bij «met redenen omkleeden» en met «richten aan».

Wat motiveren betreft, zij verwezen naar wat hiervoren gezegd is. De «gemotiveerde aanvraag» zou derhalve een «met redenen omkleed verzoekschrift» moeten zijn en de tekst zou, beter aanleunend bij de Franse versie, kunnen luiden: «Een veroordeelde die (...), kan, nadat (...) is opgesteld, bij een met redenen omkleed verzoekschrift vragen dat de behandeling van zijn dossier wordt overgedragen aan een commissie waarvan hij de taal kent of in de taal waarvan hij zich gemakkelijk kan uitdrukken».

Daar *réinsertion* en de Nederlandse uitvinding «reïntegratie» in de wetgeving nieuwigheden zijn, wordt hier voorge-

steld gebruik te maken van de term «wederinpassing in de maatschappij». Daarbij zou het Franse *social* niet worden nabootst met het naar betekenis niet passende «sociaal», maar worden weergegeven met de bepaling «in de maatschappij», in de geest van het tweede *défense sociale* en «bescherming van de maatschappij» (wet van 9 april 1930).

In art. 5, §§ 1 en 2, is in het Frans sprake van *expérience professionnelle*. Men kan zich afvragen waarom dat bij de wetgever, binnen twee opeenvolgende artikelen, nu eens *professionele ervaring* heet (tweemaal in art. 5, §§ 1 en 2, telkens eerste streepje), dan weer *beroepservaring* (art. 6, § 2).

Betekenisfout is in art. 4, § 3, tweede lid, de werkwoordvorm «is toegekend» in de woordenreeks «een weddebijslag gelijk aan die welke is toegekend aan een onderzoeksrechter met drie jaar ambtsuitoefening.» («*celui qui est alloué au juge d'instruction comptant trois ans de fonction...*»). Die Nederlandse zin roept de vraag op «wanneer en aan welke onderzoeksrechter?». Door die bepaling wordt verwezen, niet naar een bepaald geval, maar naar een algemene regel die men ook voor de voorzitters van de nieuwe commissies wil doen gelden. Daarom zou er beter staan, zoals in het Frans, «wordt toegekend», (= zoals dat de regel is) en dan niet «aan een onderzoeksrechter» maar aan allemaal, dus, «aan onderzoeksrechters met drie jaar ambtsuitoefening». Onderzoeksrechters is het meervoud van «een onderzoeksrechter», een vorm waarvoor het Frans geen equivalent heeft en waarvoor het dan het bepaald lidwoord gebruikt, doorgaans in het meervoud; hier staat het enkelvoud *au* (een samentrekking van het voorzetsel 'à' en het lidwoord 'le', in «*au juge d'instruction*», wat in het Frans ook naar een algemene regel wijst). Het gaat hier overigens om een verkeerde vertaling. Het Franse «*est*» staat in deze zin immers gelijk met «wordt». Het is nu in dit tijdschrift niet de geschikte plaats om te klagen over gebrek aan kennis van het Frans bij de Nederlandsschrijvende wetgever. Het is al erg genoeg dat hij niet aannemelijk maakt dat hij een degelijke kennis van het Nederlands heeft. Dat is echter voor een federale wetgever niet voldoende. Toch heeft hij de tweetalige tekst goedgekeurd. Deze tekst wijkt, zoals de andere, ook nog af van de regels B en C.

– In verband met regel B

In art. 3, § 1, staat aan het einde nog de zin: «Zij brengt hierover een gemotiveerd advies uit». Het eerste woord is het persoonlijk voornaamwoord «zij», dat niet past bij het onzijdige «personeelscollege», waarnaar het verwijst, maar wel (als letterlijke vertaling) bij het Franse «*conférence*», dat vrouwelijk is. Alweer een storende fout door slordigheid dus (Cf. regel A, *juistheid en taal, taalbeheersing*). Met het woord «gemotiveerd» in art. 3, § 1, wijkt de wetgever opnieuw af van de regel B (*vastheid van terminologie*) en negeert hij het courante gebruik in de wet, van «met redenen omkleden», zoals in art. 12 en 149 G.W.; art. 443 en 507 Sv.; art. 447 Sv.; art. 51 en 464 Ger.W., en op tal van plaatsen in de recent goedgekeurde nieuwe artikelen van Sv., zoals vervangen of gewijzigd bij de hiervoren behandelende tekst III (wet van 12 maart 1998), namelijk de art. 57, § 2, derde lid, 61*quater*, § 2, 61*quinquies*, § 2; 89*bis*, tweede lid en 136, tweede lid.

– In art. 2, 1°, is hier sprake van «vrijheidsbenemende straffen». Waarom heeft de wetgever het principe van *vastheid van terminologie* niet in acht genomen en gebruik ge-

maakt van de term «vrijheidsstraf», zoals hij dat al zo vaak heeft gedaan ...?

– In 4° staat nog een «gemotiveerd» advies; evenals in art. 3 § 1, eerste lid, wijkt de wetgever andermaal af van het principe van *vastheid van terminologie* en gebruikt hij andere termen dan hij elders gewend is. Kortheidshalve zij verwezen naar wat hiervoren in verband met die bepaling is gezegd. Wel zij herhaald dat de equivalentie «*motiver*» → «met redenen omkleden» op veel plaatsen in onze wetteksten te vinden is: art. 12 en 149 G.W., art. 443 en 507 Sv., art. 447 B.W. en art. 51 en 46 Ger.W., alsmede herhaaldelijk in de recent door de wetgever zelf goedgekeurde nieuwe teksten van Sv., zoals ze zijn vervangen of gewijzigd bij de tekst III, namelijk de art. 57, § 2, derde lid, 61*quater*, § 2, 61*quinquies*, § 2, 89*bis*, derde lid, en 136, tweede lid.

Het ergerlijkst gaat de wetgever te keer wanneer hij, in tekst IV, art. 3, § 3, 4°, tweede lid, schrijft: «Indien het personeelscollege (...) van oordeel is dat de voorwaarden (...) niet vervuld zijn, *vat* de directeur van de strafinrichting, en dit op verzoek van de gedetineerde, alsnog de commissie». Dezelfde wetgever, die voor de betekenisinhoud van *saisir* verschillende uitdrukkingen kent, zoals blijkt in Tekst III, gebruikt nog het letterlijk vertaalde «vatten», een overblijfsel uit de tijd toen de Nederlandse overheidsteksten zo vaak het werk waren van Nederlandsonkundigen. Door met een tussentijd van nauwelijks enkele weken de teksten I en III goed te keuren, waarvan in de ene «vatten» en in de andere een zestal verschillende goede uitdrukkingen als equivalent van *saisir* worden gebruikt, heeft onze wetgever andermaal een voorbeeld van grove *inconsequentie* in het vertalen ten beste gegeven. De wetgever zet daarmee, evenals de opsteller van de memorie van toelichting, voor de Nederlandse rechtstaat in België de klok meer dan een halve eeuw terug. Een betere, tevens meer bij de Franse aanleunende formulering voor art. 3, § 3, 4° lid, had kunnen zijn: «Indien het personeelscollege driemaal na elkaar oordeelt dat de voorwaarden voor (verlening van) voorwaardelijke invrijheidstelling niet vervuld zijn, legt de directeur van de strafinrichting de zaak alsnog aan de commissie voor indien de gedetineerde dat verlangt/verzoekt».

* * *

Als conclusie van dit onderzoek kan de vaststelling gelden: a) dat de wetgever geen rekening houdt met de regels van de taal waarin hij schrijft; b) dat hij geen rekening houdt met de terminologie die hij in zijn vroegere teksten gebruikt; c) dat hij geen belang hecht aan consequente vertalingen over en weer; d) dat hij zich te buiten gaat aan het gebruik van geleerde en ongewone woorden (proactieve *recherche*), die te moeilijk zijn voor degene voor wie de tekst bestemd is, en dus in een wet niet thuishoren; e) ten slotte dat hij er dus over het algemeen geen belang aan hecht of zijn tekst voor de burger begrijpelijk is en f) dat hij derhalve niet tegen zijn taak als wetgever opgewassen is. In dat verwijt delen al degenen die werkzaam zijn in alle stadia van het wetgevend werk, van het eerste ontwerp tot aan de in twee talen goedgekeurde tekst.

De wetgever geeft tevens blijk van gebrek aan realiteitszin. Nieuwe benamingen als «inverdenkinggestelde» en «inverdenkingstelling» zijn aannemelijk als daarmee een naam

gevonden wordt voor een nieuw gegeven dat tevoren niet bestond, wat in dit geval kan betwijfeld worden, want in het Frans blijven *inculpation* en *inculpé* staan. Voor de Franstalige is er ogenschijnlijk geen nieuw gegeven dat een nieuwe term behoeft, en het lijkt alsof de onderzoeksrechter enkel in het Nederlands met een verdachte iets anders doet dan vroeger, waardoor de behoefte aan een nieuwe term zou ontstaan, alleen dan in het Nederlands. Het geval is raadselachtig; de woordkeus twijfelachtig. Iemand die, zoals nu gezegd wordt, in verdenking is gesteld, staat daardoor onder (niet in!) verdenking, doordat men jegens hem verdenking koestert, wat betekent dat hij van iets verdacht wordt. «Ha, hij is dus een 'verdachte!' zal iemand zeggen die zijn taal beheerst; «waarom blijven we hem dan niet zo noemen? Wij hebben dat toch altijd gedaan en wel 33 keer in het Wetboek van Strafvordering en 90 keer in de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis en op wie weet hoeveel andere plaatsen. Wisten jullie dat dan niet? Als het dan volstrekt nodig is te veranderen, schrijf dan «onder verdenking stellen» en combineer dan telkens met «onder»; vergeet daarbij de vergelijking met «inbeschuldigingstelling».

De term «verdachte» moest blijkaar voor de wetgever om de een of andere reden worden weggemaakt, behalve toen die zelf, bij art. 48 van tekst III, met het nieuwe tweede lid van art. 24 Voorafg. Titel Sv. een tekst invoegde met daarin de term verdachte (Frans *inculpé*).²⁰ Een gemiste kans, of een slag in het water? Men kan vermoeden dat het met «inverdenkinggestelde» weer een geval is van geleerde naamgeving, waarover we het al hadden. Maar waarom heeft die geleerdheid dan voor de Franse terminologie geen invloed gehad, en voor de Nederlandse wel? Zo sterk blijkt de Nederlandstalige wetgever aan die nieuwe, foute, term «inverdenkinggestelde» etc. gehecht te zijn, dat hij het nodig vindt om met de art. 26 en 27 van tekst III uitdrukkelijk de term «verdachte» in de Nederlandse tekst van art. 129 resp. 130 Sv. te vervangen door de nieuwe term «inverdenkinggestelde», terwijl hij gewoon de tientallen andere gevallen in hetzelfde wetboek onverlet laat en zelf «verdachte» gebruikt in de nieuwe tekst van art. 24, tweede lid, Voorafg. Titel Sv. (weliswaar met een andere betekenisnuance, maar met dezelfde Franse tegenhanger). Men kan zich afvragen wat achter een en ander de filosofie van de wetgever is.

In de sfeer van het onderzoek in strafzaken zullen evenwel menselijke zwakheid en gewoonte ertoe leiden dat men over 'verdachte' zal blijven spreken en schrijven, aangezien dat woord, buiten art. 24, tweede lid (nieuw), voorafg. Titel Sv. en de andere tientallen hiervoren vermelde plaatsen, in de belangrijke, en op dat stuk niet gewijzigde, wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis niet minder dan negentig maal voorkomt.²¹ Wellicht zullen veel van die (*in-*

culpés)/'verdachten', naar de filosofie van de vernieuwers, wel zogenaamde (*inculpés*)/«inverdenkinggestelden» zijn...

Met een federaal strafprocesrecht en dito rechterlijke organisatie kan enkel gehoopt worden dat dit geval van flagrante terminologische inconsequentie in taalgrensoverschrijdende rechtszaken niet tot verwarring gaat leiden. Voor éénzelfde juridisch begrip heeft het Zuiden één naam, het Noorden twee. Wat zullen onze Duitstalige landgenoten doen? «Die Vlamingen toch, wat een raar volkje» zei vroeger de Nederlander... Staat er dan de Vlaamse terminologische nieuwlichters nog werk te wachten? Maar zal de wetgever zover willen gaan dat hij, in strijd met principes van gezonde meertalige-wetgevingstechniek,²² uitdrukkelijk naast een onveranderd gebleven Franse terminologie, een alternatieve Nederlandse benaming voor een ogenschijnlijk identieke inhoud gaat invoeren? *Peace ho! I bar confusion.*²³

In de tekst wordt verwezen naar:

1. HERBOTS, J., *Meertalig rechtswoord. Rijkere rechtsvin-*
ding, Gent, Story-Scientia, 1973.
2. HAAS, W., «The theory of Translation», in Parkinson,
G.H.R. (Ed.) *The theory of Meaning*, Oxford University Press,
1968.
3. HÖRMANN, H., *Meinen und Verstehen, Grundzüge einer*
psychologischen Semantik, Frankfurt am Main, Suhrkamp,
1976.
4. LELARD, J.D.M., *Het kleed van Themis*, Antwerpen, Maarten,
Kluwer, 1979.
5. LELIARD, J., «Over de (On)toegankelijkheid van onze
wetgeving», *R.W.*, 1995-96, 209.
6. LOTH, M.A., *Recht en Taal*, Arnhem, Gouda Quint, 1984.
7. *Office fédéral de la justice, Guide pour l'élaboration de*
la législation fédérale, Bern, Office central fédéral des im-
primés et du matériel (OCFIM), 1995.
8. SARCEVIC, S., *New Approach to Legal Translation*, Den
Haag, Kluwer Law International, 1997.

J. LELIARD

²⁰ Art. 24, tweede lid (nieuw), Voorafg. Titel Sv. betreft het stadium van de behandeling voor het vonnisgerecht; dat doet de vraag rijzen of er in het Nederlands niet zou moeten staan «beklaagde» en in het Frans «*prévenu*». Zo ja, dan zou aan de lijst van terminologische misslagen van de wetgever nog een geval worden toegevoegd.

²¹ Als volgt: art. 1, 2x; art. 16, 13x; art. 18, 5x; art. 19, 6x; art. 20, 1x; art. 21, 4x; art. 22, 6x; art. 23, 3x; art. 24, 1x; art. 25, 8x; art. 26, 10x; art. 27, 1x; art. 28, 1 x; art. 30, 7x; art. 31, 7x; art. 32, 1x; art. 34, 3x; art. 35, 7x; art. 36, 3x; in totaal negentig maal 'verdachte' (*in-*
culpé).

²² Cf. hiervoren noot 2.

²³ W. Shakespeare, *As you like it*, V, IV, 132.

HET NIEUWE INDICATIEVE TARIEF VAN DE VERGOEDINGEN WEGENS LICHAMELIJKE SCHADE ¹

I. INLEIDEND APPLAUS

Op een recente bijeenkomst van verzekeringsjuristen hoorde ik professor R. Dillemans, langs zijn neus weg, zeggen dat de rechtspraak de uitdrukking "raming *in concreto*" vaak gebruikt... behalve in de praktijk..

De rechter, de practicus bij uitstek, weet dat het best: hij kan immers een andere schade dan de zuivere *damnum emergens*, *lucrum cessans* onmogelijk juist *in concreto* ramen, noch integraal met geld vergoeden, want wat geen gemeenschappelijke maatstaf met geld heeft, kan nooit correct in geld worden omgezet. ² Maar dat is natuurlijk een openstaande deur intrappen.

Toch vragen wij aan de rechter een lichamelijke schade om te zetten in een gepersonaliseerde vergoeding, die overeenstemt met heel de schade, niet meer, niet minder, van dat ene enkele individu.

Al kan de rechter niet weten in welke mate uw morele schade of uw hogere inspanning *in concreto* verschilt van de mijne, blijven velen beweren dat de menselijke schade *in concreto* moet begroot en integraal vergoed moet worden, niet op basis van een theoretische schaal. ³ Alsof, wanneer de schade uit iets anders dan het verlies van een som geld bestaat, het billijkheidsgevoel van de rechter niet zou zijn ingegeven door zijn eigen waarden en zijn maatschappijvisie en alsof hij zich niet zou laten beïnvloeden door de gevoelsargumenten van de raadsman van de schadelijder. Alsof, in de praktijk, de raming *in concreto* dus niet door de gezindheid van de rechter, de bedrevenheid van de raadsman en andere buitengerechtigde overwegingen bepaald zou worden eerder dan door de ernst van de schade.

De commercialisering van de menselijke schade is daaraan natuurlijk niet vreemd. De advocaat, de *professional* van het recht, drijft handel met zijn bevoorrechte juridische kennis en andere intellectuele begaafdheden die hij te gelde maakt voor een prijs die hoger is naarmate het resultaat dat is. Is het niet normaal dat hij een vergoedingswijze aanprijst waarvoor geen vaste regels of bedragen bestaan? De verzekeraar daarentegen, die zekerheid verkoopt, heeft daarvoor zelf ook zekerheid nodig; hij kan die alleen maar vinden in een eenvormig normeringssysteem dat, voor andere dan de zuiver financiële schade, voor alle rechtbanken bij gelijke schade in een gelijke vergoeding voorziet. Hij vindt die zekerheid niet in een systematiek wanneer de wet geen duidelijke vergoedingsregels oplegt en een vergoeding dus integraal, integraler en integraalst kan zijn.

Het gaat voor beiden natuurlijk meer om de knikkers dan om het spel. Daardoor is de commercialisering erin uitgemond dat de raadsman van het slachtoffer een *in concreto* geraamde integrale vergoeding, lees een zo hoog mogelijk bedrag vordert, en dat de verzekeraar snel, vlot en correct wil regelen, lees zo weinig mogelijk wil betalen. En het slachtoffer? Dat staat erbij en kijkt ernaar. En dat wil meestal alleen maar zo snel mogelijk wat troostgeld krijgen, zonder te beseffen dat het bedrag daarvan van zoveel onzekerheden afhangt dat beide partijen altijd op een beter resultaat kunnen hopen ofwel door de besprekingen te rekken ofwel door voor de gerechtelijke weg te kiezen. ⁴

Zo een vergoedingssystematiek, die de belangen van de tegenstrevers zó tegengesteld maakt dat de ene de andere van inhaligheid gaat verdenken, leidt tot het ongenoegen dat rechtzoekenden al zo vaak in emotionele TV-praatprogramma's hebben geuit.

Omwille van de rechtszekerheid creëerde de praktisch ingestelde rechter in het verleden al een huistarief voor zichzelf, dat hij dan in alle stilte aan andere leden van hetzelfde rechtshuis doorgaf. Positief natuurlijk voor de eenvormigheid van de rechtspraak binnen één rechtbank of binnen één rechtsgebied, dat wel, maar de hoogte van de vergoedingen werd erdoor wel meer door de arrondissements- of gewestgrenzen bepaald dan door de staatsgrenzen.

Zo'n tarief was natuurlijk de negatie zelf van de evaluatie *in concreto*; het had dan ook maar weinig met recht en alles met rechtszekerheid te maken..

Maar zeker nu rechtspreken zich van een haast artisanale vrijtijdsbezigheid heeft ontwikkeld tot professionele massaproductie - de uitdrukking is van ex-Minister Stefaan De Clerck -, zeker nu een auto-ongeval, juist zoals de werkloosheid, niet meer accidenteel gebeurt, maar inherent aan het maatschappelijke verkeer is geworden, moeten we het niveau van de vergoedingen standardiseren. Voorspelbare gelijke berechtiging en de rechtszekerheid, die daarmee gepaard gaat, zijn immers de voornaamste pijlers van een behoorlijk functionerend gerecht. ⁵

Maar ook om verzekeraar - en herverzekeraar - te blijven, moet een aansprakelijkheidsstelsel o.a. een minimale rechtszekerheid bieden en een financieel evalueerbaar risico betekenen. Het miskennen van zo'n essentiële regel kan op langere termijn het dekkingsaanbod doen verdwijnen, met alle ernstige gevolgen daarvan voor de betrokken beroepssector - denk maar aan bepaalde medische specialismen - en voor de hele gemeenschap. Het heeft er alleszins nu al toe geleid dat heel wat W.A.M.-risico's nog maar amper een verzekeringsdekking vinden en dat het aantal onverzekerde autobestuurders elk jaar onrustwekkend stijgt.

Gelijke vergoeding bij gelijke schade kunnen wij alleen maar bereiken als de wetgever regulerend optreedt, zoals hij

¹ «Indicatieve tabel van forfaitaire schadevergoedingen bij verkeersongevallen», *R.W.*, 1998-99, 246-.

² Haast heel de E.U. huldigt nochtans de principes van de raming *in concreto* en van de integrale vergoeding, maar in elk land worden ze op een andere manier in geld omgezet. Zo verschilt bijvoorbeeld van land tot land wat onder materiële en immateriële schade moet worden verstaan.

³ Brussel, 7 mei 1997, *R.G.A.R.*, 1997, nr. 12.874.

⁴ FAVRE ROCHEX, A., *Gaz.Pal.*, 10 augustus 1994, 22.

⁵ LAENENS, J., «Recht en (On)zekerheid» (inleiding op het XXXVIste Rechtscongres), *R.W.*, 1993-94, 1473.

het deed met de wet op de arbeidsongevallen. Zolang de politici daarin tekortschieten, moet de rechterlijke macht bijdragen tot de geleidelijke regelvorming in het recht en de weg wijzen aan een wetgever die in gebreke blijft. "Eerder dan van een '*gouvernement des juges*' kan men dan spreken van een '*législation des juges*'".⁶ Maar alleen de wetgever kan de ongecontroleerde vrijheid van de rechter inzake bedragen en berekeningswijzen beheersbaar houden.

Ook in buurlanden hoort men die roep naar gelijke be-rechting. Zo bestaat er in de Common Law de *Guidelines for the Assessment of General Damages in Personal Injury Cases* van de Judicial Studies Board van 1996. Zo ook kon men recent in het *Nederlands Tijdschrift voor Burgerlijk Recht* een oproep lezen om de hoogte van de smartengeldbedragen te categoriseren en aan de ernst van het letsel te koppelen;⁷ daartoe is trouwens al een eerste aanzet gegeven in de tabellen van de jaarlijkse smartengeldnummers van het (Nederlandse) tijdschrift *Verkeersrecht*.

Nu de lokale huistarieven vervangen zijn door een nationaal tarief, dat, al is het maar in beperkte mate en zeker niet in de hoven van beroep, normerend schijnt te werken, mogen de verbonden van magistraten van eerste aanleg en van vrede- en politierechters, die het initiatief tot dat tarief hebben genomen, wat mij betreft, alle applaus krijgen.

Applaus, zij het dan alleen maar met de vingertippen. Want het is natuurlijk niet zo dat er van dat rechterlijke tarief niets dan goeds te vertellen is. Er horen namelijk wel enkele bedenkingen bij.

II. KRITIEK

Men weet dat art. 6 G.W. de rechter verbiedt een uitspraak te doen bij wijze van algemene beschikking: zelfs een uitspraak van het Hof van Cassatie schept dus geen precedent (al is dat te betreuren). Een rechter mag dus niet zomaar, zonder verdere eigen motivering, zijn uitspraak louter steunen op de rechtspraak van het Hof van Cassatie, want dan kan zijn uitspraak worden vernietigd⁸ (als hij die rechtspraak niet volgt, kan zijn uitspraak natuurlijk ook worden vernietigd!). *A fortiori* mag hij niet een bepaald bedrag toekennen omdat het tarief dat bedrag bepaalt.

Vandaar de behoedzame inleiding die het tarief voorafgaat en die inhoudt dat het maar om een "indicatieve tabel" gaat - hoewel het frontispies van de overdruk het over een "indicatieve lijst" heeft - die natuurlijk de volledige onafhankelijkheid van de rechter eerbiedigt. Maar omdat het

geen tabel noch lijst is, nl. een groep bijeengeschikte gemakkelijk te overziene gegevens van vergelijkbare aard, blijf ik het noemen wat het is, namelijk een tarief.

Ten overvloede wordt eraan toegevoegd dat het hoe dan ook de werkelijk geleden schade is die moet worden vergoed en dat, als de schade met bewijzen wordt aangetoond, het bewezen bedrag moet worden toegekend. Het lijkt dus wel alsof de forfaitaire bedragen van het tarief geen échte schade vergoeden, alleszins dat voor de toepassing van het tarief de schade niet echt hoeft bewezen te zijn.

Maar kom, over dergelijke onhandigheidjes, die al tijdens een colloquium met de nodige caustische humor in de verf werden gezet bij de uitgave van de eerste versie in 1996,⁹ mogen we niet struikelen. We weten met z'n allen dat het niet de bedoeling van de magistraten is het tarief te laten gelden als algemene beschikking, wel te zorgen voor een soort normerende conventionele basis, zonder welke elke vergoeding voor een niet-economische schade altijd willekeurig kan zijn, minstens de verdenking ervan kan krijgen.

Als het tarief enerzijds normerend wil worden, maar anderzijds geen algemene beschikking mag zijn, dan moet dat zeker inhouden dat het niet innoverend mag werken en dat het dus niet veel meer mag zijn dan een codificatie van de bestaande rechtspraak, hoogstens van de grootste gemene deler ervan. Welnu, tegen die regel wordt heel wat gezondigd.

A. Cijfermatige vernieuwingen

De eerste versie van 1996 was ten dele geïnspireerd door enkele al bestaande tarieven, namelijk die van het Hof van Beroep te Antwerpen van 1991 en van de Gentse magistraten van 1995¹⁰

. Die tarieven, vooral dat van Antwerpen, bepaalden al bedragen die hoger waren dan wat toen in de Vlaamse rechtbanken gebruikelijk was. Zo sprong in dat tarief de morele schade wegens het overlijden van de echtgenoot in 1991 ineens van 200 à 250.000¹¹ op 400.000 frank.

Het gebruik, als bron, van de bestaande Antwerpse en Gentse tarieven en ook van de toen recent gepubliceerde vooral Franstalige overzichten van rechtspraak,¹² had tot gevolg dat, bij voorbeeld, morele dagvergoedingen die in het begin van de jaren '90 in de Vlaamse rechtbanken nog op

⁹ DE CALLATAY, D., «Sombre tableau, noir dessein», *R.G.A.R.*, 1996, nr. 12.641.

¹⁰ «Referentiebarema voor vergoeding van (lichamelijke) schade», *T.G.R.*, 1995, 223.

¹¹ Rb.Turnhout, 15 november 1990, *De Verz.*, 1992, 433; Antwerpen, 11 januari 1990, *De Verz.*, 1990, 354; Antwerpen, 6 februari 1991, *De Verz.*, 1992, 299; Rb.Kortrijk, 25 februari 1991, *De Verz.*, 1992, 37, alle vermeld in SCHUERMANS, L., VAN OEVELEN, A., PERSYN, C., ERNST, P., SCHUERMANS, J.-L., «Overzicht van Rechtspraak. Onrechtmatige daad. Schade en schadeloosstelling, (1983-1992)», *T.P.R.*, 1994, (851), 1167 en 1168.

¹² FAGNART, J.-L., «L'évaluation et la réparation du préjudice corporel en droit commun - accidents mortels», *R.G.A.R.*, 1994, nrs 12248 en 12268; DE CALLATAY, D., «L'évaluation et la réparation du préjudice corporel en droit commun - accidents non mortels», *R.G.A.R.*, 1994, nr. 12286.

⁶ NELISSEN GRADE, J.-M., «Hoe gemotiveerd is Cassatie? Pleidooi voor een waarachtig precedentenhof en een hernieuwde motiveringscultuur.», *Vlaams Jurist Vandaag*, 1998, nr. 1, 10.

⁷ KOTTENHAGEN, R.J.P., «Vergoeding van immateriële schade; een rechtsgebied in een stroomversnelling?», *N.T.B.R.*, 1998, 137. In «Shockschade: een rechtsgebied in beweging» (dat, nota bene, onze creatieve advocatuur nog niet heeft ontdekt), *N.T.B.R.*, 1996, 119, verwijst dezelfde auteur, voor het Amerikaanse recht, naar GEISTFELD, M., «Placing a price on pain and suffering: a method for helping juries determine tort damages for nonmonetary injuries», *California Law Review*, 1975, 775. Zie voor andere verwijzingen naar binnen- en buitenlandse literatuur mijn bijdrage «De arrogantie van de jurist», *R.W.*, 1994-95, 1219.

⁸ Cass., 12 april 1994, noot VAN OVERBEKE, S., «Verwijzing naar rechtspraak in de rechterlijke beslissing», *R.W.*, 1994-95, 500.

400 à 500 frank werden bepaald,¹³ en die in het tarief Antwerpen op 600 frank en in het tarief Gent op 700 frank stonden, in het nationale indicatieve tarief 800 frank toegemeten kregen.

In plaats van een consolidatie, dus haast een verdubbeling op ongeveer vijf jaar tijd, van 1991 tot 1996. Nu politici en vakbonden hebben vastgesteld dat de bomen niet tot in de hemel groeien, lijkt het er wel op dat de rechterlijke macht hun vrijgevigheid heeft overgenomen en dat, voor haar, vergoedingen alleen maar cijfertjes op papier zijn! Voor de magistratuur, die "*superassistante sociale*",¹⁴ is blijkbaar het hoogtij van de welvaart nog niet voorbij. Dat blijkt ook uit de volgende vaststelling.

Het basistarief voor de economische waarde van de huisvrouw was volgens het tarief van Gent 500 frank, volgens dat van Antwerpen 600 frank, nu, volgens het nieuwe nationale tarief, 1.000 frank (gezin met maximum twee kinderen). Ook een verdubbeling ten opzichte van het begin van de jaren '90,¹⁵ terwijl de index sindsdien, op zeven jaar tijd, met amper 16% steeg. Van de omschakeling naar de euro in 2002 kan men gebruik maken om hier en daar nóg wat naar boven af te ronden!

Alleen de stijging van de tarifaire vergoeding wegens morele schade bij overlijden is onder die van het indexcijfer gebleven. Hierover verderop meer.

De normerende werking die het indicatieve tarief heeft gehad, heeft er hoofdzakelijk toe geleid dat het tarief nu als een minimum wordt beschouwd en dat er regelmatig hogere bedragen worden toegekend.

Een uitzonderlijke illustratie daarvan werd onlangs gegeven door een arrest, dat de schade van de nabestaanden van een jong meisje had te ramen.¹⁶

In eerste aanleg werd voor de morele schade van de ouders een schadevergoeding van 300.000 frank toegekend, het bedrag waarin ook het tarief voorziet. In een uitzonderlijk gevoelig gemotiveerde uitspraak raamde het Hof van Beroep te Gent daarentegen de schade op een miljoen frank, zoals gevorderd. Zonder nochtans duidelijk te maken waarom voor die onnoemlijk zware, maar niettemin onbetaalbare schade één miljoen frank correcter is dan driehonderd-duizend frank of dan drie miljoen frank, kent het hiermee meteen meer toe dan wat, op Frankrijk na, gebruikelijk is in de ons omringende landen. Op een rechtsvergelijkend colloquium in 1988 werd trouwens al vastgesteld dat de in België toegekende vergoedingen voor lichamelijke schade zeer

gul zijn, wellicht de meest vrijgeve in Europa.¹⁷ Dat was ook al gebeurd tijdens vroegere colloquia in 1981 en in 1974.^{18 19}

De morele schade bij dodelijke ongevallen is in België zo wat de enige schade die achterop is gebleven in vergelijking met de indexstijging van de consumptieprijzen. Eens te meer dus, zoals al zo vaak vastgesteld, oververgoeding voor lichte schade, ondervergoeding voor zware schade. Dat heeft tot gevolg dat er ontoelaatbare spanningen kunnen ontstaan. Zo las ik onlangs een uitspraak die aan een huisvrouw een vergoeding van 350.000 frank toekende: ze was zonder enig financieel verlies drie maanden arbeidsongeschikt geweest en had een blijvende handicap van 3% overgehouden. Voor het verlies van haar kind, dat bij hetzelfde ongeval omgekomen was, kreeg ze 300.000 frank!

En toch, als men in de overzichten van rechtspraak de ontwikkeling in het verleden was nagegaan, was men in het tarief tot correctere oplossingen gekomen. Zo zou men b.v. hebben kunnen terugrijpen naar de vergoedingen die in 1957 werden toegekend toen de verplichte aansprakelijkheidsverzekering in werking trad.

De voornaamste bedragen, waarvan al de andere konden worden afgeleid, waren toen grosso modo 100.000 frank morele schade wegens het verlies van de echtgenoot, 10.000 frank per punt blijvende arbeidsongeschiktheid vermengd (zonder al te veel onderscheid naar leeftijd), en 100 frank per dag tijdelijke arbeidsongeschiktheid morele schade.

Sindsdien is het indexcijfer van de consumptieprijzen vervijfvoudigd. Toch wordt nu volgens het tarief respectievelijk toegekend: 350.000 frank, 50.000 frank à 60.000 frank bij een gemiddelde leeftijd en 800 frank.

De lichtste schade, de tijdelijke arbeidsongeschiktheid, kende de grootste stijging, de schade door overlijden steeg minder dan het indexcijfer van de consumptieprijzen.

Maar goed, welke bedragen men ook in een schaal opneemt, ze zullen altijd wel aan de een of de ander te hoog of te laag lijken. Hoe dan ook liggen de nieuwe landelijke bedragen altijd merklijk hoger dan wat courant in Vlaanderen werd toegekend tot in het begin van de jaren '90 en betekenen zij dus een vernieuwing, die niet thuisheert in een rechterlijk tarief dat alleen een codificatie van bestaande regels zou mogen zijn, niet een aanpassing aan de hoogste vergoedingsstandaard.

¹⁷ DESSERTINE, A., *L'évaluation du préjudice corporel dans les pays de la C.E.E. - Rapport préliminaire - Actes du colloque du 18 novembre 1988*, Parijs, Litec, 37.

¹⁸ *Ibid.*, 207.

¹⁹ De studie van de Europese Commissie betreffende "*Socio-economic cost of road accidents*", in conclusie door de eisende partij aangehaald in bovenvermelde betwisting, doet geen afbreuk aan die vaststellingen. De eiser meende erin te lezen dat vergoedingen in België slechts 4% van het Europese gemiddelde bedragen. *Se non è vero, è ben trovato*. De resultaten van de studie zijn slechts relevant voor de kostprijs van maatregelen voor verkeersveiligheid. Wat vergoedingsbedragen betreft, maakt ze alleen een vergelijking mogelijk tussen Frankrijk en België. En als de eisende partij de drukfout in die vergelijking zou verbeterd hebben, zou zij hebben kunnen berekenen dat de vergoedingsbedragen in België 90% van de Franse belopen, en niet 9%!

¹³ Antwerpen, 12 oktober 1990, *De Verz.*, 1991, 162, noot PEVERNAGIE, W.; Antwerpen, 21 juni 1991, *De Verz.*, 1992, 146; Luik, 24 januari 1991, *De Verz.*, 1991, 424; Luik, 23 april 1991, *De Verz.*, 1991, 902; Rb.Gent, 13 maart 1990, *De Verz.*, 1990, 379, zoals vermeld door SCHUERMANS, L., *et al.*, o.c., *T.P.R.*, 1994, 1286, 1289 en 1290.

¹⁴ De uitdrukking is van een Franse ex-Minister, H.NALLET, Garde des Sceaux in de regering Rocard.

¹⁵ Rb.Gent, 13 maart 1990, *De Verz.*, 1990, 378; Brussel, 7 mei 1990, *R.G.A.R.*, 1991, nr. 11835; Antwerpen, 21 juni 1991, *De Verz.*, 1992, 146, vermeld in SCHUERMANS, L., *et al.*, o.c., *T.P.R.*, 1994, 1279.

¹⁶ Gent, 30 september 1997, *R.G.A.R.*, 1998, nr. 12888.

Het recht is in Vlaanderen en Wallonië zozeer uit elkaar aan het groeien ²⁰ dat de vraag naar splitsing van justitie geregeld wordt gesteld, maar laat het om vrijgevigheid met gemeenschappelijke - lees verzekerings- - gelden gaan en we imiteren gretig de Franstalige rechtspraak.

B. Nieuwe berekeningswijzen en rechthebbenden

Waar het tarief onbetwistbaar fout zit, is wanneer het nieuwe berekeningswijzen, zelfs nieuwe rechthebbenden introduceert.

Zo werd, in de eerste versie van 1996, de waarde van een alleenstaande huisvrouw bepaald op 125% van het basistarief van 700 frank per dag. Ze had immers geen man om haar te helpen. Een soortgelijke uitspraak hadden we nog nergens gelezen, zodat die nieuwigheid niet thuishoorde in een rechterlijk tarief. Uit de tweede versie van 1998 is ze dan ook terecht verdwenen (maar ter compensatie werd het basisbedrag wel op 1.000 frank gebracht!).

Dat ook de huisman recht heeft op vergoeding, wordt uitdrukkelijk vermeld. Hoeveel uitspraken kennen wij zo al? Een of twee? L. Schuermans e.a. spreken er niet van in hun laatste overzicht van rechtspraak; het enige wat we erover vinden in de laatste *Chronique de Jurisprudence* van J.-L. Fagnart is een verwijzing naar arresten van de Hoven van Berop van Luik en Brussel, waarin men vaststelt dat een huishouden dat door een man gedaan wordt, toch maar een uitzondering blijft. ²¹ Waarom dan zo'n uitzondering opnemen in een tarief?

In Antwerpen, zo lezen we nog in dezelfde kroniek, oordeelt men dat kleine herstellingen, schilderen en onderhoud van de tuin tot de huishoudelijke taak van de man behoren en dat de waarde ervan op 40.000 frank per jaar kan geschat worden. Heel wat minder dan de 1.000 frank per dag of de helft ervan die het tarief zou willen toegekend zien.

De vrouw die buitenshuis werkt, krijgt in de rechtspraak al wel eens een lagere economische waarde toegemeten dan de fulltime huisvrouw, behalve natuurlijk als de rechter een vrouw is die wel weet wie bij haar thuis voor het huishouden en voor de kinderen zorgt. Toch wordt in het tarief als vaste regel gesteld dat die buitenshuis werkende vrouw wordt vergoed a rato van haar beschikbaarheid voor het huishouden.

Aan de rechthebbenden op morele schade bij overlijden wordt in het tarief van 1998 nu zelfs een nieuwe categorie toegevoegd: de "samenwonende levenspartner mits een duur-

zame genegenheidsband en dito samenwoning". ²² Daarbij wordt zeer zorgvuldig vermeden op zere tenen te trappen en gaan de auteurs dus elke verwijzing naar seksuele voorkeur uit de weg.

Ik heb vroeger zelf al in verschillende publicaties geschreven dat vergoeding voor morele schade eenieder toekomt die een hechte band van genegenheid met het slachtoffer kan bewijzen. Een bijzit of een partner in een homopaar mogen dus niet van die vergoeding worden uitgesloten. ²³ Ik betwist dus zeker niet het recht van de homo op vergoeding voor morele schade. Alleen ben ik het nog nergens expliciet in een vonnis tegengekomen. Waarom moet dat dan, zij het dan nog maar met de alles dekkende vlag van "samenwonende levenspartner", vermeld staan in een tarief, dat, nogmaals, per definitie niet innoverend mag werken en alleen maar een codificatie mag zijn?

En het tarief heeft het niet alleen, bedekt, over homo's, want naar het voorbeeld van het Antwerpse tarief spreekt het ook van de nichten. En van de neven en van de nonkels en de tantes. *De jure* hebben die als rechthebbenden altijd bestaan, *de facto* komen ze in de rechtspraak haast nooit ter sprake, tenzij om hun eis te horen afwijzen.

Zo'n werkwijze - het toevoegen van nieuwe categorieën gerechtigden - is in strijd met de Resolutie 75/7 van de Raad van Europa betreffende het herstel van de lichamelijke schade. In afwachting van een eenmaking van het Europese vergoedingsrecht adviseert die resolutie dat de gerechtelijke systemen, die nu al een recht op morele schade toekennen, dat recht niet zouden uitbreiden noch tot meer rechthebbenden, noch tot hogere bedragen.

C. Gebrek aan rechtlijnigheid

Als men wil kiezen voor een tarief dat echt leiding geeft en dat verder durft te gaan dan alleen maar een codificatie van algemeen aanvaarde regels, dan moet dat resoluut op alle gebied gebeuren. Dat gebeurt niet, want het tarief legt enerzijds wel hogere bedragen vast en introduceert nieuwe methodes en rechthebbenden, maar anderzijds gaan de auteurs strijdpunten uit de weg en spreken ze geen voorkeur uit voor een van twee mogelijke oplossingen of aarzelen ze bepaalde vergoedingstechnieken voldoende te detailleren.

Zo vermeldt de nieuwe versie van het tarief niet eens het eigen onderhoud van het dodelijk slachtoffer. Weliswaar was de rechter niet gebaat met wat in de vorige versie stond, namelijk een aftrek van 25 à 40% naargelang van de gezinssamenstelling en het levensniveau. In plaats van het *item* helemaal uit het tarief te schrappen, was het wellicht raadzaam geweest de gezinssamenstelling en het overeenstemmende percentage te specificeren.

Wat is voorts de rechter gebaat met de *flou artistique* van een *mogelijke* verhoging van het basisloon met 0 tot 5% wegens toekomstige indexering en munterosie? Een tarief moet ofwel volledig zijn en een oplossing aanbieden ofwel over het probleem zwijgen.

²² De Franstalige rechter moet niet zo na kijken: het tarief vraagt alleen maar te letten op een *lien d'affection*; de duurzaamheid ervan is blijkbaar niet zo nodig.

²³ SCHRYVERS, J., «De lichamelijke schade in cijfers», *R.W.*, 1980-81, (2505), 2509 en 2510; ook mijn noot onder Corr.Hasselt, 26 september 1980, *R.G.A.R.*, 1981, nr. 10.393.

²⁰ Zo b.v., in de materie van de verkeersschade, de interpretatie van art.29bis W.A.M.: voor de Franstalige rechtsleer behoort dit tot het aansprakelijkheidsrecht, voor de Nederlandstalige is het een wettelijke persoonsverzekering met een indemniteitskarakter of een schaderegeling *sui generis*: BOCKEN, H. en GEERS, I., «De vergoeding van letselschade en schade door overlijden bij verkeersongevallen. Belgisch recht», *T.P.R.*, 1996, 1199; PETITAT, J.-B., «Het regres van de W.A.M.-verzekeraar onder de vigeur van de Modelovereenkomst - een update.», *T.A.V.W.*, 1997, 241; LIETAERT, B., «De kwalificatie van de schaderegeling voor zwakke weggebruikers en de invloed daarvan op het recursoir verhaal van de verzekeraar tegen de verzekerde of de verzekeringsnemer», *T.A.V.W.*, 1998, 68.

²¹ FAGNART, J.-L., *Les dossiers du Journal des tribunaux*, nr.11 - *La responsabilité civile - Chronique de jurisprudence 1985-1995*, Brussel, Larcier, 1997, 102.

Wat helpt de rechter een (tussen kledij- en genegenheids-schade verloren gelopen) hoofdstuk over de seksuele schade ²⁴ waarin alleen maar wordt gezegd dat er verscheidene soorten van zijn?

Inzake toekomstige schade ²⁵ gaat het nieuwe tarief in de paragraaf "kapitalisatie" het probleem van de keuze tussen lijfrente en zekere annuïteit uit de weg: het zegt alleen dat de rechter de meest recente kapitalisatie- en sterftetafels moet hanteren. Maar bedoelt het tarief daarmee dat de rechter gebruik moet maken van de zogenaamde tafels van Le-vie (met hun onvermijdelijke ondervergoeding ²⁶) op basis van recente sterftekansen? Of dat hij integendeel de coëfficiënten van een zekere annuïteit moet hanteren en daarbij dan recente sterftetafels moet raadplegen om de gemiddelde levensduur te bepalen? En voor welk gemiddelde kiest hij dan in die recente sterftetafel? Voor het *actuariële* gemiddelde (de levensverwachting) of voor het *juridisch* correctere (de mediaanduur)? ²⁷

Het voorlaatste hoofdstuk 10 betreft de compensatoire interest. De contradicties in dit hoofdstuk, waarin niet eens een indicatieve rentevoet wordt gesuggereerd, laten vermoeden dat de auteurs van het tarief hier niet tot een consensus zijn gekomen, en dat wekt wel enige verwarring. Zo moet de compensatoire interest worden berekend *vanaf een gemiddelde datum* voor schade die geleidelijk aan vóór het vonnis is ontstaan. Maar voor materiële en morele schade moet dat *vanaf de ongevalsdatum* gebeuren. Ontstaat die schade dan ook niet geleidelijk aan?

Ten slotte wordt dan een - correct - onderscheid gemaakt tussen kapitalisatie en forfaitaire regeling, maar waarom gebeurt dat alleen bij blijvende arbeidsongeschiktheid/invaliditeit en niet voor schade door overlijden?

Dat kapitalisatie ook kan dienen voor de vergoeding van morele schade, wordt slechts even terloops vermeld, zonder enig ander detail. Toch is het een systematiek die vaak in het rechtsgebied Brussel wordt gebruikt en waarbij dan forfaitaire dagbedragen worden gekapitaliseerd ter vergoeding van morele of vermengde schade uit blijvende arbeidsongeschiktheid. ²⁸ Als er dan toch voor vernieuwing wordt gekozen, had dat minstens als alternatief wat meer uitgewerkt kunnen zijn.

Dit had dan meteen een reactie kunnen zijn op een voorstel dat, op het colloquium van 8 november 1997 rond de vernieuwing van het tarief, werd gemaakt door een advocaat, die terecht meende dat forfaits wegens blijvende schade af-

hankelijk moesten zijn niet alleen van de leeftijd, maar ook van de invaliditeitsgraad. Dat gebeurde trouwens overwegend zo tot voor de komst van het tarief van Antwerpen, zoals blijkt uit onderstaande statistiek van gerechtelijk toegekende vergoedingen wegens morele schade van 1971 tot 1991 (uitgezonderd de periode 1983-1986). ²⁹ Het is duidelijk dat, hoe hoger de graad blijvende invaliditeit of blijvende arbeidsongeschiktheid, hoe hoger de vergoeding per punt wordt, dit in tegenstelling tot het tarief dat, binnen elke leeftijds-groep, eenzelfde som toekent, zowel voor 1 als voor 50%.

Gemiddelde van vergoedingen morele schade per punt (1971-1991)				
	1-4%	5-9%	10-14%	15-24%
1971-73	7013	8023	9958	12052
1974-76	7339	9647	11125	11570
1977-79	10625	11113	12250	14537
1980-82	12614	14870	14977	16389
1987-89	18889	22638	23188	27321
1988-90	17808	22645	23417	25500
1989-91	20186	23134	23566	24792

Als alternatief voor de forfaits per leeftijdsgroep ware een schaal gewenst geweest met per punt progressieve forfaits, die als basisbedrag voor een kapitalisatieberekening kunnen worden gebruikt. Op die wijze zou men, meer *in concreto* dan met forfaits, rekening houden - zoals het tarief - met de leeftijd en - zoals de rechtspraak van vóór 1992 - met de ernst van de blijvende gevolgen. ³⁰

III. BESLUIT.

Het tarief heeft, naar de initiatiefnemers zeggen, succes gehad. Zijn bedragen, als die er al zijn, werken normerend en worden veelal toegepast in minnelijke regelingen en bij de lagere rechtbanken, al heb ik zelf nog niet veel uitspraken gepubliceerd gezien die het tarief volledig toepassen.

Het mangelt het tarief echter aan vaste lijn, er zit geen rode draad in en het is vooral onvolledig: soms worden nieuwe normen gecreëerd, soms gaat men elke vernieuwing of zelfs verduidelijking uit de weg, een andere keer hullen de auteurs zich in een wazige onduidelijkheid of vermijden ze angstvallig problemen die al vaak aanleiding tot juridische kwakzalverij hebben gegeven (subrogatie van sociale verzekeraars, bestaande pathologische toestand, hulp van derden, medische kosten na consolidatie, minnelijke medische expertise voor een minderjarige zijn er enkele van). Het lijkt er wel op alsof elk hoofdstuk werd toevertrouwd aan een ander redactielid of dat het de stempel draagt van de werk-

²⁴ Waarom blijven wij altijd maar spreken van *pretium* als we het over schade hebben? Schade is *damnum* als je het absoluut in het Latijn wil, en *pretium* is de vergoeding voor die schade, al doet *pretium voluptatis* mij eerder denken aan de prijs die de prostituee vraagt.

²⁵ Het tarief vermeldt materiële schade alleen bij blijvende arbeidsongeschiktheid, niet bij overlijden. Het overlijden is weliswaar de ultieme blijvende arbeidsongeschiktheid, maar verdient toch wel een aparte vermelding voor meer dan alleen de morele schade.

²⁶ SCHRYVERS, J., «Nette Tafelmanieren», *R.W.*, 1996-97, 113; IDEM, «De triomf van de wiskunde op het recht», (boekbespreking), *De Verz.*, 1997, 731.

²⁷ SCHRYVERS, J., «Le tour des tables 1996», *R.G.A.R.*, 1998, nr.12916; IDEM, «De betere tafels 1996», *R.W.*, 1998-99, 7.

²⁸ Rb.Nijvel, 8 februari 1993, *R.G.A.R.*, 1996, nrs. 12587 en 12664; Rb.Brussel, 31 maart 1996, *R.G.A.R.*, 1996, nr. 12.588.

²⁹ De statistiek is gebaseerd op alle mij bekende uitspraken, al dan niet gepubliceerd, met vergoeding wegens morele of vermengde schade. Bij vermengde schade werd het toegekende bedrag door twee worden gedeeld, wat overeenstemt met de berekeningswijze van het tarief. Het aantal uitspraken - tien à twintig - voor elk gegeven is te klein om er echt een wetenschappelijke waarde aan te hechten. Toch is de algemene trend opvallend gelijkmatig.

³⁰ SCHRYVERS, J., «Evaluation et réparation des préjudices extra-patrimoniaux», *R.G.A.R.*, 1993, nr. 12.168 bevat een uitgewerkte versie van deze werkwijze, met grafieken en tabellen ter verduidelijking.

groep die tijdens het colloquium met dat probleem werd belast.

De auteurs kunnen die indruk vermijden door bij een volgende editie de tekst, minstens een sneuveltekst, op te stellen in samenwerking met academici, advocaten en verzekeraars en *en petit comité* in plaats van op een warrige vergadering met in elke *workshop* een stuk of dertig deelnemers, die allemaal een boodschap willen verkondigen.

Op die manier kan een exhaustieve handleiding, niet een onaantrekkelijk tarief worden opgesteld met in eerste orde de prevaleerende regel die de rechtspraak volgt, met soms al wel eens een *dissenting opinion*, die de lezer misschien tot de zijne kan maken, of een hint, een suggestie, die de rechter ertoe kan aanzetten te denken in een andere richting dan de klassieke (met uiteraard de nodige eerbied voor de leer van het Hof van Cassatie). Daarbij zou dan o.a. de betrachting moeten gelden forfaitaire vergoedingen minder willekeurig te maken en meer afhankelijk van de ernst en de duur van de schade.

Op die manier kan gaandeweg, in plaats van een tarief, een handig raadpleegbaar ³¹ *vademecum* totstandkomen, dat op heel wat minder tegenstand zal stoten dan een tarief, dat hoe dan ook niet thuishoort in de rechterlijke sfeer.

De voornaamste kwaliteit van het tarief is dat het bestaat; dát alleen al moeten we toejuichen. Het tarief is er, maar met

nog heel wat onvermijdelijke kinderziekten die er in de toekomst uit kunnen verdwijnen, mits er met andere professionele groepen - en dat vergt tijd en voorbereiding - wordt samengewerkt en er naar een meer gepaste benaming, die minder weerstand oproept, wordt gezocht.

Maar wat ook de kwaliteit zij van het indicatieve rechterlijke tarief, er is maar één echt tarief mogelijk en dat is een wettelijk tarief, het enige dat op een onbetwistbare manier regelen kan opleggen en dat dus wordt opgesteld door diegene die dat kan doen, namelijk de wetgever.

Nu verkeersongevallen een sociale plaag zijn geworden, moet worden gestreefd naar een veralgemeende uitbreiding van art.29bis W.A.M., meer bepaald tot elke autobestuurder, aansprakelijk of niet. Dat kan alleen worden bereikt met een tarief waarin we ons distantieëren van de hypocrisie van de *in concreto*-raming en van de onmogelijke droom van het integrale herstel van alle schade, een tarief dat geen of een verminderde vergoeding toekent voor kleine schadegevallen (zoals het al bij een blijvende arbeidsongeschiktheid van minder dan 10% ten gevolge van een arbeidsongeval gebeurt), een tarief dat slechts rekening houdt met het - al dan niet begrensde - inkomen als het slachtoffer een effectief inkomstenverlies lijdt en dat andere schade, die geen gemeenschappelijke maatstaf met geld heeft, forfaitair op een eenvormige manier vergoedt. Dat zou trouwens meteen de weg kunnen openen naar een hervorming van het burgerlijk aansprakelijkheidssysteem inzake medische ongevallen, zoals voorgesteld op een interuniversitair colloquium van 14 februari 1996 in de U.L.B. ³²

oktober 1998

J. Schryvers

³¹ De doorsnee jurist leest immers niet meer; hij raadpleegt nog maar alleen, en dan nog bij voorkeur de inhoudstafel van een overzicht van rechtspraak. Nergens zijn trefwoordenregisters zo onmisbaar en auteursregisters zo overbodig (in die zin LEYTEN, J., «Brief uit Nijmegen - Over de partijdige rechter en zo meer», *Vlaams Jurist* Vandaag, 1998, nr. 1, 13; IDEM, «Tussen droom en daad», *N.J.B.*, 1995, 815).

³² FAGNART, J.-L., «De vergoeding van medische ongevallen - Voorstel voor een hervorming» in *Aansprakelijkheid en medische ongevallen*, Gent, Mys en Breesch, 1996, 11.

RECHTSPRAAK

ARBITRAGEHOF

27 MEI 1998

Voorzitter: de h. Melchior

Rapporteurs: mevr. Delruelle en de h. Arts

Advocaten: mrs. Van den Broeck loco Clerens en Van Nuffel loco Traest

Grondwet – Gelijkheid en niet-discriminatie – Rechten van de mens – Vrijheid van handel en nijverheid – Beroepsverbod – Verbodsbepalingen ten aanzien van veroordeelden en gefailleerden – Duur

De artikelen 1 en 1bis van het K.B. nr. 22 van 24 oktober 1934 waarbij aan bepaalde veroordeelden en aan de gefailleerden

verbod wordt opgelegd bepaalde ambten, beroepen of werkzaamheden uit te oefenen en waarbij aan de rechtbanken van koophandel de bevoegdheid wordt toegekend een dergelijk verbod uit te spreken, respectievelijk vervangen en ingevoegd bij de artikelen 83 en 84 van de wet van 4 augustus 1978 tot economische heroriëntering, schenden de artikelen 10 en 11 van de Grondwet in zoverre zij automatische en niet in de tijd beperkte beroepsverboden instellen.

Arrest nr. 57/98

Onderwerp van de prejudiciële vraag

Bij vonnis van 10 april 1997 heeft de Correctionele Rechtbank te Brussel de volgende prejudiciële vraag gesteld: «Wor-

den de artikelen 10 en 11 van de Grondwet al dan niet geschonden door de artikelen 1, 1bis, 3 en 4 van het K.B. nr. 22 van 24 oktober 1934, doordat zij automatische of facultatieve, en in de tijd beperkte of onbeperkte maatregelen van beroepsverbod instellen, naar gelang van de kwalificatie van de misdrijven, in die zin dat zij onverantwoorde discriminaties in het leven roepen van de door automatische en onbeperkte verbodsregels beoogde personen ten opzichte van de door facultatieve en beperkte verbodsregels beoogde personen?»

A.2.7. De vraag voor het Hof is niet of dertig jaar na een diefstal van vijf paar kousen nog een beroepsverbod verantwoord is, maar wel of een beroepsverbod verantwoord is ten gevolge van een veroordeling van ten minste drie maanden wegens diefstal.

De wetgever heeft in alle redelijkheid geoordeeld dat iemand die een zo zware veroordeling oploopt, een daad heeft gesteld die strijdt met de meest elementaire eerlijkheid. Het vertrouwen in de handel vereist dat een dergelijke persoon geen handelsvennootschappen beheert totdat hij eerherstel krijgt.

De betrokkene is ten onrechte van oordeel dat het beroepsverbod definitief is. Aan dat verbod komt immers een einde wanneer de veroordeelde in eer wordt hersteld.

In Rechte

...

B.1. Omdat de aangevoerde discriminerende behandeling vervat is in de artikelen 1 en 1bis van het K.B. nr. 22 van 24 oktober 1934 «waarbij aan bepaalde veroordeelden en aan de gefailleerde verbod wordt opgelegd bepaalde ambten, beroepen of werkzaamheden uit te oefenen en waarbij aan de rechtbanken van koophandel de bevoegdheid wordt toegekend dergelijk verbod uit te spreken», beperkt het Hof zijn toetsing tot die bepalingen.

B.2.1. Art. 1 van het K.B. nr. 22 van 24 oktober 1934 voert van rechtswege een verbod in tot het uitoefenen van «de functie van beheerder, commissaris of zaakvoerder in een vennootschap op aandelen, besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, coöperatieve vennootschap, enige functie waarbij macht wordt verleend om een van die vennootschappen te verbinden, [en] de functies van aangestelde voor het beheer van een Belgisch filiaal bedoeld in art. 198, tweede lid, van de op 30 november 1935 gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen».

Dat verbod geldt ten aanzien van personen die zijn veroordeeld tot een gevangenisstraf van ten minste drie maanden, zelfs voorwaardelijk, voor een van de in art. 1, *litterae* a tot h, opgesomde misdrijven.

Een van rechtswege en in de tijd onbeperkt verbod geldt eveneens ten aanzien van de tot een gevangenisstraf van ten minste drie maanden veroordeelde dader of mededader van een eenvoudige of bedrieglijke bankbreuk, thans, krachtens de faillissementswet van 8 augustus 1997, de dader of mededader van een van de strafbare feiten omschreven in de artikelen 489, 489bis en 489ter van het Strafwetboek, aan wie een verbod wordt opgelegd niet alleen in de art. 1 bedoelde functies uit te oefenen, maar bovendien, op grond van art. 1bis, een koopmansbedrijf uit te oefenen.

B.2.2. Met de «door facultatieve en beperkte verbodsregels beoogde personen» zijn bedoeld de gefailleerde of daar-

mee gelijkgestelde personen van wie sprake in art. 3bis, ingevoegd in het K.B. bij artikel 87 van de wet van 4 augustus 1978 tot economische heroriëntering: ten aanzien van die personen kan de rechtbank van koophandel voor een duur van minimum drie en maximum tien jaar (art. 3bis, § 4) de in art. 3bis, §§ 2 en 3, bepaalde maatregelen nemen, namelijk respectievelijk het verbod om een koopmansbedrijf uit te oefenen en het verbod tot uitoefening van bepaalde bestuursfuncties.

B.3.1. In het verslag aan de Koning dat het K.B. nr. 22 van 24 oktober 1934 voorafgaat, is de doelstelling van het besluit als volgt omschreven:

«Om het vertrouwen in bedoelde instellingen [– bedoeld zijn de vennootschappen die een beroep doen op de spaargelden van derden –] te versterken, komt het er op aan het bestuur, het toezicht en het beheer ervan te ontzeggen aan onwaardige personen, wier gebrek aan rechtschapenheid duidelijk blijkt of aan personen, zoals gefailleerden, die, waar ze zich ongeschikt hebben betoond om hun eigen zaken te beheren, niet zonder gevaar geroepen kunnen worden om andermans belangen waar te nemen.

[...]

De veroordelingen, in art. 1 van het ontwerp opgesomd, worden slechts uitgesproken voor feiten die niet stroken met de meeste elementaire eerlijkheid, of voor feiten waaruit blijkt dat de persoon, die ze beging, tot het beheren van een handelszaak of nijverheidsbedrijf onbevoegd is.

De feiten moeten reeds van vrij ernstige aard zijn, daar het verbod slechts kan worden toegepast, indien de uitgesproken straf een vrijheidsstraf is van ten minste drie maanden. Of de straf al dan niet voorwaardelijk was, doet weinig ter zake. Enerzijds wordt een veroordeling tot drie maanden gevangenisstraf, zelfs met uitstel, nooit uitgesproken voor een gering vergrijp; anderzijds ware het onrechtvaardig het verbod te doen afhangen van een omstandigheid vreemd aan het gepleegde vergrijp, bijvoorbeeld van een vroegere veroordeling tot een correctionele boete uit hoofde van een politieovertreding op het wegverkeer.

[...]

Het verbod begint de dag waarop de beslissing kracht van gewijsde heeft verkregen; overeenkomstig het gemene recht doet het eerherstel van den veroordeelde het verbod ophouden (art. 7 der wet van 25 april 1896).

Het verbod treft ook, krachtens art. 2, de personen die, veroordeeld in het buitenland, hun werkzaamheid in België komen uitoefenen. [...]

In verband met de redenen, die dit verbod wettigen, moet het zelfs van toepassing zijn op hen die vóór het van kracht worden van het tegenwoordig besluit veroordeeld zijn geworden. Bovendien heeft het verbod hier niet het karakter van een straf, maar van een burgerlijke onbekwaamheid waaraan art. 2 van het Wetboek van Strafrecht vreemd is. [...]» (*Belgisch Staatsblad*, 27 oktober 1934, pp. 5768-5769).

B.3.2. Die oorspronkelijke doelstelling is bij wet van 4 augustus 1978 tot economische heroriëntering uitgebreid met het oog op «de strijd tegen de koppelbazen en meer algemeen voor de gezondmaking van de handelsfunctie» (*Gedr. St., Senaat*, 1977-1978, nr. 415-1, p. 46).

Naast de wijziging van het opschrift van het K.B. nr. 22 en de vervanging van art. 1 – dat op een aantal punten afwijkt van de vorige bepaling, maar de basisregels ervan ongewij-

zigd laat – werd door art. 84 van de wet van 4 augustus 1978 een art. 1bis ingevoegd in het K.B. nr. 22.

Art. 1bis, zoals vermeld in B.2.1., verruimt, voor de daders of mededaders van een eenvoudige of bedrieglijke bankbreuk veroordeeld tot een vrijheidsberovende straf van ten minste drie maanden, het in art. 1 bedoelde verbod tot een verbod van uitoefening, persoonlijk of door een tussenpersoon, van een koopmansbedrijf.

B.3.3. Voorts heeft de wetgever in 1978 «uit het handelscircuit [willen] bannen, iedere beheerder, zaakvoeder of andere persoon die werkelijk deze bevoegdheid hebben gehad, wiens kennelijke grove fout heeft bijgedragen tot het faillissement van hun vennootschap. Deze beschikkingen vullen dus het verbod aan dat reeds in het K.B. nr. 22 van 24 oktober 1934 vervat zat t.a.v. de niet in rechten herstelde gefailleerden» (*Gedr. St., Senaat, 1977-1978, nr. 415-1, p. 46*).

Daartoe werd in het K.B. nr. 22 van 24 oktober 1934 een art. 3bis ingevoegd, op grond waarvan de rechtbank van koophandel een nog ruimer en niet aan enige strafrechtelijke incriminatie verbonden verbod kan opleggen ten aanzien van de gefailleerden of de daarmee gelijkgestelde personen die een kennelijke grove fout hebben begaan die heeft bijgedragen tot het faillissement.

B.4.1. Uit de aard van de in art. 1, *litterae* a tot h, en art. 1bis opgesomde misdrijven blijkt dat het telkens gaat om strafbare feiten die de dader als onbetrouwbaar doen overkomen voor het uitoefenen van bepaalde commerciële activiteiten. De wetgever heeft derhalve een onderscheid gemaakt dat steunt op een objectief criterium dat redelijk verband houdt met het beoogde doel, ook al kunnen er andere strafbare feiten zijn die eveneens het vertrouwen zouden kunnen schokken.

B.4.2. Op grond van art. 3bis kan de rechtbank van koophandel een beroepsverbod opleggen aan gefailleerden of daarmee gelijkgestelde personen die een kennelijke grove fout hebben begaan die heeft bijgedragen tot het faillissement.

De maatregel wordt door de rechtbank bevolen voor een periode van minimum drie jaar en maximum tien jaar. Tegen die maatregel zijn hoger beroep en nadien een voorziening in cassatie mogelijk.

De in art. 3bis bedoelde maatregelen treffen personen die niet strafrechtelijk zijn veroordeeld, maar aan wie een burgerlijke fout wordt verweten. Het is niet onredelijk dat de wetgever een eventuele veroordeling wegens een dergelijke fout met specifieke waarborgen heeft omringd en het aan de rechtbank van koophandel heeft overgelaten om te beoordelen of er al dan niet een kennelijke grove fout is begaan die heeft bijgedragen tot het faillissement.

B.5. Er dient evenwel te worden onderzocht of de maatregelen genomen ten aanzien van de in de art. 1 en 1bis bedoelde personen niet klaarblijkelijk onevenredig zijn met het nagestreefde doel.

Die maatregelen vormen voor de personen die ze ondergaan een zeer ernstige beperking van de vrijheid van handel en nijverheid.

Het beroepsverbod is het automatische gevolg van de strafrechtelijke veroordeling; het is – behalve in geval van eerdere herstel – onbeperkt in de tijd, ongeacht de ernst van het misdrijf; het dient niet te worden gevorderd door het openbaar ministerie en er diende geen debat over te worden gevoerd;

het vloeit voort uit een vonnis dat op dat punt niet is gemotiveerd.

Dergelijke nadere regelen gaan verder dan wat noodzakelijk is om de nagestreefde doelstelling te bereiken.

Het blijkt niet dat het vertrouwen in de handel, dat het door de wetgever nagestreefde doel is, niet voldoende zou zijn gewaarborgd wanneer over het beroepsverbod een debat wordt gevoerd na afloop waarvan de rechter de duur ervan kan bepalen bij een gemotiveerde beslissing. Overigens heeft de wetgever in 1978, met de aanneming van een art. 3bis met het oog op een nog ruimere bescherming van het handelsvertrouwen, wel beslist de verbodsbepalingen waarin dat artikel voorziet, te omringen met alle waarborgen van een rechterlijke beoordeling en ze in de tijd te beperken.

Hieruit volgt dat de bepalingen waarin de art. 1 en 1bis voorzien, de evenredigheidsstoets niet kunnen doorstaan.

B.6. De prejudiciële vraag moet bevestigend worden beantwoord.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 5 DECEMBER 1996

Voorzitter: de h. Sace

Rapporteur: de h. Verheyden

Openbaar ministerie: de h. Piret

Advocaat: mr. De Bruyn

Huur – Tenietgaan van het verhuurde goed – Geheel of gedeeltelijk tenietgaan – Ontbinding

Luidens art. 1722 B.W. is de huur van rechtswege ontbonden indien het verhuurde goed gedurende de huurtijd door toeval geheel is tenietgegaan. Die bepaling impliceert dat de huurder enkel van zijn verplichtingen wordt bevrijd, wanneer de beproving van het genot van het goed voortvloeit uit de onmogelijkheid voor de verhuurder, wegens toeval of overmacht, het in de huurovereenkomst beloofde genot te verschaffen.

De rechter schendt art. 1722 B.W. wanneer hij er enkel op wijst dat werken overlast hebben veroorzaakt aan het gehuurde goed en om die reden de huurovereenkomst van rechtswege ontbonden verklaart, zonder vast te stellen dat de verhuurder in de onmogelijkheid verkeerde het genot van het verhuurde goed te verschaffen, overeenkomstig de bestemming ervan.

Kerfabriek N.-D. t/ D. en N.V. V.

Gelet op het bestreden vonnis, op 28 februari 1995 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brussel;

...

Wat het eerste onderdeel betreft (schending van art. 1722 B.W.):

Overwegende dat art. 1722 B.W. bepaalt dat, indien het verhuurde goed gedurende de huurtijd door toeval geheel is tenietgegaan, de huur van rechtswege ontbonden is; dat, indien het goed slechts ten dele is tenietgegaan, de huurder, naar gelang van de omstandigheden, ofwel vermindering van de prijs, ofwel zelfs ontbinding van de huur kan vorderen;

Overwegende dat die bepaling impliceert dat de huurder enkel van zijn verplichtingen wordt bevrijd, wanneer de be-roving van het genot van het goed voortvloeit uit de onmogelijkheid voor de verhuurder, wegens toeval of overmacht, het in de huurovereenkomst beloofde genot te verschaffen;

Overwegende dat het bestreden vonnis, nu het zowel in de eigen redengeving als in die van het tussenvonnis van 11 december 1991 enkel erop wijst dat de werken overlast hebben veroorzaakt, nu ze een nadelige invloed hadden op de handelsactiviteit, en de financiële toestand van de verweerders daaronder zwaar te lijden had, zonder vast te stellen dat eiseres in de onmogelijkheid verkeerde het genot van het goed te verschaffen, overeenkomstig de bestemming ervan, art. 1722 B.W. schendt door de huur van rechtswege ontbonden te verklaren.

Dat het onderdeel gegrond is;

NOOT – Geen ontbinding van rechtswege van een huur-overeenkomst bij gedeeltelijk tenietgaan van het verhuurde goed

1. De feiten die aan bovenstaand arrest ten grondslag liggen, kunnen als volgt worden samengevat. Ten gevolge van werken ondergingen de huurders van een onroerend goed een nadelige invloed op hun handelsactiviteit. De werken veroorzaakten immers heel wat overlast en hinder. Bovendien werd de toegang tot hun winkel ernstig bemoeilijkt door de werken, wat een belangrijke weerslag had op de financiële toestand van hun onderneming.

Het bestreden vonnis besloot dat de huurovereenkomst krachtens art. 1722 B.W. van rechtswege ontbonden was, zodat geen achterstallig huurgeld of wederverhursingsvergoeding moest betaald worden.

Het Hof van Cassatie besliste in bovenstaand arrest dat de huurovereenkomst niet van rechtswege kon ontbonden zijn, daar het bestreden vonnis alleen had vastgesteld dat de huurder overlast had ondervonden, maar niet dat het verhuurde pand geheel was tenietgegaan, dit wil zeggen dat de verhuurder in de definitieve en volstreckte onmogelijkheid verkeerde het genot te verzekeren overeenkomstig de in de overeenkomst aan het verhuurde goed gegeven bestemming.

2. In art. 1722 B.W. worden duidelijk twee onderscheiden situaties beschreven, elk met hun specifieke gevolgen. Het eerste deel van art. 1722 B.W. bepaalt dat, indien het verhuurde goed gedurende de huurtijd door toeval geheel is tenietgegaan, de huur van rechtswege is ontbonden.

Het tweede deel van dit artikel stipuleert dat, indien het goed slechts ten dele is tenietgegaan, de huurder ofwel vermindering van de prijs ofwel de ontbinding van de huur kan vorderen.

De lectuur van dit artikel maakt meteen duidelijk dat de huurovereenkomst slechts van rechtswege ontbonden kan zijn indien de rechter vaststelt dat het verhuurde goed door toeval geheel is tenietgegaan. In deze situatie beschikt de rechter over geen enkel keuzerecht. Als hij vaststelt dat het goed geheel is tenietgegaan, moet hij de ontbinding van rechtswege uitspreken.

Zijn uitspraak is declaratief en werkt terug tot op het ogenblik van het zich voordoen van de overmacht.

Voor de beoordeling van het tenietgaan wordt zowel materieel als juridisch tenietgaan in aanmerking genomen (Y. Merchiers, «Overzicht van rechtspraak Huur», *T.Vred.* 1990, 198; Cass. 17 april 1980, *Arr. Cass.* 1979-80, 1038).

Hoewel de ontbinding bij het geheel tenietgaan van het verhuurde goed een ontbinding van rechtswege is, moet ze toch nog door de rechter worden uitgesproken. Dit is te verklaren doordat art. 1722 B.W. een toepassing is van de risicoleer (B. Louveaux, *Le droit du bail*, Brussel, De Boeck, 1993, 389-395; Y. Merchiers, *Bijzondere overeenkomsten*, Antwerpen, Kluwer, 1995, 173; L. Simont, J. De Gavre en P.A. Foriers, «Examen de jurisprudence (1981-1991), Les contrats spéciaux» *R.C.J.B.* 1996, 328-331; T. De Loor, «Het verval als wijze van beëindiging van een rechtshandeling ten gevolge van het wegvallen van voorwerp of oorzaak», *R.W.*, 1995-96, 765). Dit is de theorie waarbij, indien in een wederkerige overeenkomst die geen eigendomsoverdracht te weegbrengt, een der partijen haar verbintenis wegens overmacht of toeval niet kan nakomen, ook de wederpartij, gezien de nauwe verbondenheid van de verbintenissen, bevrijd is van haar tegenprestatie. Indien de verhuurder dus ten gevolge van overmacht of toeval in de definitieve en volstreckte onmogelijkheid verkeert de huurder het genot te verschaffen van het verhuurde goed, is ook de huurder bevrijd van zijn verplichtingen en is de huurovereenkomst ontbonden (B. Louveaux, *o.c.*, 391, P.A. Foriers, «Observations sur la caducité des contrats par suite de la disparition de leur objet ou de leur cause», noot onder Cass. 28 november 1980, *R.C.J.B.* 1987, 74; Cass. 17 september 1982, *Pas.* 1983, I, 81).

De situatie is daarentegen anders indien de rechter vaststelt dat het verhuurde goed slechts ten dele is tenietgegaan door toeval of overmacht. De huurder beschikt dan over een keuzerecht om hetzij vermindering van de huurprijs, hetzij ontbinding van de overeenkomst te vorderen. Het is dus ook bij gedeeltelijk tenietgaan van het verhuurde goed mogelijk dat de rechter besluit tot de ontbinding van de huurovereenkomst (L. Simont, J. De Gavre en P.A. Foriers, «Examen de jurisprudence (1976-80), Les contrats spéciaux», *R.C.J.B.* 1985, 612; Rb. Verviers, 1 februari 1989, *Rev. Not.* B. 1989, 170; Vred. Namen, 18 maart 1980, *Rev. Rég. Dr.* 1980, 232). Deze ontbinding zal echter geen ontbinding van rechtswege zijn, daar de rechter wel degelijk over een appreciatie-recht beschikt. De rechter oordeelt op onaantastbare wijze of het gedeeltelijk tenietgaan van het verhuurde goed zo ernstig is dat de ontbinding van de overeenkomst gerechtvaardigd is.

Er moet dus een duidelijk onderscheid worden gemaakt tussen de twee situaties: als de rechter het geheel tenietgaan van het verhuurde goed vaststelt, moet hij de ontbinding van rechtswege uitspreken. Indien hij slechts het gedeeltelijk tenietgaan vaststelt, heeft hij de keuze om ofwel de ontbinding uit te spreken ofwel de prijs te verminderen.

In het bestreden vonnis oordeelde de rechter dat de huurovereenkomst van rechtswege was ontbonden. Deze uitspraak was alleen mogelijk als de rechter tevens vaststelde dat het verhuurde goed geheel was tenietgegaan ten gevolge van overmacht. Aangezien uit de motivering van het vonnis echter bleek dat de handelsactiviteit kon voortgezet worden, was er zeker geen sprake van het geheel tenietgaan van het verhuurde goed. In casu kon de rechter dus slechts een gedeeltelijk tenietgaan vaststellen.

Indien hij meende dat dit tenietgaan voor de huurder zo ernstig was dat hij, zonder het gedeelte dat is tenietgegaan niet zou gecontracteerd hebben, kon de rechter alsnog de ontbinding uitspreken, maar dan geen ontbinding van rechtswege.

3. Voor de partijen betrokken bij de huurovereenkomst maakt het een belangrijk verschil uit of het goed geheel of gedeeltelijk is tenietgegaan. Bij het geheel tenietgaan zijn zij niet afhankelijk van het oordeel van de rechter, daar de rechter over geen enkele beoordelingsbevoegdheid beschikt. Is het goed daarentegen gedeeltelijk tenietgegaan, dan hangt het van het oordeel van de rechter af of hij het tenietgaan ernstig genoeg vindt om de overeenkomst te ontbinden.

Hoewel de vaststelling van het geheel of gedeeltelijk tenietgaan voor de partijen en de rechter een belangrijke weerslag heeft op de gevolgen die moeten worden verbonden aan het tenietgaan, is het toch soms erg moeilijk om te bepalen waar de scheidingslijn ligt tussen geheel en gedeeltelijk tenietgaan. Een pasklaar criterium om het onderscheid te maken is er niet.

Rechtsleer en rechtspraak nemen aan dat het goed geheel is tenietgegaan, wanneer het ondeugdelijk is geworden voor de bestemming met het oog waarop het contract was aangegaan (B. Louveaux, *o.c.*, 390; Cass. 28 november 1980, *Pas.* 1981, I, 369; Cass. 17 juni 1993, *J.T.* 1993, 732).

Zo kan de rechter een huurovereenkomst van rechtswege ontbinden wegens het geheel tenietgaan van het verhuurde goed, omdat het verhuurde goed ten gevolge van overmacht niet meer kan worden aangewend voor het beoogde gebruik, ook al is de zaak zelf niet volledig vernield. De interpretatie die rechtspraak en rechtsleer dan geven aan «geheel tenietgaan» laat aan de rechter dus toch een zekere appreciatie. De rechter kan op onaantastbare wijze vaststellen dat het verhuurde goed niet meer kan worden aangewend voor het door partijen beoogde gebruik. Indien hij dit vaststelt, is hij gehouden om de ontbinding van rechtswege uit te spreken.

De grens tussen volledig tenietgaan en gedeeltelijk tenietgaan kan ook worden bepaald aan de hand van het onderscheid of het verhuurde goed moet herbouwd dan wel kan hersteld worden (B. Louveaux, *o.c.*, 392). Indien loutere herstellingen nodig zijn, dan is naargelang de aard van de beschadigingen ofwel de huurder ofwel de verhuurder gehouden tot deze herstellingen. De verhuurder heeft evenwel niet de verplichting tot herbouwen (B. Louveaux, *o.c.*, Y. Merchiers, *Bijzondere overeenkomsten*, Antwerpen, Kluwer, 1995, 174).

Art. 1722 B.W. laat dus aan de rechter het beoordelingsrecht om vast te stellen of het goed al dan niet geheel is tenietgegaan. Als de rechter die vaststelling heeft gedaan, is hij echter gebonden door de gevolgen die deze bepaling verbindt aan zijn vaststelling.

Sandra Denoo

Wetenschappelijk medewerkster ULA

Arbeidsovereenkomst – Overdracht van onderneming – Verkrijger – Overgedragen verplichtingen – Loonachterstallen – Niet-betaling – Schadevergoeding – Misdrijf

Krachtens art. 7 van de C.A.O. nr. 32bis gaan bij wijziging van werkgever ingevolge de overgang van ondernemingen krachtens overeenkomst, de rechten en verplichtingen die voor de vreemder voortvloeien uit de op het tijdstip van de overgang, in de zin van art. 1, 1°, bestaande overeenkomsten, door deze overgang op de verkrijger over.

Het betreft de verplichtingen die voortvloeien uit de arbeidsovereenkomst of de arbeidsrelatie en die ontstaan zijn vóór de datum van de overdracht. De verbintenis tot betaling van verschuldigde loonachterstallen maakt een zodanige verplichting uit. Dit is niet het geval voor de verplichting tot betaling van schadevergoeding gevorderd op grond van het misdrijf «niet-betaling van het verschuldigde loon», omdat deze verplichting niet uit een arbeidsovereenkomst of arbeidsrelatie voortvloeit, maar uit een misdrijf.

N.V. Y. t/ N.V. C.D., A. e.a.

Gelet op het bestreden arrest, op 22 april 1996 door het Arbeidshof te Brussel gewezen;

...

Overwegende dat, krachtens art. 7 van de C.A.O. nr. 32bis van 7 juni 1985 betreffende het behoud van de rechten van de werknemers bij wijziging van werkgever ingevolge de overgang van ondernemingen krachtens overeenkomst en tot regeling van de rechten van de werknemers die worden overgenomen bij overname van activa na faillissement of gerechtelijk akkoord door boedelafstand, algemeen verbindend verklaard bij K.B. van 25 juli 1985, bij wijziging van werkgever ingevolge de overgang van ondernemingen krachtens overeenkomst, de rechten en verplichtingen die voor de vreemder voortvloeien uit de op het tijdstip van de overgang in de zin van art. 1.1°, bestaande overeenkomsten, door deze overgang op de verkrijger overgaan;

Overwegende dat de overdracht van de verplichtingen, behoudens de terzake niet van toepassing zijnde uitzonderingen, de verplichtingen van de overdrager behelst die voortvloeiend uit de arbeidsovereenkomst of de arbeidsrelatie en die ontstaan zijn vóór de datum van de overdracht;

Overwegende dat de verbintenis tot betaling van verschuldigde loonachterstallen een zodanige verplichting uitmaakt; dat geen zo'n verplichting is, de verplichting tot betaling van schadevergoeding, gevorderd op grond van het misdrijf «niet-betaling van het verschuldigde loon», omdat deze niet uit een arbeidsovereenkomst of arbeidsrelatie voortvloeit, maar uit een misdrijf;

...

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER – 20 OKTOBER 1997

Voorzitter: de h. Marchal

Rapporteur: de h. Boes

Openbaar ministerie: de h. D'Halleweyn

Advocaten: mrs. Bützler en Nelissen Grade

RAAD VAN STATE

Xe KAMER – 28 SEPTEMBER 1998

Voorzitter-rapporteur: de h. Bovin

Auditoraat: de h. Barra

Advocaten: mrs. Simaey, Matthys en Luypaers

Raad van State – Procedure – Verzoekschrift – Ondertekening door advocaat-stagiair – Onontvankelijk – Arbitragehof – Prejudiciële beslissing – Gevolgen

De Raad van State werpt ambtshalve op dat een advocaat-stagiair krachtens art. 19, derde lid, R.v.St.-Wet, niet de vereiste hoedanigheid bezit om een vordering bij de Raad van State aanhangig te maken. Het Arbitragehof heeft weliswaar voor recht gezegd dat voormeld artikel de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schendt, maar deze beslissing geldt niet «erga omnes» en doet de rechtsregel die er het onderwerp van is, niet uit de rechtsorde verdwijnen.

N.V. A. t/ Stad Brugge nr. 75.995

Gezien het verzoekschrift dat de n.v. A. op 14 september 1998 heeft ingediend om bij uiterst dringende noodzakelijkheid de schorsing van de tenuitvoerlegging te vorderen van het besluit van 15 mei 1998 van het college van burgemeester en schepenen van de stad Brugge houdende afgifte aan S. van de bouwvergunning voor het verbouwen en uitbreiden van een voormalig ontmanteld benzinestation gelegen te Brugge...

...

Overwegende dat art. 19, derde lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, bepaalt wat volgt: «De partijen mogen zich laten vertegenwoordigen of bijstaan door advocaten die ingeschreven zijn op de tabel van de Orde der Advocaten, alsook, volgens de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek, door personen die in één van de lidstaten van de Europese Gemeenschap gevestigd zijn en er ten minste sedert drie jaar gerechtigd zijn om het beroep van advocaat uit te oefenen (...)»;

Overwegende dat art. 1 van het Besluit van de Regent van 23 augustus 1948 tot regeling van de rechtspleging voor de afdeling administratie van de Raad van State, bepaalt: «De aanvragen, moeilijkheden en beroepen voorzien bij de artikelen 7, § 1, 8, 9 en 10 van de wet, worden bij de Raad van State aanhangig gemaakt door middel van een verzoekschrift getekend door de partij of door een advocaat van Belgische nationaliteit ingeschreven op de tabel van de Orde der advocaten»;

dat de verwijzing naar de artikelen 7, § 1, 8, 9 en 10 van de wet van 23 december 1946 houdende instelling van een Raad van State, thans dient te worden gelezen als een verwijzing naar de artikelen 11 tot en met 16 van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, en de woorden «van Belgische nationaliteit ingeschreven op de tabel van de Orde der advocaten» thans dienen te worden gelezen als: «die voldoen aan de voorwaarden gesteld bij art. 19, derde lid, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, gewijzigd bij de wet van 6 mei 1982»;

Overwegende dat het verzoekschrift tot schorsing van de tenuitvoerlegging bij uiterst dringende noodzakelijkheid is ondertekend door een advocaat; dat op 14 september 1998, datum waarop het verzoekschrift werd ingediend, bedoelde advocaat was ingeschreven op de lijst van de stagedoende advocaten bij de balie te Brugge; dat hij niet was ingeschreven op de tabel van de Orde van advocaten; dat ambtshalve moet worden vastgesteld dat de proces-vertegenwoordiger de door voormeld art. 19, derde lid, van de gecoördineerde wetten

op de Raad van State, vereiste hoedanigheid niet bezit om de vordering bij de Raad van State aanhangig te maken;

Overwegende dat ter terechtzitting de raadsman van de verzoekende partij verwijst naar een arrest van het Arbitragehof over een prejudiciële vraag, waarin wordt gesteld dat ook advocaten die nog zijn ingeschreven op de lijst van de stagedoende advocaten voor de Raad van State kunnen optreden;

Overwegende dat de verzoekende partij onmiskenbaar het arrest nr. 55/98 van 20 mei 1998 bedoelt; dat voornoemd arrest uitspraak doet over een prejudiciële vraag, gesteld in een andere zaak, waarin de verzoekende partij die woonplaats had gekozen bij een stagedoend advocaat, betwistte dat zij zich voor de Raad van State niet kon laten vertegenwoordigen door deze laatste; dat hierop het Hof voor recht zegt dat art. 19, derde lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schendt;

Overwegende, eensdeels, dat luidens art. 28 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 houdende de inrichting, de bevoegdheid en de werking van het Arbitragehof, het rechtscollege dat de prejudiciële vraag heeft gesteld evenals elk ander rechtscollege dat «in dezelfde zaak» uitspraak doet, voor de oplossing van het geschil naar aanleiding waarvan de prejudiciële vraag is gesteld, zich moeten voegen naar het arrest van het Arbitragehof; dat een prejudiciële beslissing waarbij het Hof een schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet vaststelt op zichzelf niet «erga omnes» geldt, en evenmin de rechtsregel die er het onderwerp van is, uit de rechtsorde doet verdwijnen; dat de Raad van State derhalve ertoe gehouden is de in het voornoemde arrest ongrondwettig genoemde bepaling van art. 19, derde lid, van zijn gecoördineerde wetten alsnog toe te passen, en dit zolang de wetgever haar niet heeft opgeheven;

Overwegende, anderdeels, dat de raadsman van de verzoekende partij zelf geen prejudiciële vraag heeft geformuleerd;

Overwegende dat uit het vorenstaande volgt dat de vordering niet ontvankelijk is.

Volgt: verwerping van de vordering tot schorsing.

NOOT – *De advocaat-stagiair en de Raad van State: tweede bedrijf*

Het R.W., 1998-99, 326, publiceerde het arrest nr. 55/98 dat het Arbitragehof op 28 mei 1998 uitsprak. Volgens dit arrest schendt art. 19, derde lid, R.v.St.-wet krachtens welk advocaten-stagiairs de partijen niet mogen vertegenwoordigen of bijstaan, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

Het betreft een arrest na een prejudiciële vraag van de Raad van State, zodat art. 19, derde lid, R.v.St.-wet zelf niet werd vernietigd. Het behoort derhalve aan de wetgever de wijzigingen in art. 19 aan te brengen die nodig zijn om de strekking van het arrest van het Arbitragehof te eerbiedigen.

Het hiervoor afgedrukte arrest nr. 75.955 van 28 september 1998 toont de onbehaaglijke situatie aan waarin de Raad van State zich bevindt. Het arrest leert dat zolang de wet niet is aangepast, een advocaat-stagiair die toch een verzoekschrift bij de Raad van State wil indienen, ervoor moet waken in elke zaak een prejudiciële vraag aan het Arbitragehof te formuleren. In procedures in kort geding is die werk-

wijze onpraktisch en risicovol.

Hoe kan de wetgever ervoor zorgen dat artikel 19, derde lid onverwijd wordt gewijzigd? Er zijn twee mogelijke wegen.

1. De regering heeft een voorontwerp tot wijziging van de gecoördineerde wetten op de Raad van State uitgewerkt dat, op het ogenblik dat deze noot wordt geschreven, voor advies bij de afdeling wetgeving van de Raad van State berust. Het strekt ertoe de maatregelen die genomen zijn door de wet van 4 augustus 1996 tot wijziging van de voormelde gecoördineerde wetten aan te vullen in het licht van de voorstellen die de Raad van State geformuleerd heeft in het raam van de opstelling van het vierjarenplan. Het bevat een reeks wijzigingen die de doeltreffendheid van zowel de afdeling wetgeving als de afdeling administratie moeten verbeteren. Bij die gelegenheid wordt ook voorgesteld art. 19, derde lid, R.v.St.-wet en art. 439 Ger.W. aan te passen.

2. Mocht er vertraging optreden bij de behandeling van het voormelde voorontwerp van wet, dan bestaat er een tweede mogelijke vlugge uitweg. Op initiatief van acht parlementsleden van diverse partijen werd op 1 oktober 1998 een wetsvoorstel ingediend dat enkel de wijziging beoogt van het gemelde art. 19 R.v.St.-wet (*Parl. St., Kamer*, 1998-99, nr. 1781/1).

Wellicht kunnen de Kamer van Volksvertegenwoordigers en de Senaat, met de medewerking van de regering, aan dit wetsvoorstel prioriteit geven: het betreft immers een aan gelegenheid waarvoor krachtens art. 77, 8°, van de Grondwet de beide Kamers gelijkelijk bevoegd zijn.

Wel zal het wetsvoorstel moeten worden geamendeerd door toevoeging van een art. 3, dat in art. 439 Ger.W., betreffende de rechten en de plichten van de advocaten, de termen "en de Raad van State" schrapt.

*Prof. Dr. W. Lambrechts
Universiteit Antwerpen (ULA)*

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

Ibis KAMER – 2 FEBRUARI 1998

Voorzitter: de h. Dirix

Advocaten: mrs. Deridder en Boffin loco Zimmerman

Verzekering – Reisverzekering – Verplichting verzekeraar – Beoordeling

Van een verzekeringsonderneming die zich inlaat met reisverzekering, mag worden verwacht dat zij op een efficiënte en professionele wijze haar verzekerden bijstaat.

T. en B. t/ O.

Overwegende dat de oorspronkelijke vordering uitging van appellanten bij exploit van 1 oktober 1992 en gericht was tegen geïntimeerde, strekkende tot de betaling van geldsommen ten belope van 50.000 fr. en 31.761 fr. en tot de aanstelling van een geneesheer-deskundige en de veroordeling tot 1 fr. (provisioneel) te verhogen met de interesten en de kosten;

Overwegende dat de vordering betrekking heeft op een verkeersongeval te Rhodos (Griekenland) op 7 augustus 1990, waarvan appellante sub 3 het slachtoffer werd; dat zij naar verluidt diende gerepatriëerd te worden; dat bij geïntimeerde een reisverzekering was gesloten (polis nr. 7.059.141); dat aan geïntimeerde wordt verweten niet de vereiste zorg te hebben besteed bij de repatriëring;

...

Overwegende dat appellanten betogen dat appellante sub 3 ernstige verwondingen had opgelopen en de toestanden in het lokale ziekenhuis zeer slecht waren; dat zij daarom te allen prijze dit hospitaal wenste te verlaten; dat zij op 13 augustus 1990 met haar eigen chartervlucht is teruggekeerd; dat deze reis voor haar een beproeving was; dat appellant sub 3 bij aankomst werd overgebracht naar het A.Z. te Jette en dat dr. Casteleyn een bekkenbreuk vaststelde;

Overwegende dat appellanten aanvoeren dat geïntimeerde is tekortgeschoten aan haar contractuele verplichtingen; dat luidens art. 1, A der polisvoorwaarden, de verzekeraar, na onmiddellijke waarschuwing, gehouden is tot het leggen van de nodige contacten en tot het uitstippelen (in overleg) van «de beste gedragslijn»; dat appellanten terecht betogen dat niet de nodige medische contacten werden gelegd en evenmin het vereiste overleg plaatshad, noch de «beste gedragslijn» werd bepaald;

Overwegende dat *in casu* gebleken is dat geïntimeerde onmiddellijk werd verwittigd van het ongeval; dat appellante sub 3 ernstige verwondingen had opgelopen; dat de diagnose en de behandeling door de lokale artsen ernstig te wensen overlieten dat dit overigens ook bevestiging vindt in de door dr. Casteleyn aan de kaak gestelde volstrekt ondermaatse diagnose in Griekenland; dat een en ander reeds op een vroeg stadium duidelijk was, alleszins diende te zijn geweest voor geïntimeerde;

Overwegende dat van een verzekeringsonderneming die zich inlaat met reisverzekering, mag worden verwacht dat zij op efficiënte en professionele wijze haar verzekerden bijstaat;

Overwegende dat appellanten naar genoegen van recht bewijzen dat geïntimeerde op de hoogte was van de juiste toedracht (o.m. verklaring Sunsnacks en diverse telexwissels); dat in de telex van 9 augustus 1990 uitgaande van Mutaïd reeds over een repatriëring wordt gesproken; dat dit ook het geval is in de daaropvolgende telexen; dat in een telex van 12 augustus 1990 gericht aan Mutaïd vanuit Griekenland duidelijk melding wordt gemaakt dat de artsen verklaren dat appellante sub 3 de reis niet in een zithouding kan maken; dat uit deze telex ook duidelijk blijkt dat er ernstige moeilijkheden zijn in de verhouding tussen de patiënt en de behandelende artsen; dat hieruit o.m. blijkt dat de patiënt het ziekenhuis wenste te verlaten en de geneesheren hiermee enkel wensten in te stemmen na ondertekening van een document door appellante sub 3 dat dit gebeurt op eigen risico; dat het gebrek aan professionalisme aan de zijde van geïntimeerde ook blijkt uit het antwoord op 12 augustus 1990; dat hierin wordt bevestigd dat geen contact kon worden gelegd met dr. Bilalis en dat wordt voortgegaan op beoordeling van een derde (de zgn. «leider van de groep»), die te kennen geeft dat appellante sub 3 het ziekenhuis mocht verlaten; dat klaarblijkelijk geen rechtstreeks contact totstandkwam met de behandelende geneesheren; dat de telex van 13 augustus 1990 ook boekdelen spreekt: «de verantwoor-

delijke van Rhodos deelt mij mee dat de patiënte is vertrokken (met een chartervlucht)... Ik hoop dat wij geen problemen zullen krijgen. Morgen zullen wij het dossier afsluiten»;

Overwegende dat geïntimeerde zich niet kan verschuilen achter de beweerde tegenstrijdige berichten en de incompetentie van de plaatselijke artsen; dat geïntimeerde geen concrete stappen ondernam; dat zij nochtans op diverse manieren bijstand had kunnen leveren aan haar verzekeringsnemer; dat zij bijvoorbeeld een (Belgische of Griekse) arts had kunnen sturen om de aard van de kwetsuren vast te stellen en die haar had kunnen adviseren over de te volgen weg; dat ook bijvoorbeeld kon gedacht worden aan een meer comfortabele zitplaats (bijv. eerste klas) in een lijnvlucht e.d.m.

Overwegende dat bovendien, gelet op de spanningen tussen de patiënte en deze artsen, het alleszins geraadzaam was om appellante sub 3 door een andere arts te laten onderzoeken of bijvoorbeeld onder te brengen in een ander, bijvoorbeeld een privé-ziekenhuis;

Overwegende dat de schade van appellanten sub 1 en 2 bewezen voorkomt; dat zij kunnen aanspraak maken op de hospitalisatiekosten begroot op 31.761 fr.; dat ook de vergoeding voor morele schade kan worden toegekend; dat deze 'ex aequo et bono' kan worden begroot op 25.000 fr.; dat men kan inzien dat de ouders van appellante sub 1 en 2 angsten hebben uitgestaan en in de onzekerheid bleven door het gebrek aan informatie;

...

ARBEIDSHOF TE GENT

5e KAMER – 24 OKTOBER 1997

Voorzitter: mevr. Moors

Raadsheren in sociale zaken: de hh. Blomme en D'Haene
Openbaar ministerie: mevr. Verhofstadt

Advocaten: mrs. Vannieuwerkerke loco Duyck, Boedts, Seys en De Wachter

Sociale zekerheid werknemers – Loon – Begrip – Bijdragen – Kledijvergoeding – Kampvergoeding

Vergoedingen voor kosten zijn geen loon waarop sociale zekerheidsbijdragen verschuldigd zijn, wanneer de vergoeding werkelijk kosten vergoedt.

De in de C.A.O.'s van 15 april 1991 en 17 april 1992 (paritair comité nr. 319) bedoelde eenmalige kledijvergoeding vergoedt geen werkelijk gemaakte kosten en is loon.

De in de C.A.O. van 25 september 1990 (paritair comité nr. 319) bedoelde kampvergoeding vergoedt forfaitaire kosten die aan welbepaalde criteria voldoen en werkelijk gemaakt zijn. Ze is geen loon.

Rijksdienst voor Sociale Zekerheid t/ 1. VZW D., 2.
Vlaamse Gemeenschap, 3. Vlaams Fonds voor Sociale
Integratie van Personen met een Handicap

De bijzondere vergoedingen of kledijvergoedingen

Krachtens de artt. 4 en 5 van de C.A.O. van 15 april 1991 en de C.A.O. van 17 april 1992 wordt de eenmalige vergoe-

ding (van maximum 3.000 frank) uitgekeerd als tegemoetkoming in de aanschaf en/of het onderhoud van kledij die men hoofdzakelijk draagt bij de uitoefening van het beroep; volledig, aan de voltijds tewerkgestelde personeelsleden die het hele jaar 1990 in dienst zijn geweest, *pro rata*, aan de anderen.

In het bestreden vonnis werd geoordeeld dat de forfaitaire vergoeding enerzijds kosten betreft voor aangepaste kledij die nodig is voor de uitvoering van de overeenkomst, en anderzijds niet in wanverhouding staat tot de werkelijke kosten.

De appellant betwist dat de vergoeding kosten voor arbeidskledij betreft, of de werkkledij betreft, die de werkgever verplicht is ter beschikking te stellen ingevolge de Arbeidsovereenkomstenwet. Voor de appellant blijkt het nergens uit dat het beroep van opvoeder specifieke kledij noodzakelijk maakt en zijn daarvoor ook geen effectieve uitgaven bewezen. Bovendien was het volgens de appellant de bedoeling met de bijzondere vergoeding toegekend bij C.A.O. aan de personeelsleden een loonsverhoging toe te staan. De appellant wijst erop dat met betrekking tot de toekenning van de bijzondere premie geen rekening wordt gehouden met de effectieve prestaties van de werknemer, de schorsing van de arbeidsovereenkomst, de functie van de werknemer.

De eerste geïntimeerde voert aan dat de forfaitaire tegemoetkoming, de supplementaire kledijkosten ingevolge de activiteiten georganiseerd door de instelling, in de werkplaats, de tuin, ingevolge knutsel-, of schilder-, of sportactiviteiten, beoogt te vergoeden. Volgens de eerste geïntimeerde nemen alle personeelsleden deel aan alle activiteiten, zodat de forfaitaire vergoeding aan alle functies zonder uitzondering verschuldigd is.

De C.A.O. van 15 april 1991 betreffende de toekenning van de bijzondere vergoedingen bedoelt voor de opvoedings- en huisvestingsinrichtingen, voor het jaar 1990, de uitvoeringsmodaliteiten te bepalen «conform met het toekennen van een bedrag in overeenstemming met het bedrag van de maaltijdcheques toegekend aan de personeelsleden van de diensten van de Vlaamse Gemeenschap». De forfaitaire vergoeding bedoelt dus niet de kledijkosten te vergoeden die de werkgever verplicht is te dragen op grond van art. 20 van de Arbeidsovereenkomstenwet van 3 juli 1978. In elk geval toont de eerste geïntimeerde nergens aan dat met de kledijvergoeding dergelijke kosten worden of moeten worden terugbetaald. Blijft dan nog de vraag of de eerste geïntimeerde het bewijs heeft geleverd dat de bijzondere vergoeding kosten ten laste van de werkgever betreft die forfaitair worden vergoed in verhouding tot de werkelijke uitgaven.

Kosten voor het aanschaffen of het onderhouden van supplementaire kledij noodzakelijk voor de uitoefening van het beroep, kunnen bij C.A.O. ten laste worden gelegd van de werkgever. De toegekende (forfaitaire) vergoedingen voor die kosten worden nochtans enkel niet aangemerkt als loon voor de berekening van de socialezekerheidsbijdragen, in de mate dat ze werkelijk kostenvergoedingen zijn.

Nochtans:

- uit de oorsprong van de toekenning van de vergoeding;
- uit het feit dat de vergoeding wordt toegekend aan alle personeelsleden, ongeacht hun werkelijke prestaties en zonder rekening te houden met eventuele schorsingen van hun arbeidsovereenkomst of hun werkelijke aanwezigheid in de inrichting;

– vooral uit het feit dat dezelfde vergoeding wordt toegekend aan alle personeelsleden ongeacht hun functie;
– aangezien uit niets blijkt dat de vergoeding in enige mate, mat de eerste geïntimeerde noemt «supplementaire kledijkosten» dekt die ingevolge de uitvoering van de arbeidsovereenkomst worden gemaakt,

wordt vastgesteld dat de eerste geïntimeerde niet het bewijs heeft geleverd dat de forfaitaire vergoeding werkelijke kosten dekt die voortspruiten uit de uitvoering van de arbeidsovereenkomst en niet louter privé zijn.

De eerste geïntimeerde heeft niet het bewijs geleverd dat de bijzondere vergoeding de terugbetaling van kosten betreft die uitgesloten zijn van SZ-bijdragen ingevolge art. 19, § 2, van de SZ-wet.

Het hoger beroep, voor zover het betrekking heeft op de SZ-bijdragen op de bijzondere (kledij)vergoeding, is gegrond.

De kampvergoedingen

De C.A.O. van 25 september 1990, die beoogt de minimumlonen te bepalen voor de verschillende functies in het paritair comité nr. 319, kent in hoofdstuk V, premies, toeslagen en vergoedingen toe.

Art. 14 van die C.A.O. bepaalt:

- voor vakantieverblijven;
- door de inrichtingen of diensten georganiseerd;
- die in aanmerking komen voor de berekening van de dagprijs;
- voor maximum dertig dagen per jaar;
- ten behoeve van begeleidende personeelsleden;
- voor een hele dag aanwezigheid in het vakantieverblijf;
- een forfaitaire dagvergoeding;
- tot dekking van hun (personeelsleden) bijkomende werkelijke lasten en/of kosten.

Tot 1 januari 1991 bedroeg die dagvergoeding 500 frank en vanaf die datum werd ze gebracht op 1.000 frank en aan de evolutie van het indexcijfer gekoppeld.

De partijen twisten erover dat deze vergoeding, die ingevolge de Loonbeschermingswet loon uitmaakt, op grond van art. 19, § 2, van de SZ-wet, voor de berekening van de bijdragen als loon moet worden aangemerkt.

In het bestreden vonnis werd vastgesteld dat de vergoeding in verhouding staat tot de werkelijke bijkomende kosten die het personeel kan hebben tijdens de vakantiecampen met mentaal gehandicapten en waarvan de eerste geïntimeerde opgave doet.

De appellant betwist dat die forfaitaire dagvergoeding overeenstemt met door de personeelsleden werkelijk gedragen kosten, en beschouwt ze als een aanmoedigingspremie. In de eerste plaats voert de appellant aan dat geen enkel bewijs van effectief gemaakte kosten voorligt. Uit het feit dat vanaf 1 januari 1991 de vergoeding werd verhoogd tot 1.000 frank, alsook uit de voorwaarden waaronder de vergoeding in de C.A.O. werd toegekend, volgt volgens de appellant dat de kampvergoeding geen terugbetaling van werkelijk gemaakte kosten kan betreffen. De normale kosten, die de eerste geïntimeerde aangeeft, en die volgens haar het gevolg zijn van de uitvoering van de arbeidsovereenkomst en forfaitair worden vergoed, zijn volgens de appellant niet ten laste van de werkgever.

De kampvergoeding werd bij C.A.O. forfaitair bepaald. Dit impliceert uiteraard niet dat de kampvergoedingen werkelijke kostenvergoedingen zijn en in verhouding staan tot de reële, gedane uitgaven.

Evenwel, de forfaitaire kostenvergoedingen zijn ook niet enkel dan werkelijk kostenvergoedingen voor zover en in de mate ze gestaafd worden met bewijsstukken door diegene die ze effectief heeft gedragen. Hierboven werd reeds uiteengezet dat, wanneer de kosten forfaitair worden vergoed, de werknemer niet het bewijs moet of kan leveren dat de uitgaven effectief werden gedaan. Aan de hand van de voorgelegde gegevens waartoe ook de opsomming van de kosten behoort die volgens de werkgever het gevolg zijn van het vakantieverblijf, dient te worden vastgesteld of de forfaitaire vergoeding in een redelijke verhouding staat tot de werkelijke uitgaven.

De kampvergoedingen kunnen kostenvergoedingen zijn die bij C.A.O. ten laste van de werkgever worden gelegd. Zij kunnen nochtans voor de berekening van de SZ-bijdragen enkel niet in aanmerking worden genomen als loon in de mate dat ze werkelijk kostenvergoedingen zijn die werkelijk gemaakte kosten terugbetalen, op basis van een forfait waarvan op grond van de voorliggende gegevens wordt vastgesteld dat het in verhouding staat met de werkelijke uitgaven.

Dat de forfaitaire vergoeding niet in verhouding zou staan tot de werkelijke uitgaven, leidt de appellant ten onrechte of uit het feit dat ze vanaf 1 januari 1991 werd opgetrokken van 500 frank per dag naar 1.000 frank per dag. Immers, de dagvergoeding van 500 frank werd uitbetaald sinds 1978, zonder dat dit bedrag gekoppeld was of aangepast werd aan de evolutie van het indexcijfer.

De tijdelijke uitvoering van de arbeidsovereenkomst in een vakantieverblijf, 24 uur op 24 uur, gedurende verscheidene dagen, en minstens voor 24 uur, veroorzaakt voor de werknemer meerkosten – ook in de privésfeer waarin de betrokkene zijn (buitengewone) afwezigheid dient te organiseren – die bij C.A.O. kunnen ten laste gelegd worden van de werkgever.

De kampvergoedingen worden enkel toegekend aan de personeelsleden die effectief de vakantie begeleiden, en de voorwaarden waaronder ze worden toegekend tonen aan, in tegenstelling tot wat de appellant beweert, dat ze werkelijke kosten beogen te vergoeden. Ze worden inderdaad slechts toegekend aan personeelsleden, voor vakanties onder bepaalde voorwaarden georganiseerd, waarvoor de inrichting recht heeft op een begrensde terugbetaling van haar kosten, en voor zover het personeelslid dagelijks 24 uur aanwezig is in het vakantieverblijf. De vergoedingen zijn gelimiteerd tot de eerste dertig dagen per kalenderjaar en forfaitair bepaald op 1.000 frank. De kosten die kunnen ten laste worden gelegd van de werkgever – ingevolge de C.A.O., want ze zijn het in principe niet – zijn duidelijk begrensd in de C.A.O. zelf, zowel per dag, als per kalenderjaar. Eventuele hogere uitgaven op dag- en jaarbasis, blijven ten laste van de werknemer.

De opsomming van de kosten in de opgave door de eerste geïntimeerde, en die slechts ten laste vallen van de werkgever ingevolge de C.A.O., rechtvaardigen naar het oordeel van het Hof de forfaitaire dagvergoedingen van 1.000 frank.

De forfaitaire kampvergoedingen vergoeden meerkosten die het gevolg zijn van de (tijdelijke) uitvoering van de ar-

beidsovereenkomst (in specifieke omstandigheden) en die bij C.A.O. ten laste zijn gelegd van de werkgever. Uit de voorwaarden waaronder die vergoedingen worden toegekend en uit de voorliggende gegevens blijkt dat de forfaitaire vergoeding in verhouding staat tot de door het personeelslid werkelijk gedragen kosten.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUGGE

2 DECEMBER 1997

Beslagrechter: de h. Huygebaert

Advocaten: mrs. Delacourt, Desticker en Malherbe

Rechtsmiddelen – Verstek – Betekening verstekvonnis – Art. 806 Ger.W. – Belang – Stilzwijgende afstand

De partij die bij verstek werd veroordeeld, kan geen beroep doen op de sanctie van art. 806 Ger.W. wanneer zij tegen het vonnis verzet heeft aangetekend.

N.V. A. t/ N.V. I.W.

Eiseres stelt verzet in tegen het uitvoerend beslag op roerend goed, betekend op 27 oktober 1997, ten verzoeken van verweerster, t.l.v. eiseres, en tevens tegen de dagstelling van de openbare verkoping, bepaald op 6 december 1997.

Verweerster betwist de versie van eiseres.

...

Er wordt uitgevoerd krachtens een vonnis tussen partijen bij verstek gewezen door het vredegerecht Kanton Zaventem van 10 februari 1995, dat werd betekend op 24 juli 1997.

Er werd in het beslagexploot van 27 oktober 1997 herhaald bevel gegeven sprekende met een aangestelde van huidige eiseres op verzet: de afrekening bevat hoofdsom 680.960 F, meer gedingskosten 18.699 F, uitgifte 120F en voorts kosten betekening-bevel 6.667 F, meer deel confrater (gerechtsdeurwaarder) 1.366 F, en belangrijke gerechtelijke interessen. Er werd beslag gelegd in de drukkerij op vier industriële nietmachines Muller Martini. De verkoopdag werd bepaald op zaterdag 6 december 1997.

Eiseres op verzet stelt in haar inleidend exploot op 30 oktober 1997, reeds enkele dagen na het hier bestreden beslagexploot, dat verweerster op verzet – beslagleggende partij – geen uitvoerbare titel bezit, omdat het verstekvonnis ten gronde dateert van 10 februari 1995 en pas op 24 juli 1995 is betekend zodat het conform art. 860 Ger.W. als niet bestaande moet worden beschouwd sinds de eerste verjaring op 10 februari 1996. Eiseres op verzet stelt daarbij dat zij op 21 maart 1995 verzet heeft aangetekend tegen dit verstekvonnis.

Zoals verweerster op verzet – beslagleggende partij – terecht opmerkt in haar conclusie neergelegd op 24 november 1997, is art. 806 Ger.W. in deze zaak niet van toepassing, omdat huidige eiseres op verzet zelf ten gronde verzet heeft aangetekend op 21 maart 1995, zij het ruim een maand na het verstekvonnis en huidige eiseres op verzet geen belang heeft om dit artikel in te roepen, omdat zij wel degelijk kennis blijkt te hebben gehad van het verstekvonnis ten gronde, toen zij op 21 maart 1995 het verzet ten gronde in-

stelde «tegen alle beschikkingen van het vonnis bij verstek... 10 februari 1995»... «Aangezien... de huur januari 1995 en februari 1995 betaald werd, evenals de provisiekosten januari 1995,... (en zij) stellig betwist nog huur of provisiekosten voor 1991 verschuldigd te zijn».

Omdat de procedure op verzet ten gronde is ingesteld en ingeleid binnen het jaar na het verstekvonnis ten gronde, blijkt dat huidige eiseres op verzet voldoende kennis had van het verstekvonnis, zodat de betekening binnen het jaar overbodig is: er kan uit het verzet ten gronde inderdaad worden afgeleid dat (huidige) eiseres op verzet afstand doet van het recht vervat in art. 806 Ger.W.

Uit niets blijkt dus dat het uitgevoerde verstekvonnis ten gronde van 10 februari 1995 als niet bestaande zou moeten worden beschouwd, zodat er op het ogenblik van de betekening-bevel op 24 juli 1997 én op het ogenblik van het proces-verbaal van uitvoerend roerend beslag van 27 oktober 1997 daarin een uitvoerbare titel is vervat.

...

NOOT – Zie: E. Krings, «Artikel 806 Ger.W.» in *Comm. Ger.W.*, nr. 5; A. Fettweis, *Manuel de procédure civile*, Luik, 1985, p. 299, nr. 400.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE DENDERMONDE

3e KAMER – 5 OKTOBER 1998

Voorzitter: de h. De Croock

Rechters in handelszaken: de hh. Moens en Dullaers

Advocaten: mrs. Peeters en Van Dooren

Faillissement – Eigendomsvoorbehoud – Artikel 101 Faill. W. – Termijn

De rechtsoverdracht tot terugvordering moet op straffe van verval worden ingesteld voor de sluiting van het proces-verbaal van verificatie. Een brief gericht tot de curator met het verzoek tot teruggave is terzake onvoldoende.

S. t/ Faill. B.V.B.A. I.

De vordering strekt tot teruggave van op de terreinen van de failliete B.V.B.A. I. zich bevindende lege vaten (ongeveer 45.000). P. S. beweert dat hij eigenaar is van deze vaten en stelt dat op 30 januari 1996 een overeenkomst werd gesloten met B.V.B.A. I. om de vaten bij B.V.B.A. I. te stockeren in de periode januari 1996 februari 1997 om te worden gereinigd en verwerkt. P. S. voert aan dat deze verwerking geen doorgang kon vinden, omdat het domein op 18 februari 1997 werd verzegeld en afgesloten. De bedoelde vaten konden dan ook door hem niet meer worden teruggaaheld. De B.V.B.A. I. werd failliet verklaard op 1 maart 1998. P. S. vorderde na het failliet de vaten terug van de curatoren.

Bij brief van 14 april 1998 bevestigde één der curatoren aan P. S. de ontvangst van de vraag tot teruggave als volgt: «Uw brief van 27 maart 1998 kwam heden in mijn bezit. Alvorens enige beslissing te nemen verzoek ik U mij de bewijsstukken te bezorgen waaruit blijkt dat er zich vaten van uw

firma bevinden bij I. Er kan dan ook nog geen gunstig gevolg worden verleend aan Uw vraag». Hierop volgde verdere briefwisseling tussen partijen waarbij P. S. bleef aandringen op teruggave en de curatoren wegens gebrek aan enig afdoend eigendomsbewijs alle vaten als eigendom van B.V.B.A. I. beschouwden.

De curatoren werpen het verval op van de huidige rechtsvordering.

Centraal staat de betwisting nopens het al dan niet vervallen zijn van huidige rechtsvordering.

Overeenkomstig art. 101 Faill.W. moet op straffe van verval de rechtsvordering tot terugvordering worden ingesteld voor de sluiting van het proces-verbaal van nazicht van schuldvorderingen. Door een gedeelte van de rechtsleer wordt verdedigd dat een eis in rechte niet ingesteld dient te worden vóór de sluiting van het proces-verbaal van nazicht van schuldvorderingen en dat een eenvoudig verzoek aan de curator binnen de gestelde termijn zou volstaan (zie J. Verlinden, «Overzicht van de nieuwe wetten betreffende het faillissement en het gerechtelijk akkoord», *T.V.R.*, 1998, p. 20 nr. 117 – I. Verougstraete *Manuel de la faillite en du concordat*, 1998, p. 465 nr. 841; Frédéric, G., «Les Moyens de se prémunir contre la défaillance de ses co-contractants» *Actualité du droit*, 1997, 573).

Anderen stellen dat bij weigering van de curator het verzoek in te willigen, diegene die terugvordert de curator zal dienen te dagvaarden of met de curator zal dienen vrijwillig te verschijnen voor het verstrijken van het proces-verbaal van nazicht van schuldvorderingen (E. Dirix «Eigendomsvoorbehoud», *R.W.*, 1997-1998, p. 491 nr. 33; J. Meerts, in *Gerechtelijk akkoord en faillissement*, Kluwer II.H.20 p. 15, E. Dirix, «Schuldeisers en zekerheidsrechten», in *Faillissement en gerechtelijk akkoord, het nieuwe recht*, p. 407 nr. 66; E. Van Camp, *De nieuwe faillissementswet*, p. 301, nr. 579; C. Van Buggenhout, *Commentaar bij de nieuwe wet op het faillissement van 8 augustus 1997*, ed. Samson, p. 180).

Het proces-verbaal van nazicht van schuldvorderingen had plaats op 17 april 1998. Het staat vast dat voorafgaande aan het proces-verbaal van nazicht van schuldvorderingen, P. S. om afgifte van de goederen heeft gevraagd. Dit blijkt uit de inhoud van de hierboven vermelde brief van de curator van 14 april 1998. De rechtsvordering werd slechts ingeleid na het proces-verbaal van nazicht van schuldvorderingen.

Bij het beantwoorden van de vraag of een eenvoudig verzoek tot afgifte volstaat dan wel of een rechtsvordering nodig is om het verval bedoeld in art. 101, § 3, Faill.W. te vermijden, dient in de eerste plaats te worden uitgegaan van de wettekst. Het verval wordt voorkomen door «de rechtsvordering tot terugvordering» (art. 101, § 3, Faill.W.). De wettekst kwam tot stand ingevolge een regeringsamendement op het ontwerp van Faillissementswet (zie amendement nr. 5, *Parl.St., Kamer*, 1995-96, nr. 330/2). In dit regeringsamendement was enkel sprake van de «terugvordering» om het verval te vermijden. In de definitieve wettekst werd uiteindelijk gesteld dat «de rechtsvordering» tot terugvordering nodig is om verval te vermijden.

Een eerste beoordeling wijst reeds in de richting van de noodzaak van een gerechtelijke vordering om het verval bedoeld in art. 101, § 3, Faill.W. te vermijden.

Tevens kan worden opgemerkt dat de wetgever andere termen gebruikt voor een louter verzoek.

Het volstaat te verwijzen naar art. 108 Faill.W. waarin wordt bepaald dat de curatoren met goedkeuring van de rechter-commissaris de verzoeken tot terugvordering kunnen inwilligen met machtiging van de rechter-commissaris.

In zijn context gezien moet worden vastgesteld dat de wetgever andere termen gebruikt en het enerzijds heeft over het verzoek tot teruggave (art. 108 Faill.W.) en anderzijds de rechtsvordering tot terugvordering (art. 101, § 3, Faill.W.).

De bedoeling van de wetgever bij het instellen van een vervaltermijn was ongetwijfeld snel eventuele betwistingen omtrent het eigendomsrecht over de activa op te lossen teneinde tot snelle realisatie te kunnen overgaan.

Indien een loutere vraag tot afgifte voldoende zou zijn om het verval te vermijden, lost dit in wezen niets op om het doel van de wet te bereiken.

Wanneer de curator op een dergelijke vordering bij brief afwijzend reageert zou, in de stelling dat geen rechtsvordering noodzakelijk is, diegene die een revindicatievordering wil instellen, nog eindeloos de tijd hebben om na het proces-verbaal van nazicht van schuldvorderingen, de weigering van de curator om de goederen af te geven, in rechte te betwisten.

Zulks kan onmogelijk de bedoeling geweest zijn van de wetgever bij het instellen van een vervaltermijn.

Op basis van de tekst van art. 101, § 3, Faill.W., zijn context en de *ratio legis*, mag worden aangenomen dat geen rechtsvordering wordt bedoeld om het verval te vermijden.

Omdat de vervaltermijn een proceduretermijn is waarvan de naleving een voorwaarde is voor de toelaatbaarheid van de vordering, is de vordering te dezen niet toelaatbaar.

...

VREDEGERECHT TE WESTERLO

30 DECEMBER 1997

Rechter: de h. Carens

Advocaten: mrs. Amelinckx en Van Hirtum

Alimentatie – Gemeenrechtelijke onderhoudsverplichting van kinderen tegenover hun ouders – 1. Geen exceptie van onwaardigheid – 2. Begroting – Toepassing van een drie-fasenredenering – Goedschikse vrijwillige hulp die de onderhoudsschuldeiser ontvangt

1. *Behoudens het geval van volledige ontzetting van het ouderlijke gezag, kan het kind van wie door een ouder een onderhoudsgeld wordt gevorderd overeenkomstig art. 205 B.W., geen exceptie van onwaardigheid inroepen.*

2. *Bij de begroting van de gemeenrechtelijke familiale onderhoudsverplichting dient rekening te worden gehouden met een «drie-fasenredenering», waarbij in eerste instantie de referentiestandaard dient te worden vastgesteld, in een tweede fase de financiële toestand van de onderhoudsschuldeiser moet worden onderzocht, en in een derde fase de financiële draagkracht van de onderhoudsplichtige moet worden nagegaan. Bij de bepaling van de financiële draagkracht dient ook de «goedschikse vrijwillige hulp» die de onderhoudsschuldeiser ontvangt, in aanmerking te worden genomen.*

O. t/ De C.

Overwegende dat eiseres vordert, verweerster – haar dochter – te veroordelen tot betaling van een maandelijks onderhoudsgeld ten bedrage van 10.000 F. vanaf de maand februari 1997, te indexeren.

Overwegende dat art. 205 B.W. bepaalt dat de kinderen levensonderhoud verschuldigd zijn aan hun ouders en hun andere bloedverwanten in de opgaande lijn die behoeftig zijn. Het gaat *in casu* derhalve om de zgn. algemene gemeenrechtelijke familiale onderhoudsverplichting waarop eiseres zich beroept.

Overwegende dat verweerster *in limine litis* inroept dat haar ouders uit de echt scheidden, dat zij een heel ongelukkige jeugd kende, dat haar moeder «aan drank en mannen» verslaafd zou zijn geweest en dat haar moeder (eiseres) zich nooit om haar dochter (verweerster) heeft bekommerd. Juridisch dient een en ander te worden gekwalificeerd, naar de mening van verweerster, dat haar moeder (eiseres) «onwaardig» is om enig onderhoudsgeld te vorderen. Ten aanzien van dit argument dient echter van meet af aan te worden aangemerkt dat de klassieke en nagenoeg unanieme rechtspraak en rechtsleer terzake van oordeel is dat er inzake levensonderhoud geen oorzaken van onwaardigheid bestaan, en dat de onderhoudsschuldenaar deze exceptie niet kan inroepen (*Cf.* bijv. recent Vred. Sint-Jans-Molenbeek, 10 mei 1994, *A.J.T.*, 1994-95, 63 met noot van Hofströssler, P.). Alleen ingeval een ouder volledig wordt ontzet van het ouderlijk gezag (*quod non in casu*) verliest die ouder het recht om van het betrokken kind (en diens afstammelingen) een onderhoudsgeld te vragen (art. 33, tweede lid, 4°, Jeugdbeschermingswet).

Overwegende dat bij de feitelijke toepassing van het bepaalde in art. 205 B.W., dus bij de gerechtelijke vaststelling van het bedrag aan alimentatie in het raam van de gemeenrechtelijke familiale onderhoudsverplichting, een zgn. «driefasenredenering» moet worden gevolgd, in dezelfde zin als de begrotingssystematiek die dient te worden nageleefd inzake de uitkering in de relatie tussen gewezen echtgenoten na echtscheiding op grond van feiten (*Cf.* Commentaar van J. Roodhooft bij de art. 205 en 208 B.W. in *Artikelsgewijze commentaar Personen- en Familierecht*, Kluwer België en J. Roodhooft, *De gerechtelijke begroting van onderhoudsuitkeringen tussen ex-echtgenoten*, Kluwer België 1996, p. 29, nr. 60).

Overwegende dat aldus in een eerste fase van de begroting de referentiestandaard in het concrete geval dient te worden vastgesteld, m.a.w. dient het bedrag te worden bepaald waarop de onderhoudsschuldeiser in beginsel recht heeft. Het toepasselijke criterium om dat bedrag te bepalen, is in het gemene recht, de vraag of de potentieel onderhoudsgerechtigde zelf al dan niet in zijn bestaan, in zijn levensonderhoud kan voorzien. Om een uitkering te kunnen ontvangen, is derhalve niet vereist dat de potentieel onderhoudsgerechtigde zich bevindt in een toestand waarin hem het levensnoodzakelijke ontbreekt, maar is het daarentegen voldoende in een zgn. relatieve noodtoestand te verkeren. Criterium is dus niet (zoals bij echtscheiding op grond van fout) het behoud van een gelijkwaardige levensstandaard als vroeger.

Overwegende dat daarbij dient rekening te worden gehouden met de leeftijd van de potentieel onderhoudsgerech-

tigde, gezondheidstoestand, geslacht, levensduur in de omgeving waar eiseres woont. Meer algemeen kan worden gezegd dat het levensonderhoud alles omvat wat noodzakelijk is om een menswaardig bestaan te leiden. Het beperkt zich dus niet tot datgene wat nodig is om in leven te blijven, maar moet ruimer worden geïnterpreteerd. Het omvat dus ongetwijfeld de kosten voor voeding, kleding, huisvesting, verwarming en een redelijke ontspanning (bv. de kosten van een televisie en de daaraan gekoppelde taksen moeten in aanmerking worden genomen). Aangezien ze noodzakelijk zijn om in leven te blijven, vallen ook de uitgaven voor toegediende medische zorg en chirurgische ingrepen onder de gemeenrechtelijke inhoud van het begrip levensonderhoud.

...

Overwegende dat, alle concrete feitelijke omstandigheden in acht nemend, de referentiestandaard van eiseres passend en realistisch wordt bepaald op een bedrag van 30.000 F. per maand.

Overwegende dat thans, na in een eerste fase de referentiestandaard te hebben vastgesteld, in een tweede fase de financiële toestand van de onderhoudsschuldeiser (eiseres) moet worden onderzocht. Er dient dus te worden onderzocht of degene die om de uitkering verzoekt, al dan niet behoeftig is (*Cf.* art. 205 B.W.). Dit is het geval indien eiseres, gelet op haar financiële draagkracht, niet in staat is de voor haar toepasselijke referentiestandaard zelf te bereiken. In deze tweede fase moet m.a.w. onderzocht of eiseres zelf over voldoende middelen beschikt of kan beschikken om het voor haar vooropgestelde levensniveau te bereiken.

Overwegende dat eiseres blijkens het voorliggende dossier in principe enkel beschikt over een maandelijks pensioen (blijkens stuk 6 van haar bundel 22.448 F. per maand), d.i. in principe een tekort van 7.552 F. per maand om de referentiestandaard te bereiken.

Overwegende dat eiseres in haar inleidend verzoekschrift echter zelf vermeldt dat zij bovendien al sedert ongeveer vier jaar een vrijwillige bijdrage ontvangt van haar zoon (niet in onderhavige procedure betrokken) ten bedrage van 10.000 F. per maand. Het gaat hier over een zgn. «goedschikse» vrijwillige hulp die de onderhoudsschuldeiser ontvangt van een ander familielid. De fundamentele vraag die rijst, is of bij het bepalen van de financiële draagkracht van de onderhoudsschuldeiser met deze vrijwillige bijdrage rekening dient te worden gehouden. Deze vraag is reeds aan de orde geweest (en beantwoord) bij de bespreking van de begrotingssystematiek die dient te worden gevolgd inzake de uitkering na echtscheiding op grond van bepaalde feiten. Aangezien de *in casu* toe te passen begrotingssystematiek daarmee analoog verloopt (*Cf. supra*), kan hier ook nuttig en parallel, naar de daar vooropgestelde juridische oplossingen worden verwezen. Wij stellen aldus vast dat, terwijl de oudere rechtspraak en rechtsleer het standpunt innemen dat de «goedschikse hulp» niet in aanmerking dient te worden genomen bij het bepalen van de draagkracht van de onderhoudsschuldeiser, de recente auteurs van mening zijn dat met een dergelijke financiële hulp wel degelijk rekening dient te worden gehouden, zeker wanneer deze – zoals *in casu* het geval is – een vrijwillig karakter heeft (J. Roodhooft, *o.c.*, p. 86-87, nr. 166 en J. Gerlo, *Onderhoudsgelden*, Kluwer, 1994, p. 258, nr. 394). Deze laatste auteur citeert aldaar als voorbeeld dat bij de vaststelling van de uitkering na echtscheiding op grond van bepaalde feiten in het voordeel van de

«onschuldige» echtgenoot, wel degelijk rekening dient te worden gehouden met de «goedschikse hulp» die deze onschuldige echtgenoot op vrijwillige basis van zijn ouders ontvangt.

Overwegende dat Wij ons aansluiten bij het «moderne» standpunt dat de goedschikse hulp mede in aanmerking dient te worden genomen bij de draagkrachtbepaling.

Overwegende dat met inachtneming van dit bijkomende bedrag van 10.000 F. per maand, dient geconcludeerd dat eiseres zelf over voldoende financiële middelen beschikt (nl. 22.448 F. + 10.000 F. = 32.448 F. per maand) om de voor haar toepasselijke referentiestandaard (30.000 F. per maand) te bereiken, zodat eiseres geen aanspraak op een onderhoudsuitkering tegenover huidige verweerster kan laten gelden en niet verder dient te worden ingegaan op de derde fase van de begrotingssystematiek (nl. het onderzoek naar de draagkracht van de onderhoudsplichtige).

Overwegende dat blijkens het voorgaande de onderhavige vordering ongegrond dient te worden verklaard.

NIEUW RECHT OP KOMST

NIEUW INTERNATIONAAL PROCESRECHT OP KOMST IN EUROPA: HET EEX II-VERDRAG

I. INLEIDING

1. Korte tijd geleden traden in België de zgn. «San Sebastian»-versie van het EEX-verdrag alsook het verdrag van Lugano («EVEX-verdrag») in werking (cf. de mededeling van H. Van Houtte in *R.W.*, 1997-98, 790). In de nabije toekomst zullen de Belgische rechtsbeoefenaren zich ook vertrouwd moeten maken met nog een ander Europees bevoegdheids- en executieverdrag, het zgn. «EEX II»- of «Brussel II»-verdrag. Op 28 mei jl. ondertekenden de lidstaten van de Europese Unie namelijk het Verdrag betreffende de bevoegdheid en de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken, alsook het Protocol betreffende de uitlegging van dit verdrag door het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen. Op een domein waarin de vlotte circulatie van vonnissen van het grootste belang is, werd aldus een nieuwe, langverwachte stap gezet naar de verwezenlijking van één Europese juridische ruimte. Het verdrag, het protocol en de respectieve toelichtende verslagen werden inmiddels gepubliceerd in het Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen (*Pb.C.*, 16 juli 1998, nr. 221).

2. Het nieuwe verdrag, dat zijn grondslag vindt in de artikelen K1 en K3,2^c van het Verdrag van Maastricht (justitiële samenwerking in burgerlijke zaken), zal pas in werking treden wanneer de vijftien huidige lidstaten hun ratificatieprocedures hebben afgerond (al kunnen de Staten die het verdrag hebben geratificeerd wel afspreken om het verdrag al eerder in hun onderlinge betrekkingen toe te passen). Bovendien zal het verdrag dan slechts gelden voor de rechtsvorderingen die worden ingesteld en de akten die worden verleden na de datum van inwerkingtreding. Wellicht duurt het dus nog enkele jaren vooraleer dit verdrag effectief in België zal worden toegepast. Wegens de belangrijke plaats die EEX II-verdrag dan wellicht zal innemen in het Euro-

pese en Belgische internationaal procesrecht, wordt hierna reeds een kort overzicht gegeven van de verdragsbepalingen. Voor meer uitleg bij het verdrag wordt voorts verwezen naar het toelichtend verslag, opgesteld door de Spaanse hoogleraar A. Borrás.

3. Net als het EEX-verdrag, is het EEX II-verdrag een «dubbelverdrag»: het beoogt de eenmaking binnen de Europese Unie van de regelen inzake internationale rechterlijke bevoegdheid (ook rechtsmacht genoemd) en inzake erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen. Deze benadering heeft als voordeel dat, middels afspraken over de rechtsmachtsregelen, afstand kan worden gedaan van strenge controle op het vlak van erkenning en tenuitvoerlegging. Zoals nog zal blijken, is dit systeem, evenmin als het EEX-verdrag, t.a.v. bepaalde verweerders echter niet helemaal waterdicht.

Het vertrouwde concept waarop het EEX II-verdrag steunt, heeft tot gevolg dat ook de structuur van het nieuwe verdrag bekend zal overkomen. In het eerste artikel wordt het toepassingsgebied afgebakend; titels II en III zijn vervolgens gewijd aan de rechtsmacht enerzijds en aan de erkenning en tenuitvoerlegging anderzijds.

II. TOEPASSINGSGEBIED

4. Het nieuwe verdrag zal toepassing vinden op de burgerlijke rechtsvorderingen – louter godsdienstige procedures zijn uitgesloten – tot echtscheiding, scheiding van tafel en bed of nietigverklaring van het huwelijk. Vraagstukken die in een dergelijke procedure aan bod kunnen komen, zoals alimentatie en huwelijksvermogensrecht, blijven uitgesloten.

Het verdrag is echter wél van toepassing op de burgerlijke rechtsvorderingen betreffende de ouderlijke verantwoordelijkheid voor gemeenschappelijke kinderen van de echtgenoten ter gelegenheid van de zonet opgesomde rechtsvorderingen betreffende het huwelijk. Blijkens het toelichtend verslag wordt voor de betekenis van «ouderlijke verantwoordelijkheid» verwezen naar het recht van de lidstaten. Niettemin werden de verdragsopstellers voor het gebruik van deze term duidelijk geïnspireerd door het verdrag van Den Haag van 19 oktober 1996 inzake de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning, de tenuitvoerlegging en de samenwerking op het gebied van ouderlijke verantwoordelijkheid en maatregelen ter bescherming van kinderen. In dit zgn. Kinderbeschermingsverdrag, dat overigens nog niet in werking is getreden, wordt dit begrip omschreven als het ouderlijk gezag of elke andere gezagsverhouding die de rechten, bevoegdheden en verplichtingen van ouders, voogd of andere wettelijke vertegenwoordiger t.a.v. de persoon en de goederen van het kind bepaalt.

Het verdrag betreft enkel de ouderlijke verantwoordelijkheid voor de *gemeenschappelijke* – natuurlijke of geadopteerde – kinderen; met de feitelijke gezinssamenstelling wordt geen rekening gehouden. Deze beperking wordt gerechtvaardigd door de verwijzing naar een andere beperking, nl. dat het EEX II-verdrag niet van toepassing is op alle vorderingen inzake ouderlijke verantwoordelijkheid. De klemtoon ligt in wezen op de «echtelijke procedure»: het is voldoende, maar het is ook noodzakelijk, dat naar aanleiding van een procedure tot echtscheiding, scheiding van tafel en bed of nietigverklaring van het huwelijk óók een vordering

betreffende de ouderlijke verantwoordelijkheid van de betrokken echtgenoten voor gemeenschappelijke kinderen wordt ingesteld. Zo zal het EEX II-verdrag b.v. niet worden toegepast op vorderingen tot toewijzing van het hoederecht n.a.v. de organisatie van een feitelijke scheiding tussen de ouders. Het is overigens niet noodzakelijk dat beide procedures – die inzake de echtelijke band en die inzake de gemeenschappelijke kinderen – voor dezelfde rechter worden gebracht: het verdrag laat de interne rechterlijke organisatie onverlet. Wel streeft het verdrag ernaar dat beide procedures in hetzelfde land doorgang vinden, al kan dit niet volledig worden gegarandeerd.

5. Om evidente redenen van soevereiniteit kunnen de lidstaten enkel de rechtsmacht van hun eigen rechtbank afbakenen. In het EEX-verdrag geldt de rechtsmachtsregeling, op enkele uitzonderingen na, enkel voor vorderingen tegen verweerder met woonplaats op het grondgebied van een verdragsstaat. In het nieuwe verdrag is, zo blijkt uit de artikelen 7 en 8, voor een andere benadering geopteerd. Art. 8 (met als titel «residuele bevoegdheden») bepaalt dat naar de nationale rechtsmachtsregelen moet worden overgeschakeld zodra geen rechterlijke instantie van een lidstaat over rechtsmacht beschikt krachtens de in de artt. 2 tot en met 6 opgesomde regelen. Art. 7 bepaalt dan weer dat een echtgenoot met gewone verblijfplaats op het grondgebied van een lidstaat of die onderdaan is van een lidstaat dan wel er zijn «woonplaats» heeft, enkel krachtens de artikelen 2 tot en met 6 voor de rechterlijke instanties van een andere lidstaat kan worden gedaagd. Samengevat betekent dit dat de lidstaten de gemeenschappelijk overeengekomen rechtsmachtsregelen dienen toe te passen t.a.v. alle verweerders, ongeacht hun nationaliteit, «woonplaats» of gewone verblijfplaats; voor de verweerders die niet aan de criteria van art. 7 voldoen, mogen de lidstaten in hun gemene recht nog bijkomende rechtsmachtsfactoren opnemen. Die bijkomende regelen van internationale bevoegdheid zullen bovendien in gelijke mate kunnen worden ingeroepen zowel door de onderdanen van de betrokken lidstaat als door de onderdanen van andere lidstaten die aldaar hun gewone verblijfplaats hebben.

Het ontbreken van een territoriale toepassingsbeperking kan, ook wanneer de verdragsrechtelijke rechtsmaatregelen worden toegepast, tot verregaande resultaten leiden. Zo kan een Amerikaan die in de V.S.A. met een Belgische is gehuwd en die zijn hele huwelijksleven in de V.S.A. heeft doorgebracht, door zijn echtgenote in België worden gedagvaard zodra zij zes maanden in België woont en dit zelfs wanneer de verweerder nooit in België of Europa is geweest.

Voor de vorderingen inzake ouderlijke verantwoordelijkheid moet, behalve op het voorgaande, óók worden gelet op de gewone verblijfplaats van het kind. De verdragsrechtelijke vastgelegde rechtsmachtsregelen gelden enkel m.b.t. kinderen die hun gewone verblijfplaats in een lidstaat hebben.

6. Op het vlak van erkenning en tenuitvoerlegging volgt het EEX II-verdrag wel de benadering van het EEX-verdrag: de ruimtelijke toepassingsvoorwaarden voor het bevoegdheidsdeel werken niet door op de erkennings- en executieregels, die gelden voor uit een andere lidstaat afkomstige rechterlijke beslissingen en aldaar verleden akten en gerechtelijke schikkingen. Dit betekent dat deze bepalingen, ondanks hun zeer liberaal karakter, ook zullen worden toegepast op beslissingen die zijn totstandgekomen op an-

dere dan de in het verdrag aangegeven rechtsmachtsregelen. Natuurlijk is het zo dat exorbitante rechtsmachtsfactoren enkel zullen kunnen worden toegepast t.a.v. echtgenoten-verweerders die geen gewone verblijfplaats in een lidstaat hebben en er geen onderdaan van zijn of er hun «woonplaats» niet hebben. Maar dat een dergelijk systeem opnieuw tot boze reacties in de buitenlandse rechtsordes zal leiden, hoeft geen betoog.

7. Regelmatig wordt in het verdrag verwezen naar de nationaliteit of de «woonplaats» van (één van) de echtgenoten. Telkens wordt verondersteld dat de lidstaten niet beide factoren zullen aanwenden, maar bij hun ratificatie zullen aangeven welke van beide criteria zij zullen hanteren. Door dit compromis hebben de verdragsopstellers een moeilijke keuze vermeden. België zal, gelet op zijn conflictenrechtelijke traditie, zo goed als zeker opteren voor het nationaliteitscriterium; het Verenigd Koninkrijk en Ierland zullen daarentegen wellicht het «woonplaats»-criterium verkiezen. Art. 1, 3°, van het verdrag bepaalt namelijk dat onder «woonplaats» – dat om verwarring te voorkomen o.m. in de Nederlandse verdragsversie steeds tussen aanhalingstekens wordt geschreven – hetzelfde wordt verstaan als in de rechtsstelsels van het Verenigd Koninkrijk en Ierland onder «domicile». Vooral de aanvaarding van de nationaliteitsfactor is enigszins opmerkelijk in de communautaire context, maar wordt verklaard door de niet ongebruikelijke poging tot afstemming van het bevoegdheids- op het conflictenrecht.

III. RECHTSMACHT

8. De hoofdregelen inzake rechtsmacht worden teruggevonden in de artikelen 2 en 3 van het verdrag, die vooral op het traditionele nauw band-beginsel zijn gebaseerd. Het eerste artikel betreft de echtelijke vorderingen; hier bevindt zich het zwaartepunt van de verdragsrechtelijke rechtsmachtsregeling.

9. Inzake echtscheiding, scheiding van tafel en bed of nietigverklaring van het huwelijk somt art. 2, 1° van het EEX II-verdrag een reeks gelijkwaardige rechtsmachtsfactoren op. Enerzijds staat daarbij de gewone verblijfplaats centraal (art. 2, 1° a), anderzijds vormen de nationaliteit of de «woonplaats» van de echtgenoten het centrale criterium (art. 2, 1° b).

Volgens dit artikel komt rechtsmacht toe aan de rechterlijke instanties van de lidstaat op het grondgebied waarvan de echtgenoten hun gewone verblijfplaats hebben, of waarin zich de laatste gewone verblijfplaats van de echtgenoten bevindt indien één van hen daar nog verblijft, of waarin de verweerder zijn gewone verblijfplaats heeft. Tevens wordt uitdrukkelijk rechtsmacht toegekend aan de rechterlijke instanties van de lidstaat waarin zich de gewone verblijfplaats van de verzoeker bevindt, zij het slechts onder bepaalde voorwaarden: hetzij dat hij daar sedert ten minste één jaar onmiddellijk voorafgaand aan het onderzoek verblijft, hetzij dat hij daar sedert ten minste zes maanden onmiddellijk voorafgaand aan het verzoek verblijft en onderaan is van de betrokken lidstaat of er zijn «woonplaats» heeft. In geval van gemeenschappelijk verzoek komt rechtsmacht toe aan de rechterlijke instanties van de lidstaat waarin zich de gewone verblijfplaats van een van de echtgenoten bevindt. De rechterlijke instanties van de lidstaat waarvan beide echtgenoten de nationaliteit hebben of waarin zij op duurzame wij-

ze hun «woonplaats» hebben gevestigd, beschikken eveneens over rechtsmacht.

10. De zonet genoemde rechterlijke instanties beschikken, in de uitoefening van hun bevoegdheid voor de echtelijke vordering, ook over rechtsmacht voor de ouderlijke verantwoordelijkheid voor een gemeenschappelijk kind van de echtgenoten dat gewoonlijk in die lidstaat verblijft. Is dit laatste niet het geval, dan komt aan die rechterlijke instanties toch nog rechtsmacht toe indien het kind gewoonlijk in één van de lidstaten verblijft en ten minste een van de echtgenoten de ouderlijke verantwoordelijkheid voor het kind draagt en de bevoegdheid door de echtgenoten wordt aanvaard en door het belang van het kind wordt gerechtvaardigd. Deze laatste regel laat de rechtbanken toe om rechtsmacht op te nemen m.b.t. verschillende gemeenschappelijke kinderen van het betrokken echtpaar, óók wanneer die kinderen in verschillende lidstaten verblijven.

De band met de echtelijke vordering blijkt voorts ook uit de tijdslimiet die voor de rechtsmachtsfactoren inzake ouderlijke verantwoordelijkheid geldt. Deze gelden enkel tot de beslissing houdende toewijzing of afwijzing van het verzoek tot echtscheiding, scheiding van tafel en bed of nietigverklaring van het huwelijk definitief is geworden of om een andere reden (b.v. overlijden of intrekking van de echtscheidingsvordering) een einde heeft genomen. Uiteraard mag een geldig gestarte procedure over de ouderlijke verantwoordelijkheid, die nog aanhangig is op het ogenblik dat de beslissing in de echtelijke procedure definitief wordt, nog wel voortlopen totdat een definitieve beslissing over de ouderlijke verantwoordelijkheid is genomen.

Na de inwerkingtreding in België van het Haags Kinderontvoeringsverdrag van 25 oktober 1980 – wat weldra het geval zal zijn (cf. *Gedr. St., Senaat*, 1997-98, nr. 952 en *Gedr. St., Kamer*, 1997-98, nr. 1648) – moet rekening worden gehouden met de bepalingen, in het bijzonder de artikelen 3 en 16, van dit verdrag; art. 4 van het EEX II-verdrag verleent aan die bepalingen immers voorrang.

11. Het verdrag bevat voorts bepalingen inzake tegenvorderingen en vorderingen inzake voorlopige en bewarende maatregelen die lijken op de verwante bepalingen in het EEX-verdrag. Een rechter voor wie een zaak aanhangig wordt gemaakt, dient ambtshalve zijn bevoegdheid te controleren, alsmede na te gaan of de niet-verschijnende verweerder wel in de gelegenheid is gesteld om het gedinginleidend of gelijkwaardig stuk tijdig te ontvangen of dat daartoe al het nodige is gedaan.

12. Art. 11 is gewijd aan aanhangigheid enerzijds (klassieke antecedentie-oplossing voor vorderingen tussen dezelfde partijen met hetzelfde onderwerp en dezelfde oorzaak) en aan «onderling afhankelijke vorderingen» anderzijds. De regeling m.b.t. dit laatste punt heeft lang het voorwerp van discussie uitgemaakt. Het resultaat van de onderhandelingen is dat het antecedentiebeginsel ook wordt toegepast wanneer bij rechterlijke instanties van verschillende lidstaten tussen dezelfde partijen vorderingen tot echtscheiding, scheiding van tafel en bed of nietigverklaring van het huwelijk aanhangig zijn die *niet* hetzelfde onderwerp betreffen. Aldus wordt getracht om onverenigbaarheid te vermijden tussen bv. een vordering tot nietigverklaring ingesteld in lidstaat A en een echtscheidingsvordering ingesteld in lidstaat B. Nadat de zaak is doorverwezen naar de rechterlijke instantie waarvoor ze het eerst is aangebracht, kan de partij

die haar vordering heeft ingesteld bij de rechterlijke instantie waarvoor de zaak het laatst is aangebracht, haar vordering aanhangig maken bij de eerstgenoemde rechterlijke instantie.

IV. ERKENNING EN TENUITVOERLEGGING

13. De beslissingen die het voorwerp uitmaken van de in titel III neergelegde regeling zijn enkel de «positieve» beslissingen, namelijk de door de rechter van een lidstaat uitgesproken echtscheiding, scheiding van tafel en bed of nietigverklaring van het huwelijk, alsmede een ter gelegenheid daarvan gegeven beslissing over de ouderlijke verantwoordelijkheid van de echtgenoten. De verweerder in een echtscheidingsprocedure zal dus geen exceptie van gewijsde kunnen baseren op het EEX II-verdrag wanneer de eiser eerder op onsuccesvolle wijze dezelfde vordering had ingesteld in een andere lidstaat. Voor het overige lijkt het erkennings- en exequatursysteem van het EEX II-verdrag sterk op dat van het EEX-verdrag.

A. Erkenning *de plano* en exequaturprocedure

14. Uiteraard strekken de verdragsbepalingen ertoe om de erkenning van beslissingen in de E.U. zo vlot mogelijk te doen verlopen. Net zoals dit in het EEX-verdrag en in het Belgische gemene recht het geval is, voorziet het EEX II-verdrag dan ook in de erkenning van rechtswege (*de plano*). Belangrijk, maar voor België evenmin vernieuwend, is dat er geen bijzondere procedure is vereist om de akten van de burgerlijke stand van een lidstaat aan te passen aan een in een andere lidstaat gegeven beslissing houdende echtscheiding, scheiding van tafel en bed of nietigverklaring van het huwelijk. Art. 14, 3° geeft elke belanghebbende wel de mogelijkheid om, via de exequaturprocedure, een rechterlijke beslissing te verkrijgen omtrent de al of niet-erkenning van de buitenlandse beslissing. In tegenstelling tot het EEX-verdrag, voorziet het nieuwe verdrag dus ook in een niet-erkenningprocedure.

15. De lidstaten zijn niet afgeweken van het principe dat voor de uitvoerverklaring wel een rechterlijke beslissing in de Staat van tenuitvoerlegging noodzakelijk is. Maar net als in het EEX-verdrag wordt getracht – opnieuw ter bevordering van de vlote doorwerking van de buitenlandse beslissing – om de exequaturprocedure zo snel mogelijk te laten verlopen. Het verdrag regelt enkel de uitvoerbaarverklaring van de beslissingen inzake de uitoefening van de ouderlijke verantwoordelijkheid. In een eerste fase voorziet het EEX II-verdrag in een eenzijdige procedure voor de rechtbank van eerste aanleg. Aangezien de persoon tegen wie de tenuitvoerlegging wordt gevorderd niet wordt gehoord, kan de verzoeker zijn tegenpartij enigszins verrassen en aldus eventuele ontsnappingsmaatregelen voorkomen.

Indien de tenuitvoerlegging wordt toegestaan, kan de wederpartij verzet doen voor de rechtbank van eerste aanleg; tegen de op het verzet gegeven beslissing kan enkel een cassatieberoep worden ingesteld. Indien het verzoek tot tenuitvoerlegging wordt afgewezen, kan de verzoeker beroep instellen bij het Hof van Beroep; tegen de beslissing in beroep kan enkel een cassatievoorziening worden ingesteld.

B. Gronden tot weigering van erkenning en tenuitvoerlegging

16. In art. 15 van het EEX II-verdrag worden de belangrijkste gronden voor de weigering van de erkenning opgesomd; dezelfde weigeringsgronden gelden voor de uitvoerbaarverklaring (art. 23, 2°). De meeste van deze weigeringsgronden zijn bekend van art. 27 EEX.

Een beslissing inzake echtscheiding, scheiding van tafel en bed of nietigverklaring van het huwelijk mag niet worden erkend indien deze erkenning kennelijk strijdig zou zijn met de openbare orde of ingeval van onverenigbaarheid met een tussen dezelfde partijen in de aangezochte lidstaat gegeven beslissing of een tussen dezelfde partijen in een andere staat gegeven en erkende beslissing. Tevens dient het gedingleidend of gelijkwaardig stuk tijdig te zijn meegedeeld aan de verweerder tegen wie verstek werd verleend (tenzij vaststaat dat deze laatste ondubbelzinnig met de beslissing instemt; een voorbeeld hiervan is het aangaan van een nieuw huwelijk). Weigering van de erkenning omdat de beslissing volgens de wet van de aangezochte staat – inbegrepen zijn conflictenrecht – niet op dezelfde gronden gegeven had kunnen zijn, is niet mogelijk.

Voor de beslissingen inzake ouderlijke verantwoordelijkheid vinden we grosso modo dezelfde weigeringsgronden terug, zij het dat ze werden aangepast aan de specifieke vereisten van deze materie. Ook werd hierbij gelet op de coördinatie met het Haagse Kinderbeschermingsverdrag. Zo dient bij de beoordeling van de verenigbaarheid met de openbare orde in het bijzonder te worden gelet op het belang van het kind. Ook moet het kind principieel de gelegenheid hebben gekregen te worden gehoord; hetzelfde geldt voor eenieder die beweert dat de beslissing in de weg staat van de uitoefening van zijn ouderlijke verantwoordelijkheid. Ten slotte mag de beslissing ook niet onverenigbaar zijn met een erkende beslissing die later werd gegeven in een andere lidstaat of in de niet-lidstaat van de gewone verblijfplaats van het kind.

Voor beide materies geldt dat de bevoegdheid van de rechter van de lidstaat van herkomst niet mag worden getoetst, ook niet onder de noemer van de openbare orde. Het verdrag steunt dus volledig op een systeem van wederzijds vertrouwen, waarbij verwacht wordt dat alle lidstaten zich strikt aan de afgesproken rechtsmaatregelen houden. Maar ook de toepassing van louter nationale, exorbitante rechtsmachtsregelen, die volgens art. 8 soms nog mogelijk is, mag niet in vraag worden gesteld. Evenmin mag worden overgegaan tot een onderzoek van de juistheid van de beslissing (uitsluiting van de zgn. «révision au fond»). Dit laatste belet uiteraard niet dat gewijzigde omstandigheden steeds aanleiding kunnen geven tot een herziening van de eerder inzake ouderlijke verantwoordelijkheid genomen maatregelen.

V. VERHOUDING TOT ANDERE VERDRAGEN

17. Het belang van het nieuwe verdrag kan nog worden afgeleid uit de voorrang die het verkrijgt t.a.v. bestaande verdragen en overeenkomsten tussen de lidstaten (b.v. de bilaterale verdragen van België met resp. Frankrijk, Nederland, Groot-Brittannië, Duitsland, Oostenrijk en Italië) en een aantal multilaterale IPR-verdragen, zoals het Europees Kinderontvoeringsverdrag (Luxemburg, 20 mei 1980; wet

van 1 augustus 1985, B.S., 11 december 1985). Enkel aan het Haagse Kinderontvoeringsverdrag wordt, met het oog op de bestrijding van *legal kidnapping*, voorrang verleend (art. 4, cf. *supra*, nr. 10).

VI. BEVOEGDHEID VAN HET E.G.-HOF VAN JUSTITIE

18. Art. 45 van het EEX II-verdrag verleent interpretatiebevoegdheid aan het E.G.-Hof van Justitie onder de voorwaarden van het protocol terzake. Dit protocol moet afzonderlijk worden geratificeerd, zodat uitsluitend de gerechten en overheden van de lidstaten die beide teksten – EEX II en het protocol – ratificeren, zich tot het Hof kunnen wenden.

De lidstaten kunnen aan hun hoogste rechterlijke instanties (voor België het Hof van Cassatie en de Raad van State) dan wel aan die hoogste instanties en de beroepsinstanties bevoegdheid verlenen tot het stellen van prejudiciële vragen. Enkel de hoogste instanties zullen verplicht zijn om vragen te stellen indien zij dit noodzakelijk achten. De Raad heeft daarbij aangekondigd om samen met het Hof van Justitie te zullen zoeken naar een manier tot verkorting van de prejudiciële procedures, wat uiteraard erg belangrijk is in familierechtelijke aangelegenheden (*Pb.C.*, 16 juli 1998, nr. 221, 18).

Gelet op de positieve ervaringen met het EEX-verdrag, mag men hopen dat ook België het protocol, dat in werking zal treden wanneer drie staten het hebben geratificeerd, snel zal ratificeren. Maar ook zonder (ruime) inwerkingtreding van het protocol, zal de rechtspraak van het Hof van Justitie *de facto* wegens op de toepassing van het nieuwe verdrag. Zoals ook in het toelichtend verslag wordt gesteld, zullen de rechtbanken zich wellicht richten op de aan het EEX-verdrag gegeven interpretatie ter uitlegging van identieke termen in het EEX II-verdrag. Aldus krijgt ook langs deze weg het ene Europese rechtsgebied meer vorm.

Johan MEEUSEN
Docent ULA

BOEKEN

F.A. NELISSEN, *Scheepswrakken en wrakkeschepen. Een volkenrechtelijke beschouwing vanuit milieuperspectief*, Deventer, Tjeenk Wilink, 1997, 311 p.

De auteur behandelt in dit werk een oorspronkelijk onderwerp waarvoor vroeger hoofdzakelijk zoniet uitsluitend, vanuit privaatrechtelijke maritieme hoek belangstelling voor bestond. Het voorliggend werk, met woord vooraf door prof. dr. Wil D. Verwey, is de handelseditie van het doctoraal proefschrift van de auteur. Het blijft een opmerkelijk onderwerp benaderd vanuit volkenrechtelijke hoek, met een sterke «milieu-inclinator».

In acht hoofdstukken wordt getracht de problematiek te vatten, niet na uitvoerig de bijhorende begrippen en de ten grondslag liggende problematiek, te hebben weergegeven. De toestand van wrakke schepen en scheepswrakken binnen en buiten zones onder nationale rechtsbevoegdheid wordt onder de loep genomen.

De hoofdstukken inzake scheepvaart binnen- en buitenzones onder territoriale of functionele rechtsbevoegdheid mochten mijn inziens veel beknopter in dit werk voorkomen. Al bij al is het een vrij gekende problematiek. Wel belangwekkend is het betrekken van be-

ginselen van het internationaal milieurecht op de – hoofdzakelijk – internationaal zeerechtelijke problematiek. Het blijft lichtelijk stordend dat in een boek van ongeveer 260 blz. tekst meer dan honderd bladzijden worden besteed aan inleidende thema's. Enige zin voor proportionaliteit ware welkom geweest. Het IMO-ontwerpverdrag wordt anderzijds wel zeer beknopt behandeld.

Ongetwijfeld is dit een vlot leesbaar werk dat interessante aspecten uit het internationaal zeerecht belicht. Het bronnenmateriaal is omstandig, maar nogal eenzijdig anglofiel gericht. Waardevolle bijdragen over het internationaal zeerecht in andere talen, zelfs het Nederlands, lijken door de auteur niet geconsulteerd, hopelijk wel gekend.

Prof. Dr. E. Somers

I. GHIS, Zwartboek Justitie – Van halve waarheden en hele leuens, Antwerpen, Icarus, 1998, 223 p.

Met dit boek voegt de auteur, licentiate geschiedenis en redactrice bij De Standaard Magazine, weer een titel toe aan de lange reeks publicaties over Justitie die het voorbije jaar het daglicht zagen. Aan de hand van interviews met insiders (waaruit zij overvloedig citeert), eigen ervaringen en voorbeelden uit de actualiteit illustreert zij een aantal algemeen gekende pijnpunten. Zo passeren achtereenvolgens alle mogelijke vormen van beïnvloeding van magistraten (naast de politieke benoemingen en bevorderingen, hekelde de auteur vooral de 'ons kent ons'-mentaliteit), allerhande corruptie- en doofpotpraktijken en de gerechtelijke achterstand de revue. Daartussen zit een hoofdstuk waarin de auteur zich afvraagt hoe het zover is kunnen komen. De zwijgzaamheid van de magistratuur én de advocatuur is een eerste factor die zij vermeldt. De politieke verwaarlozing van het justitiedepartement een tweede. Het traditionele verweer van magistraten, namelijk het gebrek aan mensen en middelen, gaat volgens Inge Ghis nochtans slechts ten dele op. Het grootste probleem is niet het tekort aan middelen, maar het inefficiënte beheer ervan. Het personeel van justitie is onderbetaald, onvoldoende opgeleid en bijgevolg weinig gemotiveerd, het werk is slecht georganiseerd en de (inderdaad schaarse) middelen worden op ondoordachte wijze verdeeld.

De mogelijke remedies voor de crisistoestand komen in het laatste hoofdstuk aan bod. Dat valt, zeker in vergelijking met de voorgaande hoofdstukken, mager uit. Buiten enkele beschouwingen bij de huidige hervormingsvoorstellen en een verwijzing naar het voorstel om arrondissementsrechtbanken op te richten, brengt het weinig elementen aan.

*Annelies Verdoodt
Assistent Instituut Recht en Samenleving
K.U. Leuven*

J.P. LOOF en P.B. CLITEUR (ed.), Mensenrechten, dierenrechten, ecosysteemrechten. Over het toekennen van fundamentele rechten aan mannen, vrouwen, kinderen, dieren en de rest van de natuur, Leiden, Stichting NJCM-Boekerij, 1997, 146 p.

Het boek bundelt de teksten van de sprekers op de studiedag die op 9 oktober 1996 in Leiden werd gehouden.

De bijeenkomst werd georganiseerd door het F.M. van Asbeck – Centrum voor Mensenrechtenstudies – en had een aantal zeer actuele thema's inzake mensenrechten als onderwerp die alle betrekking hebben op het aanduiden van de subjecten van dergelijke rechten. Verschillende categorieën van subjecten en mogelijke subjecten van recht (toekomstige generaties, dieren, planten, ecosystemen) worden behandeld, met de bedoeling na te gaan of het wat heeft bijgedragen om subject van mensenrecht te zijn, wat het betekent om zelf in rechte daarvoor te kunnen optreden en als dit laatste werkelijk zin blijkt te hebben, of dat dan volstaat om op een specifieke groep van subjecten afgestemde speciale fundamentele rechten te creëren. J.-P. Loof geeft in zijn inleidende bijdrage een uitgebreid overzicht van de verschillende te behandelen thema's.

Het corpus van het boek is onderverdeeld in drie deelonderwerpen. Het eerste deel behandelt de ontwikkelingen met betrekking tot de dragers van mensenrechten. Daarin hebben J. Goldschmidt en J. Doek het respectievelijk over mensenrechten voor vrouwen en

van kinderen. P. Cliteur gaat in op het probleem van de proliferatie van de mensenrechten naar aanleiding van de recentste «uitbreiding» van de groep van dragers van mensenrechten. Een zeer opmerkelijke bijdrage is die van K. Waaldijk, die onder de titel «Het kleine verschil tussen homoseksuelen en dieren» onder andere een overzicht geeft van wat het erkennen van specifieke mensenrechten voor homoseksuelen en dieren in de weg staat en de parallellen die daartussen blijken te bestaan.

Het tweede deel, «Fundamentele rechten voor dieren: pleidooien en reacties» groepeerde bijdragen van D. Boon («Over het dier als rechtssubject»); B. Brouwer («Echte rechten?»); Y. Kleekamp en B. Timmerman («De intrinsieke waarde van het dier») en van W. Bruil («Fundamentele rechten voor dieren?») waarin zowel argumenten pro als contra terug te vinden zijn én een overzicht van de voornaamste juridische begrippen die terzake worden gehanteerd.

In het derde deel wordt hetzelfde gedaan voor ecosystemen. De eerste twee bijdragen van H. Nieuwenhuis en J. Verschuuren zijn puur juridisch van inslag. Nieuwenhuis vindt dat men in de plaats van over rechten te spreken beter uitgaat van grondplichten ten opzichte van de natuur. Verschuuren verwerpt deze visie en stelt dat men de rechten van de natuur moet versterken door de positie van de natuur als rechtsobject te verstevigen, omdat dit ertoe leidt dat natuurwaarden een volwaardige plaats krijgen in de belangenafweging. W. Achterberg is niet te vinden voor rechten voor de niet-menselijke natuur en meent dat het erkennen en respecteren van de intrinsieke waarde van de natuur beter kan worden afgedwongen door het opleggen van het voorzorgsprincipe met het oog op ecologische duurzaamheid. In zijn bijdrage gaat J. Peters ten slotte in op een aantal overwegingen uit het discours van Nieuwenhuis.

De auteurs van dit boek slagen erin de lezer te laten voelen waar de knelpunten precies liggen in het debat over dierenrechten en ecosystemenrechten en geven aan welke maatschappelijke overwegingen schuilgaan achter de vraag naar dergelijke nieuwe «mensenrechten». Voor de leek terzake is dit werk een goede inleiding op deze problematiek, ook al heeft men voor een volledig begrip van heel wat bijdragen toch al wat voorkennis nodig. Voor diegenen die reeds langer met vraagstukken uit de milieu-ethiek en met de roep naar dierenrechten en ecosystemenrechten vertrouwd zijn, biedt het boek dan weer een actueel overzicht van de stand van zaken in het debat, zonder op de meeste onderwerpen evenwel echt diep in te gaan.

Maar zowel de leek als de meer gevorderde lezer kunnen aan de hand van het voetnotenapparaat bij de meeste bijdragen en de beknopte bibliografie van «Te raadplegen literatuur» achterin het boek hun honger naar aangepaste informatie stillen. Achteraan het werk worden ook een aantal teksten, «verklaringen» over de rechten van dieren en ecosystemen opgenomen die niet gemakkelijk op te sporen zijn via de traditionele kanalen.

Kortom, deze bundel moet worden beschouwd als smaakmaker en als een bondige stand van zaken over de behandelde thema's, dit alles op een krappe 150 pagina's.

*Ann Carette
Docente Universiteit
Antwerpen (U1A)*

B. LOUVEAUX, La responsabilité de l'agent immobilier, Diegem, Kluwer, 154 p.

Het onroerend goed staat meer dan voorheen in de publieke belangstelling; het 38° wetenschappelijk congres van de Vlaamse Juristenvereniging werd er niet ten onrechte aan gewijd.

Eén van de belangrijkste partijen in het onroerend goed-verkeer is de vastgoedmakelaar.

In de laatste decennia is er meer en meer een toespitsing merkbaar op de vakbekwaamheid die van de vastgoedmakelaar vereist mag worden. Die roep naar professionalisering heeft uiteindelijk geleid tot het K.B. van 6 september 1993 waarbij de beroepstitel en de uitoefening van het beroep van vastgoedmakelaar wettelijk werden beschermd en de activiteiten werden gereguleerd.

In de reeks 'Pratique du droit' bespreekt Bernard Louveaux een deelaspect van het makelaarsberoep, meer bepaald de aansprakelijkheid van de vastgoedmakelaar.

In een eerste hoofdstuk wordt de georganiseerde makelaardij gesitueerd binnen het bij K.B. van 17 februari 1995 opgerichte Beroepsinstituut van Vastgoedmakelaars. Op sommige punten is de

tekst niet meer actueel, deels omdat bij de Programmawet van 10 februari 1998 tot bevordering van het zelfstandig ondernemerschap (B.S., 21 februari 1998) de kaderwet DIB werd aangepast, deels omdat de Nationale Raad van het B.I.V. in zijn zitting van 26 mei 1998 het ontwerp van deontologie heeft goedgekeurd. Dit verandert evenwel niets aan de door Louveaux gekozen uitgangspunten.

In een tweede hoofdstuk worden de verbintenissen van de vastgoedmakelaar besproken, waaronder de klassieke vraag of een vastgoedmakelaar nu een lasthebber is of niet. Louveaux ziet de opdracht van de makelaar als een tweeledige overeenkomst, 'un contrat mixte de louage d'industrie et de mandat'. Uiteraard wordt eraan toegevoegd dat, telkens als de rechtbanken een delicate knoop moeten doorhakken, zij neigen naar het mandaat. Hierbij dient voornamelijk te worden gedacht aan de verminderbaarheid van het makelaarsloon wanneer dit, naar de opvatting van hoven en rechtbanken, de pan uitrijst.

In het derde hoofdstuk wordt *in concreto* de aansprakelijkheid van de vastgoedmakelaar onderzocht waarbij, naar gewoonte, art. 1992, tweede lid, B.W. in herinnering wordt gebracht, luidens welk de aansprakelijkheid strenger wordt beoordeeld ten aanzien van degene die voor de lastgeving loon ontvangt. In de bijdrage van Hans De Decker «Vastgoedbemiddeling: een stand van zaken» (R.W., 1997-98, 1136, II) wordt de interessante bedenking gemaakt dat, bij vergelijking tussen notaris en de vastgoedmakelaar, de tussenkomst van de notaris sterker geaccentueerd zal zijn op het juridisch-technische van de overeenkomst – hypotheaire toestand, bekwaamheid van partijen, erfdienstbaarheden – en minder op aspecten zoals bouwkundige kwaliteiten van de te koop gestelde eigendom, technische mogelijkheden tot verbouwing, ligging, enz., voor welke aspecten de professionele vastgoedmakelaar ongetwijfeld meer oog zal hebben. Licht hierin precies niet vaak de oorzaak voor responsabilisering van de vastgoedmakelaar telkens wanneer hij aan de juridische componenten van zijn opdracht achteloos voorbij is gegaan? Eenmaal de onderhandse akte met zijn tussenkomst is gesloten, wordt ze bindend (art. 1134, eerste lid, B.W.) en is het aan de schrijftafel van de notaris veel te laat.

Op minder systematische en veeleer summiere wijze behandelt Louveaux vervolgens enkele *capita selecta*, zoals de verplichtingen van de makelaar tegenover derden, algemene beschouwingen inzake aansprakelijkheid, einde van het contract, einde van de aansprakelijkheid en ten slotte de verzekering van de aansprakelijkheid.

Al deze teksten zijn over het algemeen informatief, minder diepgaand. Toch heeft het werk 'La responsabilité de l'agent immobilier' van Bernard Louveaux de verdienste een aantal pijnpunten bloot te leggen in de vastgoedmakelaardij die, bij onwetendheid, de persoonlijke aansprakelijkheid van de makelaar in het gedrang kunnen brengen. Na lezing van het boek zal er waarschijnlijk niemand meer zijn die de opdracht van een vastgoedmakelaar nog langer als een eenvoudige opdracht zal beschouwen.

Roland Timmermans

F. MEERSSCHAUT, M. VAN DER HULST en S. VAN DER JEUGHT, **Parlementair onderzoeksrecht – Theorie en praktijk**, Gent, Mys & Breesch, 1998, 210 p.

Gelet op de wijziging van de wet van 3 mei 1880 op het parlementaire onderzoek bij de wet van 30 juni 1996 en gelet op de exponentiële groei van het aantal parlementaire onderzoekscommissies, mocht een publicatie over deze materie niet lang meer uitblijven. Uitgeverij Mys & Breesch heeft met een perfect gevoel voor timing zopas een tweeledig werk op de markt gebracht, dat de theorie aan de praktijk koppelt en dat eigenlijk een overdruk is uit het recente, losbladige werk *Parlementaire recht – Commentaar en teksten* van dezelfde uitgever.

In het eerste deel van *Parlementaire onderzoeksrecht – Theorie en praktijk* gaat Frank Meersschart in detail in op de juridische aspecten van het parlementaire onderzoeksrecht van het federale Parlement na de wet van 30 juni 1996. Het is zijn grote verdienste dat hij zich niet tot een louter beschrijvende benadering heeft beperkt, maar voortdurend herinnert aan de basisprincipes van onze rechtsorde in het algemeen en van het parlementaire onderzoeksrecht in het bijzonder. Meersschart gaat de polemiek niet uit de weg en slaat spijkers met koppen wanneer hij bepaalde zwakheden van de nieuwe wet aan de kaak stelt, zoals de procedure tot regeling van ge-

schillen tussen een onderzoekscommissie en de procureur-generaal wanneer inzage wordt gevraagd van een gerechtelijk dossier. Hij is ook ongenadig voor de zeer clemente wijze waarop de wetgever – althans voor zichzelf – de sancties heeft geregeld van eventuele schendingen van de geheimhoudingsplicht.

In het tweede deel van het boek verdiepen Marc Van der Hulst en Stefaan Van der Jeught zich in een aantal praktische aspecten van de werking van de recente onderzoekscommissies. Hun bijdrage verrijkt die van Frank Meersschart met talrijke praktische toepassingsgevallen en is bovendien bijzonder interessant wegens de verwijzingen naar en vergelijkingen met de parlementaire onderzoekspraktijk in andere landen. Het enige wat men kan betreuren, is dat de redactie van deze bijdrage werd afgesloten vooraleer het verslag van de commissie-Rwanda en het tweede verslag van de commissie-Dutroux waren ingediend en besproken, maar iedere auteur moet nu eenmaal ergens een lijn trekken.

Het geheel gaat vergezeld van een zeer exhaustieve, intelligent ingedeelde bibliografie en van de tekst van de wet van 3 mei 1880, als gewijzigd door de wet van 30 juni 1996. Jammer dat die zich tussen beide bijdragen in bevinden en niet achteraan, maar dat is allicht te wijten aan het feit dat het om een overdruk uit *Parlementaire recht* gaat.

Kortom, dit boek geeft een quasi-exhaustief beeld van de theoretische en praktische aspecten van het parlementaire onderzoeksrecht en mag in de bibliotheek van de liefhebbers van het genre beslist niet ontbreken.

E. Clement

MEDEDELINGEN

Voorrechten - Loon werknemers - Sluitingsfonds - Samenloop

Van het Fonds tot vergoeding van de in geval van sluiting van ondernemingen ontslagen werknemers ontving de redactie het bericht dat dit Fonds een voorziening tot cassatie heeft ingesteld tegen het arrest van het Hof van Beroep te Antwerpen van 26 november 1996 dat werd gepubliceerd in de lopende jaargang op p. 468.

Walter Leën Prijs voor Sociaal Recht 1996-1998

De Walter Leën Prijs voor Sociaal Recht wordt, voor de periode 1996-1998, toegekend in de loop van 1999.

Deze prijs wordt toegekend aan universitaires, jonger dan 50 jaar, die zich bijzonder verdienstelijk maken met publicaties over sociaal recht.

Voor de Prijs komen in aanmerking: Nederlandstalige boeken, bijdragen in collectieve werken en belangrijke tijdschriftartikels. Deze moeten gepubliceerd zijn in de periode van 1 januari 1996 tot 31 december 1998. Ook de reeds verdedigde, maar (nog) niet gepubliceerde doctorale proefschriften komen in aanmerking.

Het werk moet, in twee exemplaren, vóór 1 april 1999 gezonden worden naar het secretariaat van het Walter Leën Fonds voor Sociaal Recht, Faculteit Rechtsgeleerdheid K.U. Leuven, Tiensestraat 41, 3000 Leuven.

De Prijs bedraagt 200.000 fr. voor de categorie «boek» en 50.000 fr. voor de categorie «tijdschriftartikel of bijdrage in een collectief werk».

Een aanvraagformulier en het volledige reglement van de Walter Leën Prijs voor Sociaal Recht kunnen op hetzelfde secretariaat worden aangevraagd.

Beginnelsen van vennootschapsrecht in binationaal perspectief

Vergelijkende beschouwingen naar Belgisch en Nederlands recht

H.-J. DE KLUIVER EN J. WOUTERS (RED.)

1998; ISBN 90-5095-063-9; 367 blz; 2.750 BEF

Nummer 26 in de *Ius Commune Europaeum* reeks

Deze bundel is het resultaat van de samenwerking tussen de Katholieke Universiteit Leuven, de Universiteit Maastricht en de Universiteit Utrecht in het kader van de Onderzoeksschool *Ius Commune*. Onderwerp is een vergelijkende beschouwing van Nederlands en Belgisch vennootschapsrecht op basis van een beginselmatige benadering, die overigens steeds wordt uitgewerkt in concrete rechtsvragen. De bijdragen zijn in drie groepen verdeeld. Allereerst vindt men beschouwingen die betrekking hebben op 'structuurbeginselen'. Dit leidt tot concrete vragen als de werking van goede trouw en de gebondenheid van een vennootschap in oprichting. Vervolgens wordt 'de positie van aandeelhouders' gezien. Aan bod komen het gelijkheidsbeginsel, de toelaatbaarheid van stemovereenkomsten en de vraag of aandeelhouders vergoeding van zogenaamde 'afgeleide' schade kunnen vorderen. Ten slotte wordt ingegaan op het 'bestuur van vennootschappen'. Onderwerpen zijn de rechtspositie van bestuurders, tegenstrijdig belang en de vele aspecten verbonden met 'Corporate Governance'. In dit verband worden ook de fiscale aspecten van overdracht van ondernemingen beschouwd.

De bijdragen zijn van: H.-J. de Kluiver, M. Koelemeijer, H. Laga, M. Deneef, J. Hamers, M. van Beek, R. Tas, D. Van Gerven, H. Vletter-van Dort, F. Hellemans, M. Kroeze, J. Vananroye, B. Tillemans, J.B. Wezeman, K. Geens, C. Schwarz, A. Dorresteyn, J. Wouters, H. Arts

Uit de inhoud:

- De betekenis van vermogensrechtelijke beginselen voor het vennootschaps- en rechtspersonenrecht
- Vennootschaps- en verbintenissenrecht, één recht?
- Afbakening tussen vennootschap, vereniging en stichting
- Het identiteitsvereiste bij handelen namens een vennootschap in oprichting
- Gelijkheid en gelijke behandeling van vennoten onder Belgisch en Nederlands recht
- Aandeelhouders en stemovereenkomsten naar Belgisch en Nederlands recht
- Zelfstandige vorderingsrechten van de aandeelhouder voor schade aan het vennootschapsvermogen
- De bestuurdersovereenkomst naar Belgisch recht
- Het statuut van bestuurder naar Nederlands recht
- Het leerstuk van het tegenstrijdig belang en zijn consequenties in Nederland en België
- Corporate governance en medezeggenschap
- Corporate governance, referentieaandeelhouders en autonome NV's
- De verliesverrekening voor de vennootschapsbelasting bij de overdracht en overgang van een onderneming in Nederland en België.

GROEP TRACTEBEL zoekt in het kader van de uitbreiding
van haar activiteiten en ter versterking van haar juridische dienst

een jurist (M/V)

gespecialiseerd in het Europees recht en handelsrecht.

Een zeer goede kennis van het Frans en het Engels is noodzakelijk. De functie vereist
minstens vijf jaren ervaring in bovenvermelde materies aan de balie of als bedrijfsjurist.

Gelieve uw kandidatuur met curriculum vitae te bezorgen aan
de heer J. de Garcia, Hoofd van de juridische dienst,
TRACTEBEL N.V.,
Troonplein, 1 te 1000 Brussel.

INTERSENTIA RECHTSWETENSCHAPPEN

Antwerpen • Groningen • Oxford

Churchillaan 108 • 2900 Schoten (Antwerpen) • Tel.: 03/680.15.50 • Fax: 03/658.71.21

nieuw

De vervuiler betaalt dubbel

Over de verhouding tussen privaat en publiek milieurecht

L. BERGKAMP

ISBN 90-5095-068-x ; 172 blz.; 1.650 BEF; gebonden in linnen band

Nederlands recht

In dit boek beschrijft de auteur het publieke milieurecht en geeft hij een overzicht van het uitdijende milieuaansprakelijkheidsrecht dat steeds verdergaande risico-aansprakelijkheden creëert. Hij betoogt dat de vervuiler op die manier dubbel betaalt, doordat hij de lasten draagt van zowel het publiekrechtelijke als privaatrechtelijke regelsysteem, maar van geen van beide systemen de voordelen heeft.

Eerst dicteren wij aan de vervuiler wat hij dient te doen om onaanvaardbare risico's te vermijden en wij vragen hem daarvan de kosten te dragen en vervolgens, wanneer blijkt dat de maatregelen die wij hebben opgelegd onvoldoende of ineffectief zijn geweest, vragen wij hem de kosten van de optredende schade te dragen. En dat terwijl de vervuiler meestal ook voor de schade opdraait indien hij een publiekrechtelijke regel niet heeft nageleefd.

Daarom pleit de auteur er voor dat naleving van publiekrechtelijke regels vrijwaart tegen privaatrechtelijke aansprakelijkheid achteraf. Hij breekt tevens een lans voor een objectief schuldaansprakelijkheidssysteem in plaats van een risico-aansprakelijkheidssysteem.

**inter
sentia**